לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', א' באלול תשמ"ו, 5 בספטמבר 1986 / שנה מ"ד מס' 13133 / המחיר 1.20 שקל כולל מע"מ

שעון חורף — ממחר בחצות

מאת כתב „על המשמר"

מחר בחצות יוזזו מחוגי השעון לאחור בשעה אחת, עם סיום הפעלת שעון הקיץ, והפעלתו של שעון החורף.

במשרד האנרגיה מעריכים, כי הפעלת שעון הקיץ השנה הביאה לחסכון של כ־2. מיליון דולר. המהווים כאחוז נוסף כל צריכת החשמל בתקופת ההפעלה.

שר הפנים, הרב יצחק פרץ, מינה ועדת מעקב אשר תבדוק את ההשלכות והמחקרים השונים הקשורים בהפעלת שעון הקיץ השנה. בראש הוועדה יעמוד פרופ' זאב לב. מהאוניברסיטה העברית בירושלים, וחברים בה פרופ' יוסף באשי, המדען הראשי של משרד החינוך והתרבות, פרופ' דוד דנון, המדען הראשי של משרד הבריאות, יהושפט הראל, מנהל האגף לתכנון ולמחקר במשרד העבודה ודוד בין מנהל הרשות לתכנון כוח אדם במשרד האוצר.

חרף השדרים של מובארק לפרס אתמול כי אינו מציג תנאים מוקדמים לפגישה

האמריקנים מטילים ספק בקיום הפיסגה במועד — סבורים כי תידחה

סבורים כי הנשיא המצרי מנסה להביא להגמשת עמדתה של ישראל בנושא הפלשתיני כדי להצדיק הפיסגה ● בשדרים שהעביר אתמול בסיוני מביע מובארק את רצונו לקיים הפגישה במועד, אך אומר כי יש לחתום על שטר הבוררות תחילה ● גם מרפי בפגישתו אתמול עם מגיד לא השיג התקדמות ● שולץ החליט סופית לא לבוא

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

וושינגטון. – במימשל האמריקני אמרו אמש, כי פיסגת פרס־מובארק מוטלת בספק רב. מקור מוסמך במחלקת המדינה אמר, שיתכן שהפיסגה תידחה בשבוע, או עד לראשות החודש הבא. לדבריו, יתכן שלא יהיה סיפק בידי מצרים וישראל להשלים את כל התהסדרים ביניהן תוך השבוע הקרוב.

מזכיר המדינה שולץ, שקיבל דיווח מעוזרו מרפי על הבעיות התלויות ועומדות בחויות, טאבה וסדר יומה של הפיסגה, החליט לא לבוא לאיזור, מאחר שלא נמצא לו כר מספיק לפעולה בעמדות מצרים, ישראל וירדן.

לדברי האמריקנים, מצרים מחוייבת להשלמת הסכם הפשרה על

(סוף בעמוד 22)

פרס: מתווכחים על שטח שגודלו כחדר

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

„הגענו למצב אבסורדי כאשר כל הויכוח הוא על שטח שחלק אחד ממנו הוא בהיקף של שלושה רבעי דונם וחלק אחר בהיקף של רבע דונם, כמו רצפה של חדר אחד" — אמר אמש ראש־הממשלה שמעון פרס בהתייחסו למחלוקת החדשה על טאבה. פרס דיבר בתום ביקורו בדרום לבנון.

בעיית „הפוליגונים"

בפגישה עם עתונאים אמר פרס שבהתחשב בגודל השטח השנוי במחלוקת הוא סבור שתהיה פיסגה. פרס אישר שאכן התגלעו קשיים בדיונים עם המצרים, אך לדבריו מדובר בסוג קשיים שאפשר להתגבר עליהם. פרס אמר שמדובר בשני נושאים: אחד הוא בחירת הבוררים, וזאת בעייה שתיפתר מאליה. השני — הוא סימון „הפוליגונים", או האיזורים השונים, השנויים במחלוקת. פרס אמר שלקראת סיום שטר־הבוררות ייתכנו קשיים, אולם ישראל לא תוותר בגלל הפיסגה. כאשר חותמים על שטר־בוררות כל צד מוותר על משהו, אמר ראש־הממשלה.

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

מיופה הכח המצרי מותמר בסיוני, העביר אתמול שני שדרים בעל־פה לראש הממשלה שמעון פרס מנשיא מצרים חוסני מובארק. בשדר הראשון, שנמסר בשעות הבוקר, הסביר הנשיא מובארק את עמדת מצרים בעניין סימון הגבול בטאבה ונימק את התנגדותה לעמדת ישראל. בשדר השני, שהועבר טלפונית אחרי הצהריים, הודיע הנשיא מובארק, כי אינו מציג תנאים מוקדמים לפגישת הפיסגה בינו ובין פרס, שתערך בשבוע הבא, אך הוא גורס כי לפני הפיסגה יש לחתום על שטר־הבוררות.

והבנו משדר זה, כי הנשיא

(סוף בעמוד 22)

מוסדות התרבות והאמנות על סף התמוטטות ● עמוד 4

מערכת הבטחון זכתה במשפט נגד חב' „רקון" ● עמוד 3

משלחת ישראלית מכשירה בוארשה בניין השגרירות ● עמוד 24

המר נבחר לתפקיד שר בזכות קולות הניצים במפד"ל ● עמוד 3

מועה"ב דנה בהריגת החיילים הצרפתיים ביוניפי"ל ● עמוד 3

האם הרמטכ"ל נועץ באסטרולוג?

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

השאלה מי שלח את ראש לשכת הרמטכ"ל לשעבר, אלוף משנה אליק חרמץ לאסטרולוג אליצור קרושי, כדי לשמוע מפיו על מפת הכוכבים המיוחדת שהכין עבור צה"ל, מנסרת עדיין בקרב קצינים בכירים ועתונאים שהתעניינו בימים האחרונים בסיפור.

משלחת לאסטרולוג

השבועון „העולם הזה" פירסם בגליונו האחרון כתבה על מכתב

(סוף בעמוד 22)

ערפאת קורא לוועידה בי"ל על בסיס החלטות 242 ו־338

פעם ראשונה שמנהיג אש"ף מזכיר שתי החלטות אלה במפורש ● הכרה בשתי החלטות אלה של מועה"ב – היתה הדרישה שהציגו לו מצרים וירדן לאחרונה ● גם בהכרזתו אתמול לא אמר ערפאת כי הוא „מכיר" בהחלטות הללו, אך אמר כי ישמשו „בסיס לוועידה"

הארארה. – מנהיג אש"ף, יאסר ערפאת, הצהיר אתמול שאש"ף תומך בקריאה לכינוסה של ועידת שלום בינלאומית למזרח התיכון, אשר תושתת, בין היתר, על החלטות מועצת הבטחון מספר 242 ו־338.

בהשמיעו את דבריו לפני ועידת הפיסגה של המדינות הבלתי מזדהות בהארארה, הצהיר ערפאת ש„אש"ף עשה כל אשר ביכולתו כדי להגיע לפתרון בדרכי שלום.

(סוף בעמוד 22)

האחיות השלימו ההכנות לנטישה; מיכאלי: זה יפגע בהן כבומרנג

בפגישת מנכ"ל משרד הבריאות פרופ' מיכאלי ויו"ר האגף לאיגוד מקצועי אתמול לא נוצר בסיס למו"מ ● קיסר וניסים ייפגשו בניסיון למנוע המשבר ● בתי־החולים הכינו תוכניות חירום

מאת כתבנו לענייני עבודה

מטה הפעולה של אחיות בתי־החולים השלים את כל ההכנות לנטישתן של מחלקות האישפוז והפגיות, במקביל, ייפגשו היום מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר ויו"ר האיגוד המקצועי חיים הברפלד עם שר האוצר משה ניסים, במאמץ לסיים את המשבר.

מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' דן

(סוף בעמוד 28)

משפטנים המקורבים לשב"כ קובלים: הממשלה לא מקיימת הסכם החנינה

לדבריהם סוכם כי רק ראש השב"כ יפרוש ● הם אומרים כי שאר החנונים שוכנעו לחתום רק לאחר שהובטח להם כי ינוקו מכל כתם, כי קידומם לא ייפגע וכי דבר חנינתם לא יפורסם ●

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

גורמים משפטיים המקורבים לשב"כ טוענים כי הממשלה אינה מכבדת את חלקה בהסכם שעמד בבסיס ההצעה לחנינתם של ארבעת אנשי השב"כ.

על פי גירסת גורמים אלה, המקורבים לחנונים, נקראו ארבעת אנשי השב"כ בליל החנינות לירושלים, מייד לאחר שנתגבשה הצעת החנינה. הם שוכנעו שם לכתוב בקשות חנינה בנוכחות שר־המשפטים דאז, יצחק

(סוף בעמוד 22)

המפד"ל החדשה: בין „תחיה" ל„מורשה"

זבולון המר, אשר נבחר אתמול ברוב מכריע למנהיגה החדש של המפלגה הדתית־לאומית, רץ לתפקידו על כרטיס ניצי קיצוני, ולכן אין זה חשב שהאיש עצמו מחזיק בדעות מתונות יחסית. לא רחוקות במחותן מתפיסות העולם של ד"ר בורג הפורש. העובדה שתקבע את דמות המפד"ל שלאחר הוועידה היא, שרק השימוש התכוף בסיסמאות לאומניות איפשר לזכות באמונם של רוב הצירים, ומכאן שאין עוד ספק, כי ציבור חברי המפלגה הזו זז חזק ימינה, וההנהגה תצטרך לשקף כמיטב יכולתה את התזוזה הזו.

סיעת „למפנה", שאופיינה בעבר כבעלת אוריינטציה פוליטית יותר יונית, או לפחות יותר מעשית, הודחה מכל נכסיה, והשפעתה ירדה לאפס. כל העמדות הבכירות נתפסו על־ידי עסקנים שנשבעו – ולו־לא חייתה זו מפד"ל, היינו אומרים הצטלבו אלף פעמים – לשמור אמונים לרעיון „אף שעל" וארץ ישראל השלמה, ולהתנגד לכל פשרה טריטוריאלית. בכך הפכה את עצמה המפד"ל ל„תחייה" מנופחת, למפלגה שתילחם על קולות הבוחרים הפוטנציאליים משולי מחנה „חרות", ומן חשולייים היותר קיצוניים דווקא. כך אבדה ההזדמנות לחדש את ימיה של תנועה דתית מתונה, מוכנה לחידברות, מעוניינת בשיתוף פעולה עם תנועת העבודה, ומחווה בלם כנגד רוחות הקנאות הדתית והלאומנית.

בבחרה את דמותה הקיצונית, גזרה על עצמה מפד"ל להיות מפלגה פוליטית קטנה ונטולת־השפעה. את אותם הדברים בדיוק שהשמיעו מירב מנהיגיה החדשים בוועידתם, השמיעו קודם לכן, ובנוסח חריף הרבה יותר, משכנע, ראשי „התחייה", אישים בש"ס ופוליטיקאים ב„מורשה". אף לא באמצעות זכוכית מגדלת לא ניתן יהיה לגלות מה החבדל בין הדברים, ונה הייחוד והמסר של זבולון המר מול אחד מרבני „התחייה". למצער, היו בוועידת מפד"ל אפילו קולות נדיבורים, שמהחק בינם לבין החצהרות האידאולוגיות של „כך" נמדד רק בסנטימטרים ספורים בלבד.

הטראנספורמציה של מפלגת הזהותית הדתית מקול של מצפון ואמונת המעמידה את ערכי המוסר היהודי מעל לכל שאיפות טריטוריאליות, לזעקה של כיכרות, חצמאים לדמגוגיה לאומנית זולה, חושלמה השבוע: זהו סיום עצוב להתפתחות, שגם המתונים שבין ראשי המפד"ל לא השכילו לעצור אותה בעודה בתחילתה, אלא העניקו לה גושפנקא וברכה.

„ייטיבו כעת לעשות אותם החברים חרבים" – עדיין רבים – במפלגה דתית לאומית, השוללים את התימנותה ואת לאומנותה המתקננת, אם יפרשו ממנה ויקימו גוף פוליטי דתי עצמאי, שיחזור לחטיף למדיניות חוץ שפויה ומתונה, למדיניות כלכלית שניכר בה הגוון החברתי, ולשלילת הכפייה האלימה כשיטה להפצת ערכי המוסר הדתי. רק שלמפלגה דתית ייחודית כזאת יש עוד סיכוי להשרד בבחירות הקרובות, ולא להבלע בגל האדיר של חימין המציף והגורף, כפי שתיבלע ותיקבר תחתיו המפד"ל החדשה.

גופת חבר קיבוץ שהתאבד בירייה נמצאה במכוניתו

חבר קיבוץ במרכז הארץ התאבד בירייה במכוניתו. הוא נמצא אתמול בבוקר ללא רוח־חיים במכוניתו, ביער הנשיא בפרוזדור ירושלים, לא הרחק מבית־שמש.

בשעות הבוקר ערכו יערני קק"ל סיור שיגרתי ביער הנשיא. לפתע הם הבחינו במכונית החונה בלב היער. הם התקרבו וגילו בה גופת גבר.

באמצעות מכשיר הקשר, הוזעקו למקום חוקרי משטרת בית־שמש אשר קבעו כי מדובר בהתאבדות. האיש בן ה־46 השאיר אחריו מכתב בו הוא הסביר מדוע החליט לשים קץ לחייו. ליד הגופה נמצא האקדח באמצעותו הוא התאבד. (עתים)

10 עצירים חתכו ידיהם בכלא באר־שבע

מאת שלי יחימוביץ, כתבת „על המשמר"

כ־10 עצירים ביצעו חתכים בפרקי ידיהם, במהלך התפרעות שהייתה בבית המעצר שבכלא באר־שבע.

הפרשה החלה ביום שלישי בבוקר, לאחר קטטה שפרצה בין שני עצירים באחד מתאי אגף מספר 1. כתוצאה מהקטטה, כצעד עונשין, סגרו שלטונות בית המעצר את האגף. הדבר עורר התמרמרות של עצירים נוספים מאגף ההפרדה וכצעד מחאה העלו באש מזרנים ושמיכות. כוח סוהרים שפרץ למקום כיבה את האש והשתלט על האגף.

בסביבות השעה 10 בלילה נשמעו צעקות מהאגף הסגור. קצין תורן שניכנס למקום גילה 10 עצירים חתכים שטחיים בידיהם. מצבם לא הצריך אישפוז בביה"ח והם קיבלו טיפול במירפאת הכלא.

ויכוח בין דתיים לחילונים משבית ילדים מלימודיהם

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

החל מאתמול בבוקר, מושבתים 70 ילדים אתיופים ממרכז הקליטה בנצרת עילית מלימודיהם. סלע המחלוקת אינו חרשו לאיזה זרם ישתייכו התלמידים — דתי או חילוני.

לפני שנה הושג הסכם, שבתום שנת הלימודים ייערך משאל פתוח והתלמידים יירשמו לבתי הספר השונים כרצונם. לגבי תוצאות המשאל קיימת מחלוקת. ראש־העיר, מנחם אריאב, טוען ש־50 תלמידים נרשמו לבית־הספר הממלכתי ו־20 לממלכתי־דתי, ולכן אין שום בעייה לקלוט אותם בבתי־הספר בעיר.

נציג משרד החינוך בצפון, ד"ר לוי, טוען את ההיפך: שמרבית התלמידים נרשמו לבית הספר הממלכתי־דתי וכתוצאה מכך קיימת בעייה של מקומות בבית־הספר.

התוצאה היא, שביומיים הראשונים של שנת הלימודים התייצב אוטובוס עם מורות־חיילות במרים, המשרתות במסגרת שירות לאומי במרכז הקליטה, והסיע את התלמידים לישיבת „מגדל אור" של הרב גרוסמן במגדל־העמק.

מנחם אריאב הגיב על כך בחריפות רבה ואמר שהדבר מנוגד לחוק רישום תלמידים בחינוך חובה ואנשים שהזדהו כנציגי החינוך הדתי העצמאי חטפו את הילדים, חלק שלא ברצונם, והסיעו אותם למגדל־העמק.

הרב גרוסמן אמר בתגובה, כי הסכים לקלוט את התלמידים למרות הבעיות שהדבר גורם לו, על־מנת לאפשר לילדי ישראל ללמוד, וכי אין הוא עוסק בהסעות ואין לו מושג מי טיפל בהבאת הילדים.

לאור ההתפתחויות החמורות, הוחלט בהסכמת כל הגורמים על הפסקת לימודיהם של הילדים ליומיים, על־מנת למצוא פתרון שיהיה מקובל על כל הצדדים.

שינויים קיצוניים יחולו בארגוני הקניות של תנועת המושבים

מאת יוסף גלילי, כתב „על המשמר"

נושא השינויים במיבנה ארגוני הקניות ובמערכות האזוריות של המשק המשפחתי, נידון אתמול בישיבת מזכירות תנועת המושבים שהתכנסה בתל־אביב.

בהתאם להצעות שהביאו מזכירי התנועה, גדליה גל ויוחנן דניאל, יחולו שינויים קיצוניים במטרות ארגוני הקניות, במתן האשראים ובערבויות למיניהן, גם לגבי המפעלים האזוריים. כן יוגדרו מחדש תפקידים וסמכויות.

לפי ההצעה מומלץ כי הארגון יספק תשובות לייצור בלבד ויתן ערבויות מוגבלות לחבריו לצרכי פיתוח משקים. האשראי יינתן תמורת בטחונות. אי־כיבוד התחייבויות יגרום מיד להפסקת מתן תשומות. הארגון יהווה מסלקה אזורית על־מנת לגשר על פרקי זמן עונתיים בהם יש עודף או מחסור.

הבעלות על המפעלים האזוריים תהיה בידי האגודות שעניינן בכך, כאשר לכל אגודה מושבית יש חלק הוחה לפעילות של האגודה במפעל. המפעלים הנחשלים שבידי האגודות — יימכרו.

המזכירות תמשיך לדון בהצעות שטרם סוכמו בישיבתה הקרובה. (עתים)

שמו של מרדכי בנטוב יונצח ברחוב ברעננה

מאת ניצה רימון, כתבת „על המשמר"

שמו של מרדכי בנטוב, מי שהיה בין היוזמים והפעילים בהקמת עיתון „על המשמר" וחבר המערכת משך עשרות שנים — יונצח ברחוב ברעננה, על־פי בקשת חבר מועצת העיר, דן ברנוך (מפ"ם).

מרדכי בנטוב היה שר העבודה והבינוי בממשלה הראשונה והשתתף בעריכת מגילת העצמאות וחתם עליה. היה חבר הכנסת הראשונה ושימש כיו"ר ועדת הכלכלה. לאחר מכן ניתמנה לשר הפיתוח בממשלת דוד בן־גוריון ושירת גם בממשלותיהם של לוי אשכול וגולדה מאיר.

היה בין מיסדי קיבוץ משמר העמק וכן חי עד יום מותו.

ב־1970 עזב את הממשלה ופרש לגימלאות. על תרומתו הרבה החליטה מועצת העיר רעננה להנציח רחוב על שמו.

ועדת החינוך תובעת לבטל דרישת הפיקדון מהסטודנטים

ראשי הסטודנטים: שנת הלימודים לא תיפתח ● ההסתדרות מתייצבת לימין הסטודנטים ● כתב־תביעה נגד האוניברסיטה העברית

מאת יצחק שור, כתבנו לענייני חינוך

לא נאפשר פתיחת שנת הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה אם ועד ראשי האוניברסיטאות לא יבטל מייד את החלטתו להטיל על כל סטודנט תשלום בסך 1500 שקלים כפיקדון עבור שימוש במתקנים ובשירותים — אמר אתמול יו"ר התאחדות הסטודנטים, אייל יפה, בישיבה מיוחדת של ועדת החינוך והתרבות.

כן הודיע אייל יפה, כי השנה לא תיפתח אם ועד ראשי האוניברסיטאות לא יבטל את החלטתו לקצץ במספר הסטודנטים שקבלתם אושרה.

יו"ר ועד ראשי האוניברסיטאות, פרופ' מיכאל אלבק, אמר, שהגרעון המצטבר של כל המוסדות מגיע ל־50 מיליון דולר. על כך העיר דובר האוניברסיטה העברית, בני מוטקין, כי הגרעון המצטבר של האוניברסיטה העברית לבדה מגיע ל־47 מיליון דולר. אלבק הגדיר את האוניברסיטה העברית כאוניית הדגל של ההשכלה הגבוהה והבטיח, כי בעקבותיה יילכו כולן.

אלבק האשים את הממשלה באי קיום הבטחות. לדבריו, סיכמו האוצר וההסתדרות ששכר העובדים יועלה ב־10 אחוזים מבלי שהאוצר יוסיף תקציב לאוניברסיטאות אשר אמורות לשלם את התוספת.

מו"מ עם האוצר

השר נבון וכן הח"כים הראל, סרטני ורז, תבעו מן המוסדות לחזור בהם מהחלטותיהם. השר נבון גילה, כי ועדת ארנס לקיצוצים במנגנון הממשלתי, המליצה להעלות את שכר הלימוד במוסדות ל־1700 דולרים. כתבנו מזכיר, כי בתשמ"ו עמד שכר הלימוד על 1150 ובתשמ"ז הוא יעמוד על 1350 דולר.

בתום הישיבה קיבלה ועדת החינוך את המלצת היו"ר שלה, נחמן רז, לתבוע מוועד ראשי האוניברסיטאות לבטל את החלטותיהם, ולמקד את פעילותן במו"מ עם האוצר במציאת פתרון למצוקתם הכספית של האוניברסיטאות.

רכז הסטודנטים של מפ"ם, שמואל בן־נפתלי, קרא לוועד ראשי האוניברסיטאות ולשר החינוך לפעול יחד עם הסטודנטים נגד מגמת האוצר להרוס את ההשכלה הגבוהה ובעד הצבת החינוך במקום גבוה יותר בסולם הקדימויות הלאומי.

בפגישה עם ראשי הסטודנטים של מפ"ם, אמר מ"מ יו"ר האיגוד המקצועי בהסתדרות, אפרים ז'ילוני, כי הוא יתבע מההסתדרות להתייצב עם הסטודנטים בחזית אחת במאבקם נגד ההחלטה להטיל עליהם תשלום פיקדון בסך 1500 ש"ח. „זהו מס השכלה רגרסיבי שיחזיר את החינוך הגבוה עשרות שנים לאחור", אמר ז'ילוני.

20 שעות ביממה

ועדת החינוך דנה בישיבתה בהצעה דחופה לסדר היום, שהעלו אהרון נחמיאס ואמירה סרטני במליאת הכנסת. אמירה סרטני אמרה שאם יקוצץ מספר הסטודנטים יסבלו בעלי הציונים הנמוכים וברור, כי יש מיתאם בין רמת הציונים למעמד החברתי־כלכלי של הסטודנטים. לפי חשבונה של אמירה סרטני, זקוק הסטודנט ל־10,000 שקלים לשנה לשכר לימוד, פיקדון, שכר־דירה, מחייה וספרים. שעה שתמורת עבודתו באוניברסיטה מקבל סטודנט 1.4 שקלים לשעה. לפיכך הוא יצטרך לעבוד 20 שעות ביממה כדי שיוכל לממן את לימודיו באותה שנה.

בתשובתו לאמירה סרטני הזכיר השר נבון, כי ראש־הממשלה הבטיח (לפני ארבעה חודשים בדיוק) שלא יהיה קיצוץ בתקציב ההשכלה הגבוהה. ביום ב' ייפגש רה"מ עם ראשי המוסדות ושרי החינוך והאוצר.

החינוך הגבוה איננו גבוה

לבקשת מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, כי יורה לבטל את החלטותיו, השיב יו"ר ועדת החירום של המוסדות, פרופ' משה מני, כי ישראל כבר עברה את כל הקווים האדומים ועתה החינוך הגבוה איננו עוד גבוה. לדבריו, לא נאבקות האוניברסיטאות נגד הסטודנטים אלא נגד השחיקה באיכות ההוראה הפוגעת בסטודנט, וזוהי הקשה בפגיעות — כתב מני. כן אמר, שדרישתו מן האוצר איננה רק לבטל הקיצוץ של 10 מיליון דולר אלא להוסיף 50 מיליון לשם קליטת מדענים צעירים ולשם הצלת הספריות והציוד המדעי.

כתב־תביעה

יו"ר תא הסטודנטים של מפלגת „העבודה", אופיר פינס, הכין כתב־תביעה נגד האוניברסיטה העברית בירושלים על הפרת חוזה. כתב התביעה יוגש, אם תממש האוניברסיטה את החלטתה ותשלח לו הודעה בדבר תשלום פיקדון בסך 1500 שקלים.

עו"ד אשר הכין את התביעה קבע, כי ההסכם בדבר שכר הלימוד אינו מאפשר גביות נוספות. הסכם זה יהיה בר־תוקף גם בתשמ"ז, פינס קורא לסטודנטים לא לשלם את הפיקדון.

המזכירות הארצית של אסת"ה — ארגון סטודנטים חברי ההסתדרות הכללית — החליטה בישיבת חירום לדרוש את ביטולו לאלתר של הפיקדון בסך 1500 ש"ח לכל הסטודנטים, לפיהן קיים ספק בדבר קבלתם לאוניברסיטה.

דורון ספיר, מנהל המחלקה לסטודנטים בהסתדרות, אמר, כי הממשלה מוכיחה שוב את אזלת ידה בכך, שאיננה מסוגלת לקיים את ההסכם שנחתם עם הסטודנטים לפני שנה, עת בוטלה האגרה וסוכם לגבי הסדרי התשלומים.

המשטרה חשפה בביה"מ קשרים בין עיתונאי למקורבי בלאס

אלי דנון מ„מעריב", לדברי המשטרה, התחייב לדבר עם מפקד בית־המעצר „ניצן", למען בלאס

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

אנשי היחידה הארצית לחקירות הונאה במשטרה, הגישו אתמול בקשה לבית־משפט השלום בתל־אביב, לאסור על נהגו ומנהל עסקיו של דוד בלאס, אייל קלאוס בן ה־23, לבוא במגע עם דוד בלאס היושב במאסר בבית־המעצר על שם רוני ניצן ברמלה.

השופט יצחק בראו דחה את ההחלטה ליום א' הקרוב, כדי לאפשר לסנגורו של בלאס לנמק את התנגדותו לבקשת המשטרה.

נציג היח"ה טען בבקשה, כי נהגו ומנהל עסקיו הנוכחי של בלאס שנעצר בשבוע שעבר ושוחרר, חשוד על־ידי יח"ה במתן שוחד, שבועת שקר ושיבוש הליכי משפט. קלאוס שוחרר בבית־המשפט בערבות.

לטענת נציג המשטרה, ביצע החשוד פעולות שונות שיש בהן לשבש הליכי משפט של בלאס ולכן מבקשת עתה המשטרה לאסור עליו לבקר או ליצור איזה שהוא קשר עימו.

בבקשה נאמר, כי אייל קלאוס הציע לסוהרת בבית המעצר ניצן, מספר פעמים, להביא לה מוצרי מזון שונים, הציג עצמו כעורך־דינו של בלאס ושיכח את הסוהרת על כך שגם היא הציגה אותו ככזה. עוד נאמר בבקשה, כי כניסתו של אייל לבית המעצר התאפשרה, בין היתר, באמצעות אישור כניסה מפוברק.

פרשה נוספת שהעלה נציג המשטרה, מתייחסת לקשריו של החשוד עם העיתונאי אלי דנון מ„מעריב". בתאריך 17.8.86, נאמר בבקשה, נועד החשוד עם אלי דנון ושאל אותו אם עשה משהו עם מפקד בית המעצר „ניצן". משהשיב דנון כי השאיר לו הודעות, הפציר בו החשוד לסגור עניין לפני יום שלישי כי „יהיה לזה אפקט לגבינו".

לאחר שדנון שאל את החשוד אם היה אצל מפקד בית־המעצר מה האירועים שב ונענה בשלילה הוא הוסיף החשוד: „אם תדאג לעניין הזה – זה עילוי", ודנון השיב: „רשום לי, בטוח שהיום אני אדבר איתו".

עוד טוען החוקר, כי משנשאל קלאוס על הכרותו עם אלי דנון השיב, כי האיש מוכר לו מביקוריו אצל עורך דין צבי וולף, אחד מפרקליטי בלאס.

בהסכמת הצדדים החליט השופט לדחות את הדיון ליום א' הקרוב ועד אז נאסר על החשוד לקיים שיחות או ליצור קשר כלשהו עם בלאס עד להחלטה אחרת. סנגורו של קלאוס טען, שלא יהיה זה הוגן וצודק אם הדיון יערך בלא השתתפות סנגורו של בלאס, שהרי קלאוס מנהל עתה את עסקיו.

הקטל בדרכים נמשך: 4 הרוגים ו־29 פצועים

מאת רפאל גאון, ניצה רימון, זהבה מוזס ובצלאל עמיקם, כתבי „על המשמר" — וכתבי עתי"ם

בהתנגשות חזיתית בין שני אוטובוסים פרטיים שאירעה אתמול בבוקר שני קילומטר דרומית למחסום ארז נפצעו 25 איש שישבו בשני האוטובוסים, 12 מהם קשה. אחד הפצועים, סלאח אבו־רודה בן 25 מעזה, נפטר כעבור שש שעות בבית החולים שפאא בעזה. כל הנפגעים הם תושבי הרצועה למעט הנהג.

אוטובוס פרטי שנסע צפונה לכיוון אשקלון ושהיה נהוג בידי תושב הרצועה, עקף מונית בדרך לא פנויה והתנגש חזיתית באוטובוס רגיל שבא ממול, הנהוג על־ידי יוסף ניסימים בן 29 מאשקלון.

הנהג הישראלי נפצע קשה, הועבר לבית־החולים „ברזילי" באשקלון ומשם לבית־החולים „סורוקה" בבאר־שבע. יתר 23 הפצועים הועברו לבתי־החולים ברצועה — 15 מהם בבית החולים שפאא.

* * *

רחל בגדדי בת 18 מחולון, נהרגה אתמול בלילה בתאונת־דרכים. רחל ואחותה נסעו ברכב בלווית שני צעירים מראש העין. בכביש טירה־טייבה סטה לפתע ריכבם בעיקול דרך לשולי הכביש, התהפך בעוצמה ורחל בגדדי נזרקה החוצה ונהרגה במקום.

התאונה אירעה סמוך לחצות. הכביש היה ריק ולהערכת המשטרה, התאונה קרתה מחוסר זהירות של הנהג.

שלושת הצעירים נפצעו קל ואושפזו בבית־החולים „מאיר" בכפר־סבא.

* * *

הולך־רגל תושב תל־אביב, נהרג אתמול מפגיעת אוטובוס דן. אוטובוס קו 32 נהוג בידי תושב הרצליה בן 28, שעשה אתמול בבוקר את דרכו ברחוב יגאל אלון, מצפון לדרום, פנה ברחוב ההגנה שמאלה ובפנותו פגע ביוסף מזרחי בן 47 שנפגע קשה.

נהג האוטובוס נסע מיד עם רכבו למרכז מד"א להזעיק עזרה ולמקום הגיע נט"ן שצוותו ביצע פעולות החייאה במשך כחצי שעה במקום. לאחר מכן הועבר הפצוע לבית־החולים „איכילוב" כשהוא מונשם, אך בבית־החולים נפטר. נהג האוטובוס נחקר ושוחרר.

* * *

ילד שרכב על אופניים, אמיר שלוש בן 9 מנהריה, נהרג ביום ג' בערב מפגיעת מכונית מסחרית ברחוב המייסדים בעיר מגוריו. הילד נפצע אנושות, הועבר לבית־החולים הממשלתי בנהריה ושם מת מפצעיו.

משטרת מרחב הגליל מבקשת מעדי־ראייה לתאונה למסור עדות בתחנת המשטרה הקרובה.

* * *

תושבת אשקלון, בת אל סעדה, בת 29, נפצעה קשה, ושלום עזרא בן 27, ממושב הודייה, נפצע קל, לאחר שרכבם, מדגם מסחרי, התנגש במשאית בתוך צומת מרומזר. השניים הועברו לבית־החולים ע"ש „ברזילי" באשקלון.

התאונה אירעה אתמול אחה"צ, כאשר משאית, נהוגה בידי רון גרהטי, בן 22, מעקרון, איבדה את בלמיה בתוך הרמזור, המשיכה את נסיעתה ב„אור אדום" והתנגשה במסחרית, שנכנסה לצומת ב„אור ירוק". המשטרה חוקרת את התאונה.

* * *

במסגרת המאמץ למלחמה בתאונות־דרכים, מוקמת בימים אלה עמותה שתגייס כספים ותארגן יחידת מתנדבים ארצית לאכיפת חוקי התנועה. היוזמה לעמותה באה משלוש נשים שולמית כהנא, ימימה יפה ואסתר אהרוני.

העמותה החדשה תתבסס על גימלאי המשטרה ומתנדבים ובפגישה עם שר־המשטרה, חיים בר־לב, נקבע הצנות שיעסוק בהקמתה. שני שוטרים בכירים שיצאו לגימלאות לאחרונה, נאותו לקבל על עצמם את חצר הארגון. למתנדבים יוענקו סמכויות והם יוכלו לדווח למשטרה על עבריינו תנועה.

מזג האויר

ירושלים 17־28; רמת הגולן 16־30; נהריה 22־30; צפת 16־28; טבריה 22־35; עפולה 21־32; שומרון 18־30; תל אביב 23־29; לוד 21־30; יריחו 22־37; עזה 22־29; באר שבע 18־33; אילת 26־39.

מת דב זכין מפעיליה המרכזיים של מפ"ם והקבה"א

דב זכין – בתמונה מהימים האחרונים. (צילום: אלהרר)

מאת יוסף גלילי, כתב „על המשמר"

דב זכין, חבר ההנהלה הציונית, וחבר כנסת בכנסות השמינית והעשירית מטעם מפ"ם, ומי שהיה המזכיר המדיני של המפלגה, מת אור ליום אתמול בתל-אביב באורח פתאומי. בן 63 היה במותו.

דב זכין היה חבר קיבוץ להבות-הבשן ומייסדיו. ביום חמישי בבוקר היה אמור להיפגש עם יו"ר הנהלת הסוכנות אריה דולצ'ין לישיבת עבודה. משלא הגיע לפגישה, החלו מכריו לחפש אחריו וכך נודע להם על מותו הפתאומי, ללא עת, מהתקף לב בדירתו בתל-אביב.

דב זכין נכנס לאחרונה לתפקידו בהנהלה הציונית כראש המחלקה לפיתוח ושירותים קהילתיים. ידידיו שפגשוהו ביום ד' אחה"צ ציינו את ערנותו ומצב רוחו הטוב.

ממייסדי להבות-הבשן

זכין נולד ב-1923 ועלה לישראל ב-1937 במסגרת עליית-הנוער. התחנך בכפר-הנוער בן-שמן והיה ממייסדי קיבוץ להבות-הבשן בגליל העליון, שם חי עם משפחתו עד יום מותו.

דב זכין היה מוגר האוניברסיטה העברית במדעי המדינה וכלכלה. מילא תפקידים רבים ביניהם בשליחות העליה למחנות בקפריסין. כיהן מספר פעמים כמזכיר קיבוץ. יצא בשליחות התנועה לארה"ב וקנדה מטעם השומר-הצעיר בשנים 50-52 וב-61-63.

זכין חיבר מחקר שהופיע בצורת קובץ על „הסכסוך הישראלי-ערבי" בהוצאת גבעת-חביבה, ולאחרונה הוזמן לארבעה חדשי מחקר בוושינגטון כאורח ממשלת ארה"ב. הוא חזר ארצה רק לפני חודשיים.

ההלוויה ביום ראשון

הלווייתו תתקיים ביום ראשון בשעה 3 אחה"צ בקיבוצו להבות-הבשן. השאיר אשה, בן, שתי בנות ושבעה נכדים.

הידיעה על מותו ללא עת הכתה בתדהמה את חברי הקיבוץ, ומוקיריו וידידיו ברחבי הארץ וביישובי הגליל-העליון, שם פעל במסגרת השילוב האיזורי וקיים לשכה בקריית-שמונה בעת היותו חבר כנסת.

יקירנו
דב זכין
איננו
באבל עם המשפחה
ועם קיבוץ להבות-הבשן
מרכז מפ"ם

המכון לשלום במזרח-התיכון
וועד החסות לספריית נחום גולדמן בגת
משתתפים בצערם העמוק
של המשפחה והקיבוץ
במות
דב זכין

עם המשפחה, להבות הבשן
והתנועה כולה
אבלים על מותו ללא עת של
דב זכין
המכון ללימודים ערביים
מרכז תיעוד וחקר
וכל עובדי ופעילי גבעת-חביבה

עם לובקה וצמרת,
המשפחה
וקיבוץ להבות-הבשן
משתתפים בצערכם
על מות האח
דב זכין ז"ל
קיבוץ אילון

משלחת הקבה"א בצפון אמריקה
וה-A.P.I
המומים ממותו הפתאומי של
דב זכין
ומשתתפים בצער המשפחה והקיבוץ

עם תמר,
המשפחה
וקיבוץ להבות-הבשן
אתכם בכאב ובאבל
במותו של
דב זכין
בית הקיבוץ הארצי
המזכירות

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו הפתאומית
של חברנו היקר
דב זכין
מראשוני קיבוצנו
ההלוויה תתקיים ביום א' 7.9.86, בשעה 15.00
המשפחה
וקיבוץ להבות-הבשן

לתמר והילדים ולקיבוץ להבות-הבשן
משתתפים בצערכם במותו של
דב זכין
בית עין-השופט

הכנסת
יושב ראש הכנסת וחברי הכנסת
אבלים על מותו של
דב זכין
חבר כנסת בכנסת השביעית, השמינית והעשירית
ומשתתפים בצער המשפחה

לתמר ולכל בני משפחת זכין
ולקיבוץ להבות הבשן
משתתפים בצערכם העמוק
על מותו ללא עת של
דב זכין
פעיל וידיד, נציג מפ"ם בהנהלה הציונית
חבר במזכירות הברית העולמית
מזכירות הברית העולמית
של מפ"ם

על
דב זכין
חבר הכנסת השביעית,
השמינית והעשירית
אבלה ומשתתפת בצער המשפחה
וקיבוץ להבות-הבשן
סיעת מפ"ם בכנסת

הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית
הסוכנות היהודית לארץ ישראל
והמחלקה לפיתוח ושירותים קהילתיים
אבלים על פטירתו ללא עת של
דב זכין
חבר ההנהלה הציונית וראש המחלקה לפיתוח ושירותים קהילתיים בהסתדרות הציונית
ולשעבר חבר הכנסת השביעית, השמינית והעשירית, ציוני מגשים ורב פעלים.
ההלוויה תתקיים ביום ראשון, ג' באלול 7.9.86
בשעה 3 אחה"צ, בקיבוץ להבות הבשן.
תנחומים כנים למשפחה
אריה ל. דולצין
יושב ראש ההנהלה

"המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל-אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק-דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן-יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121.
טל' 6—225125. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה 33134 רח' פבזנר 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

המר נבחר למלא תפקיד שר המפד"ל במקום בורג

בורג מתכוון לדברי מקורביו לפנות מקומו... אחרי החגים וזבולון המר רוצה להכנס לתפקידו בשבוע הבא ■ משלחת מהמפד"ל תצא לתאם עם בורג מועד פרישתו

מאת דורית גסן, כתבתנו לענייני מפלגות

ברוב של 573 קולות מול 369 קולות שקיבל המתמודד השני, הרב משה סלומון, זכה אמש זבולון המר להיבחר לשר המפד"ל במקומו של ד"ר יוסף בורג, בבחירות שנערכו במרכז המפד"ל.

בחירתו של זבולון המר נעשתה בסיבוב השני לאחר שבסיבוב הבחירות הראשון התמודדו יחד אתו עוד ארבעה מועמדים אחרים: סלומון, ח"כ שאקי, מ. מוסקוביץ והרב בא גד, ואיש מהם לא זכה ב-50 אחוז מהקולות.

זבולון המר אמר אמש, כי על משלחת של המפד"ל לבוא אל ראש הממשלה ולמסור לו על החלטת הוועידה. דברים אלה נאמרו בתשובה לשאלה מתי הוא מתכוון להכנס לתפקידו.

כתבתנו מציינת, כי השר יוסף בורג עדיין לא אמר מתי הוא מתכוון לפרוש מן הממשלה. מקורביו של השר רמזו כי היה רוצה לפרוש לאחר החגים עם כינוסה של הכנסת, אחרי פגרת הקיץ.

במפד"ל אין רואים זאת בחיוב וכבר בימים הקרובים תבוא משלחת המורכבת ממזכ"ל המפלגה ויו"ר הועדה המתמדת אל השר בורג כדי לנסות ולתאם אתו את מועד פרישתו.

יש לציין שזבולון המר היה רוצה להכנס לממשלה כבר בשבוע הבא, במושב המיוחד של הכנסת.

„בכשל האיש החזק"

בבחירות לתפקיד המזכיר המדיני נכשל „האיש החזק" רפאל בן-נתן, מי שהיה מזכיר הפועל המזרחי מול יריבו שאול יהלום נציג הצעירים. יהלום ניצח בהפרש של 3 קולות בלבד — 489 לעומת 486 שקיבל בן-נתן. לתפקיד מזכיר הפועל המזרחי נבחר הח"כ לשעבר אליעזר אבטבי.

כשלונו של בן-נתן עורר תגובות קשות בקרב חלקים של סיעת למפנה, שהוא נמנה על ראשיה. יש לציין כי סיעת למפנה הנחשבת לאחת הגדולות במפד"ל ולה כ-40 אחוזים מקרב הצירים, לא זכתה בסיבובי הבחירות עד כה לתפקידים הבכירים במפלגה לייצוג כלשהו. בקרב הסיעות האחרות קיימת החלטה לנסות ולמצות את סיעת למפנה בתפקידים אחרים שעדיין יש לבחור אותם במושב השלישי של הוועידה.

זבולון המר ליד הקלפי, בבחירות שהתקיימו אתמול לתפקיד השר מטעם המפד"ל. (תצלום: י.פ.פ.א)
בורג... יש זמן

22 ח"כים תובעים לדון בהמשך העסקת אנשי השב"כ שבידו ראיות

מאת יצחק שור, כתבנו בכנסת

22 ח"כים חתמו על תביעה לכלול בסדר יומה של הכנסת ביום ה' הבא את הנושא „המשך העסקתם בשב"כ של מי שהודו בבידוי ראיות ובהטיית חקירה ומשפט".

יוסי שריד החתים את הח"כים וביניהם את שר הבריאות מוטה גור. בין החותמים – ח"כי מפ"ם, אברהם כץ-עוז, חיים רמון, אהרון הראל, ח"כי רץ, ע. דראושה, יצחק פרץ, שלמה עמר ואחרים.

גולש רוח נהרג בגולן

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

יורם מוהליבר, בן 40 מיפו, נהרג אמש ברמת הגולן בעת שעסק בגלישה עם גלשן רוח. 5 אנשים חברי מועדון ראייה מיפו הגיעו אתמול לאיזור תאופיק, ליד ישוב מבוא-חמה, כדי לעסוק בספורט גלשני הרוח. מדובר באיזור הררי וגבוה מאד. סמוך לשעה 6 בערב החלו אנשי המועדון לעסוק בגלישה כאשר שלושה גלשו ושנים אחרים צילמו. לפתע איבד אחד מהגלשנים גובה והחל ליפול מטה במהירות עד שנפל על הסלעים ונהרג.

הסובייטים: איננו מעוניינים בשיחות נוספות עם ישראל

פאריס. — בריה"מ איננה מגלה „כל עניין" בפגישה נוספת של נציגיה עם נציגים ישראליים, כל עוד תרצה ישראל לדבר „אך ורק על יהודים סובייטים" — על כך הצהיר בפאריס יולי וורונצוב, סגן ראשון לשר החוץ הסובייטי.

תושב פ"ת נדקר למוות

תושב פתח-תקווה, גרשון אוולאי, משכונת עמישב, נדקר למוות אמש.

אוולאי הובא לבית החולים „השרון" בפתח-תקווה סמוך לשעה 7 בערב כשהוא במצב אנוש, לאחר שנדקר בחזהו, כעבור שעה מת מפצעיו.

(עתים)

● שר הקליטה, יעקב צור, פנה אתמול לשר החינוך, יצחק נבון, בבקשה, כי משרד החינוך יקפיד על שמירת זכותם של עולי אתיופיה לבחור בעצמם, וללא לחצים וכפייה, את החינוך המוענק לילדיהם, וכי יפעל לכך שהעולים לא ישמשו כלי משחק במחלוקות שבין דתיים וחילוניים.

● הרצל שלם, מי שהיה מנהל „היסתור" נבחר אתמול ליו"ר של האגודה לקידום התיירות, המחדשת את פעילותה, באסיפה הכללית שהתכנסה במלון „רמדה" בתל-אביב.

הליכוד דוחה עמדת העבודה: לשמיר הזכות להחזיר את מודעי

מאת כתבנו לענייני מפלגות

בליכוד דוחים את תביעות מפלגת העבודה שיצחק מודעי לא יהיה חבר בממשלה בראשותו של שמיר – לאחר הרוטציה. יו"ר סיעת הליכוד בכנסת ח"כ חיים קופמן אמר אתמול, כי לא יעלה על הדעת שמודעי לא יהיה בממשלה, הוא יצא נגד המסילה האישית שנוקטת מפלגת העבודה, ונגד נסיונות התערבות של אנשי מפלגת העבודה במינויים של הליכוד.

מ"מ ראש הממשלה יצחק שמיר אמר לפני יומיים, כי לא היתה אליו כל פניה מצד ראש הממשלה או נציג כלשהו של מפלגת העבודה לקזז את מספר חברי הממשלה של הליכוד והמערך על ידי אי הכללת מודעי לאחר התפטרות גור. עוד אמר כי הוא מתכוון להכניס את מודעי לממשלה. הוא גם הטיל ספק באפשרות של קיזוז בגלל שיקולים בתוך הליכוד.

בימים האחרונים שבו וחזרו אחדים מראשי מפלגת העבודה וביניהם מזכ"ל המפלגה עוזי ברעם על החלטת הסיעה בכנסת שהתקבלה לפני שבועות אחדים, כי המערך לא יסכים לחזרתו של מודעי לממשלה, וכי התפטרותו תוספת לכל תקופת כהונתה של הממשלה ללא הבדל מי עומד בראש הממשלה.

כתבנו בכנסת יצחק שור מוסר כי בישיבת סיעת הליכוד אמר ח"כ גולדשטיין (ליברלים) שזכותו של ראש ממשלה היא לקבוע מי יהיו השרים מטעם סיעתו, וחבריו הסכימו לדעתו. אבל איש מהם לא הציע לשמיר להחזיר את מודעי לתפקידו הקודם כשר אוצר. ח"כי הליכוד מתחו ביקורת על תביעת סיעת המערך שלא למנות את מודעי כשר בממשלה לאחר הרוטציה. בישיבה לא נכח אף שר.

● שביתה בלית פרצה אתמול בבוקר במפעל תעשית אבזרי תעופה בגדרה שבו מועסקים כ-400 עובדים. מועצת פועלי גדרה אישרה את השביתה שהוכרזה כתגובה על השעיית שניים מחברי ועד העובדים ע"י ההנהלה.

ברזיל: „הסכם מילוא" לאימוץ תינוקות לא היה ולא נברא

בראזיליה. – משרד החוץ הבראזילאי הכחיש ביום ה' כי נחתם הסכם בין בראזיל לישראל בדבר אימוץ תינוקות ברזילאים על ידי משפחות ישראליות. „הסכם כזה אינו קיים", חזר והדגיש דובר משרד החוץ, רואי נוגארה.

סגן שר החוץ הישראלי, רוני מילוא, הצהיר ביום ב' בירושלים, בשובו מביקור בבראזיל, כי שתי המדינות הגיעו לידי הסכם אשר יאפשר למשפחות ישראליות לאמץ כחוק תינוקות בראזיליים.

הדובר הבהיר כי סגן השר מילוא נתקבל ב-22 באוגוסט לשיחה בת שעה על ידי שר החוץ הברזילאי, פאולו טארסו פלאצ'ה דה לימה. הוא הדגיש כי שאלת אימוצם של תינוקות בראזיליים הועלתה בדקות האחרונות של השיחה.

(ע"צ)

נחנך מפעל „פזקר" לייצור כימיקלים

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

מפעל „פזקר" לייצור מוצרי אספלט מדללי צבע ודבקים נחנך אתמול באיזור התעשיה החדש אלון תבור מול קיבוץ דברת.

נשיא המדינה חיים הרצוג שכיבד את הטקס בנוכחותו אמר בדברי ברכתו, כי הוא מברך על כל הקמת מפעלי תעשיה ובמיוחד באזורים המרוחקים ממרכז הארץ, והדבר מבטיח תעסוקה באזורי הארץ השונים. „נקווה שהצמיחה שכה הרבה עוסקים ומדברים בה תצליח. צריך לעשותה גם בהתחשב בהיבטים חברתיים ולא רק כלכליים, כדי להבטיח תעסוקה ורווחה לכל חלקי הארץ" אמר הנשיא.

מפעל „פזקר" הוקם לפני 50 שנה בשם „אסקר" על-ידי קיבוץ כפר-מסריק באיזון נעמן. בשנות ה-70 עבר המפעל לבעלות חברת האנרגיה פז. במשך השנים גדל המפעל והרחיב את קשת מוצריו. בשל הצורך להגדילו ולחדש ציוד הוחלט לפני חמש שנים להעבירו לאיזור התעשיה אלון תבור. במפעל החדש הושקעו 10 מיליון דולר והוא משתרע על 52 דונם. מאמץ מיוחד הושקע בהתקנת ציוד שימנע זיהום אויר ויבטיח איכות חיים לתושבי האיזור.

קצב יפעל לשינוי מעמדם של ישובי הדרוזים והצ'רקסים

מאת קאטם זייד וירון וליג, כתבי „על המשמר"

שר העבודה והרווחה קצב אמר אתמול כי יפעל בממשלה לשינוי מעמדם של הישובים הדרוזים והצ'רקסים בגליל ואמר כי הם זכאים לדרוש מהממשלה מדיניות מועדפת באותם תחומים בהם גילתה הממשלה חולשה. השר קצב אמר דברים אלה במהלך כינוס ראשי ישובים דרוזים וצ'רקסים שנערך אתמול „בבית יד לבנים" בדלית-אל-כרמל. ראשי הישובים הדרוזים והצ'רקסים מתחו אתמול ביקורת על הממשלה וטענו כי אם זכה הישוב חורפש להמנות על ישובי הפיתוח הרי שהם זכאים למעמד דומה.

קצב אמר אתמול שהממשלה עושה בימים אלה מאמצים אדירים כדי להביא לפריצת דרך של ממש בתחום המדיני.

השר קצב שדיבר בכנס של מאות דרוזים ב„בית יד לבנים" בדלית-אל-כרמל הוסיף שמאמציו של ראש הממשלה הם כבירים אך לא כל יוזמותיו מקובלות על כל שרי הממשלה ולא כל צעדיו ידועים לכל חברי הממשלה.

השופטים השתכנעו ש„א-דארב" שימש שופר לאירגון מחבלים

צו הסגירה נגד השבועון המזרח ירושלמי „א-דארב" שנסגר בהוראת הממונה על מחוז ירושלים מטעם משרד הפנים, יישאר בתוקף, לאחר שבעליו של העתון, חזר בו מהעתירה במהלך הדיון בבג"צ.

השופטים קבעו, כי הסתבר להם מעיון בחומר ומחקירת איש השב"כ שהיה מוסקר על איסופו, כי מדובר בחומר מבוסס היטב.

(עתים)

לאסתי שורר ומשפחתה ולמשפחות בן-אהרון
אתכם באבל על מות
פנחס בן-אהרון ז"ל
היקר
ההלוויה תתקיים היום, יום ו' 5.9.86
בשעה 11 לפנה"צ בבית-הקברות בקיבוץ ניר-דוד
קיבוץ ניר-דוד
(תל-עמל)

מבצע!!
למחשבי I.B.M.-PC ותואמיהם
דיסק I.B.M. 10 M.B. מקורי
(במקום כונן דיסקים)
799.— ש"ח בלבד
המחיר כולל התקנה ואחריות ואינו כולל מ.ע.מ.
טלקוד מחשבים בע"מ
תל-אביב, תוצרת הארץ 10, טל. 254162

שופט פדרלי איפשר לישראל לממש שטר הבטחון נגד „ריקון אופטיקל"

מאת חנה איש-הורוביץ, ניו-יורק ואבי בניהו כתבנו הצבאי

ניו-יורק – השופט הפדרלי פסק ביום רביעי בבית-המשפט במנהטן, כי ממשלת ישראל רשאית לממש את שטר-הבטחון על סך 20 מיליון דולר, שחברת „ריקון אופטיקל" חתומה עליו, משום שהחברה הפרה את החוזה בסך 40 מיליון דולר, שעליו חתמה עם משרד הבטחון הישראלי לפיתוח פרוייקט מצלמות כיוון למטוסים.

השופט קבע, כי הטענות שהחברה העלתה בתצהירים שהגישה לבית המשפט, כי קצינים של חיל האוויר הישראלי שפיקחו על ביצוע הפרוייקט, ניסו להבריח מתחומי המפעל מסמכים טכניים מסווגים, אינן רלבנטיות לענין שטר-הבטחון.

השופט לא טיפל בנפיח בנושא של התביעה, בעקבות שהחברה [illegible] מצאת, שבו מדובר על הכנסת עובד של אל-אופ לתחומי המפעל, לצורך ריגול תעשייתי, כביכול, אולם הוא איפשר לפרקליטה של ממשלת ישראל, עו"ד ג'פרי פולמן להבהיר, כי כתב-יחיד איננו של איש מקציני חיל האויר שפיקחו על ניהול הפרוייקט.

ריקון הודיעה כי תערער על החלטת השופט ונציגי ממשלת ישראל הסכימו לדחות את פדיון שטר הערבות עד לאחר הערעור.

מקורות במערכת הבטחון הביעו אתמול סיפוק רב מהחלטת השופט הפדרלי ואמרו לכתבנו: „החשש בבית-המשפט הפדרלי אינו רק חרוות הכספי של 20 מיליון דולר. יש פה גם היבט נוסף הקשור בהפרכת מסכת השקרים והאי דיוקים שגורמים אמריקניים שונים חרבו להשתמש בהם באחרונה נגד משרד הבטחון וישראל"

על המשמר
המוסף לשבת
עורך: בנקו אדר
עורכת־משנה: טלי סילוני

מובארק וחוסיין דנו השבוע בדרכים לפתרון הבעיה הפלשתינית לקראת פגישת הפסגה של מובארק עם פרס

הכנות והערכות לקראת הפסגה

עוזי מחנאימי

צעד ראשון או מסיבת־סיום...

העיתונים המצריים עורכים סקירה מזורזת של הקדנציה של שמעון פרס ומגיעים למסקנה כי על אף רצונו הטוב, הוא אינו מסוגל להביא לקידום מעשי של תהליך השלום בגלל המילכוד הפוליטי שבו הוא נמצא

„ל מצרים אין אינטרס ישיר במפגש הצפוי בין הנשיא חוסני מובארק וראש הממשלה שמעון פרס. אחרי הפתרון הצפוי של בעיית טאבה, הנושא העיקרי שעל הפרק, מבחינת מצרים, הוא פתרון הבעיה הפלשתינית... זה יהיה הנושא היחיד על הפרק בפגישת פרס־מובארק".

את הדברים הללו כתב בשבוע שעבר עורך השבועון המצרי „אל מצוור", ושופרו של הנשיא מובארק מכחרם מחמד אחמד. המצרים, טרחו באמצעות מכרם מחמד אחמד, להבהיר אולי מה שאינם מעוניינים לומר בדרכים דיפלומטיות רגילות: הנושא הפלשתיני הוא העיקר מבחינת המצרים, שיחות סלון נוסח „מפגש איפראן" לא יחזרו על עצמן, ואם ראש ממשלת ישראל אכן רוצה לצקת תוכן ליחסי השלום בין שתי המדינות, עליו לבוא עם הצעות רציניות לקידום פתרון הבעיה הפלשתינית.

השבוע, כאילו כדי לחזק את המסר שהעביר מובארק באמצעות ידידו אחמד, ניהלו המצרים מערכת מסועפת של מגעים בין־ערביים כדי להכין את עצמם היטב למפגש הצפוי עם פרס. הנשיא מובארק טס לעמאן ונפגש שם עם המלך חוסיין כדי לדון עמו בדרכים חשונות לפתרון הבעיה הפלשתינית. שר החוץ המצרי עצמת עבד אל מגיד נפגש עם אישים פלשתינים במצרים, ומנהיג אש"ף יאסר ערפאת אמור להגיע לקהיר למפגש עם הנשיא מובארק, עוד טרם פגישת הפסגה.

הקפה עלול להיות מר

המצרים מסירים כל ספקות באשר לפסגה הצפויה: הם מתכוננים לקראתה היטב וגם לאפשרות שלא תתקיים. הם מבהירים בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים כי אחרי טאבה מערכת היחסים בין מצרים לישראל, היא חלק ממכלול נרחב יותר של מערכת היחסים בין ישראל לעולם הערבי ובראש וראשונה בין ישראל לעם הפלשתיני. המצרים גם רומזים על הפתרון המתאים הנראה להם: הסכמה ירדנית ישראלית פלשתינית משותפת, כשהבסיס הוא איחוד קונפדראלי בין ירדן לפלשתינים.

כך או אחרת, על ראש הממשלה לדעת כי הקפה באיסמעיליה עלול להיות מר מאוד, אם לא יכין עצמו היטב ויבוא למפגש עם הצעות מגובשות וחדשניות, והיענות לאתגר המצרי בנושא הפלשתיני שעליו כמו תמיד יקום ויפול דבר.

מבין יותר מתמיד

אלו הסבורים כי אולי מובארק וחוסיין מחפשים הנהגה חלופית לאש"ף כפרטנר אפשרי למשא ומתן — טועים. המלך חוסיין היה אולי מעוניין למצוא „הנהגה חלופית" לאש"ף, הוא מבין עתה יותר מתמיד, כי רוב־רובו של העם הפלשתיני ביהודה ושומרון רואה באש"ף את נציגו היחיד ובערפאת סמל למאבקו. המצרים עמם נשב לשולחן הדיונים הכריזו השכם והערב גם בשיא המשבר בין אש"ף לירידת מצרים ירדן, כי אש"ף הוא הנציג הלגיטימי של העם הפלשתיני, וכך הרי גם רואה זאת שאר העולם הערבי שישראל כמהה להגיע עמו להסכם שלום.

האמריקנים פועלים בשבוע האחרון בקדח־תנות וביקוריו האינטנסיביים של ריצ'ארד מרפי יעידו על עוצמת הנחושת האמריקנית לקשור את הקצוות הנוגעים בדבר לפני הפגישה בין פרס ומובארק. נסיעתו של ויצמן לאירופה, וביקוריהם של המלך חוסיין וראש ממשלת מצרים עלי לוטפי באירופה נראים כמאמצים עליונים של הרגע האחרון להפיק מהפגישה הצפויה את המירב, ולעשות הכל שהפגישה, ראשונה זה תקופה ארוכה מאוד, בין נשיא מצרי לראש ממשלת ישראלי, לא תהיה גם האחרונה, אלא — מקפצה לקראת פתיחתו של תהליך שלום חדש באזורנו.

משיחות עם מצרים ועיון בעתונים המצריים הרשמיים, מתקבל הרושם כאילו המצרים סבורים כי מהפגישה לא יוושע השלום וכי היא נדונה לכשלון. העיתונים המצריים עורכים סקירה מזורזת של הקדנציה של שמעון פרס ומגיעים למסקנה כי האיש על אף רצונו הטוב לא היה מסוגל משך כהונתו הלא כל־כך קצרה להביא לקידום מעשי של תהליך השלום. המצרים מסתכלים כמעט ברחמים על המילכוד הפוליטי, שבו נמצא ראש ממשלת ישראל ומסקנתם המנוסחת בעדינות היא כי „האיש אולי רוצה אך אינו יכול" (הם, מי כמונו יודע, הרי צודקים. אי האונות של שמעון פרס וחוסר יכולתו להגשים רעיונות בהחלט מרחיקי־ראות כפי שהוא הגה בנסיבות פרטיות, גובל בטרגדיה).

קישוט לעוגה פוליטית

המצרים אינם רוצים להיכוות באש הלוהטת של „הפער" בין הדימוי השופע לחוסר־האונים הפוליטי של ראש ממשלת ישראל. הם יודעים כי האורבים לפתחם בעולם הערבי רק מחכים ליום שאחרי, כדי לתקוע בשופרות באוזני כל המעוניין כי הנשיא המצרי הבוגרני הפך לקישוט בעוגה הפוליטית של שמעון פרס תוך שהוא, כקודמו, בוגד באינטרסים של האומה הערבית והעם הפלשתיני.

לקראת אפשרות שכזו מתכוננים המצרים. קשה להשתחרר מהרושם כי המסע התקשורתי שהם מנהלים כדי להרגיש כי נושא הפסגה יהיה הנושא הפלשתיני, אינו רק הקדמת תרופה למכה אלא נובע גם מזכרון הפגישה הכושלת האחרונה בין ראש הממשלה מנחם בגין והנשיא סאדאת.

אם ראש הממשלה שמעון פרס רוצה לצרף את הפגישה עם מובארק כאות נוסף על חליפת הנסיעות שלו ערב הרוטאציה, כדאי שיזכור כי עם נשיא מצרי לא נפגשים כל יום, וכי אם תיכשל הפגישה, היא עלולה לסתום את הגולל על תהליך השלום כולו. לעומת־זאת אם תצליח, יכולה הפגישה לתת תנופה מחודשת לתהליך ולהביא בסופו של דבר להסדר בין ישראל לפלשתינים ולקץ האיבה באזורנו.

מערכת יחסים חדשה

המצרים, ובראשם הנשיא חוסני מובארק מעוניינים באמת ובתמים להמשיך את תהליך השלום, להעניק לו תנופה, ולצאת מהבידוד, שבו הם נמצאים מאז חתימת הסכם השלום. באמצעות צירוף מדינות ערביות נוספות לתהליך, ישראל יכולה לעזור למצרים, רק אם תתייחס אל הפסגה הצפויה כאל צעד ראשון לקראת כינון מערכת יחסים חדשה עם מצרים והעולם הערבי, ולא כאל מסיבת סיום של ראש הממשלה פרס.

■

3 חיילים צרפתים מכוח יוניפי"ל נהרגו במארב

לחיילים שהיו בריצת בוקר הוטמן מארב שהפעיל מטען־צד ■ אפשר שההתנקשות קשורה להתנגשויות עם אנשי אמ"ל שהחלו לפני שבועיים

מאת יהודה צור,
כתב „על המשמר"

שלושה חיילים צרפתים מיוניפי"ל נהרגו אתמול בשעות הבוקר ואחר נפצע מהתפוצצות מטען צד מזרחית לצור. מספרם של ההרוגים מכוח האו"ם עלה בכך ל־130, כאשר 21 מהם הם חללי היחידה הצרפתית.

המקרה אירע בעת שחמישה חיילים צרפתים היו בריצת בוקר באימון גופני באיזור ג'ועייה מזרחית לצור. על פי פקודות הקבע של היחידה הצרפתית רצים חיילים מידי יום מספר קילומטרים. השיגרה הזאת לא נעלמה ככל הנראה מעיני מניחי חומר הנפץ שהפעילו מטען צד מרחוק, באמצעות אלחוט, בעת שהחיילים עברו במקום. כתוצאה מן הפיצוץ נהרגו שניים מן החיילים במקום ושלישי נפצע אנושות ומת מאוחר יותר על שולחן הניתוחים בבית־החולים של יוניפי"ל בנקורה. חייל רביעי נפצע קל והחמישי לא נפצע כלל.

מקורות ביוניפי"ל מסרו שאינם מוציאים מכלל אפשרות שהרקע לתקרית קשור במותם של שלושה לוחמי „אמל" לפני כמה שבועות בידי חיילים צרפתים בכפר מערקה. אולם לדעת המקורות ביוניפי"ל אין לכך שום הוכחה ולא מן הנמנע שקבוצות שיעיות ניסו לצבור הון פוליטי מן המקרה. בתקרית שאירעה במערקה לפני כמה שבועות נפצעו כ־20 חיילים צרפתים במהלך ארבעה ימי קרבות עם אנשי „אמל".

בשבוע הבא אמורים להגיע לדרום לבנון תת־מזכיר האו"ם גולדינג והיועץ למזה"ת של מזכ"ל האו"ם ז'אן קלוד איימה כדי לבחון מעמדה של היחידה הצרפתית ביוניפי"ל, ולהמליץ על עתידה.

פרס מרוצה מתיפקודו של צד"ל

מאת יהודה צור,
כתב „על המשמר"

ראש הממשלה שמעון פרס הביע אמש את שביעות רצונו מדרך פעילותו של צד"ל בדרום לבנון. ראש הממשלה סייר אתמול אחה"צ ברצועת הבטחון בלווית הרמטכ"ל ואלוף פיקוד הצפון.

הוא שמע סקירות על המתרחש באיזור ונפגש מאוחר יותר עם מפקד צד"ל הגנרל לחאד, והביע הערכה עמוקה ליכולתו של צד"ל לעמוד במשימות הבטחון המוטלות עליו. בשיחה עם עתונאים אמר פרס שלחאד שולט במקום. פרס סבור שאנשי לחאד אפקטיביים יותר מאשר אי־פעם בעבר. בהשוואה ללבנון כולה. אין ספק שהדרום נמצא במצב הסביר ביותר, עובדה שיש הגירה מן הצפון לדרום אמר פרס.

הוא סיפר עוד שבני שיחו אמרו לו שפעם חשבו שהשלום יבוא מן הצפון לדרום ועכשיו מקווים שהוא ילך מהדרום לצפון.

בהתיחסו למעמדו של יוניפי"ל ששלושה מחייליו הצרפתיים נהרגו אתמול ממטען־צד, אמר פרס, שישראל סבורה שאין להרחיב את פריסת יוניפי"ל דרומית מהקווים הנוכחיים אולם ציין שבמקומות בהם נמצאים חיילי יוניפי"ל המאזן „די סביר".

בתום סיורו בדרום לבנון סייר ראש הממשלה במועצה איזורית מבואות חרמון ונפגש עם ראשי הישובים. בשעה מאוחרת אמור היה ראש הממשלה להשתתף בארוחת כבוד במסיבת חתונתו של בתו של חבר הכנסת לשעבר רענן נעים במושב רמות נפתלי.

מנכ"ל רשות השידור אורי פורת

„החינוכית" — תחנת בידור פיראטית

מאת אתי רונאל, כתבת „על המשמר"

יועץ שר החינוך לענייני שידור, ישראל כהן, דחה אתמול בתוקף את טענות כמה מחברי הנהלת רשות השידור ועובדיה, כאילו מפלה השר נבון לרעה את הטלוויזיה הישראלית ומעדיף על פניה את הטלוויזיה החינוכית. כשהוא מתעלם מהפיכתה ההדרגתית לטלוויזיה כללית העוסקת בחדשות ובידור, בניגוד לחוק הקובע שעליה לשדר לבתי הספר בלבד. „זוהי תחנת בידור פיראטית המתקראת חינוכית והכל בחסות משרד החינוך והתרבות" – טוען מנכ"ל רשות השידור, אורי פורת, הדורש לחלק מחדש את שעות השידור בין הכללית, המשדרת רק 4 שעות למבוגרים, ובין החינוכית כ־9 שעות שידור ביום. זאת – שלא לדבר על היום בשבוע שהוקצה לחינוכית בערוץ השני ובאפיק שהוקצה לה בטלוויזיה בכבלים.

בתגובה מסר יועץ השר, כי בדיונים שקיימה ועדת השרים על הקמת ערוץ טלוויזיה שני בישראל דאג שר החינוך לאפשר לטלוויזיה הממלכתית במסגרת החוק לשדר תשדירי „חסות ושירות". וכן נקבע, כי הטלוויזיה הכללית תקבל מן הרשת השניה פיצוי כספי אם יוכח שהכנסותיה ירדו בעקבות הנהגת הערוץ השני.

„אשר לחוק הטלוויזיה בכבלים – קובע כהן – את הטענה מדוע לא שולבה הטלוויזיה הישראלית בחוק זה חייבים אנשי רשות השידור להפנות לעצמם. אילו גילו יותר ערנות, ולא התרשלו בתפקידם, יכלו לדאוג לאינטרסים של הרשות במהלך חקיקתו בכנסת כשם שעשו נציגי הטלוויזיה החינוכית".

יועץ השר ציין, כי הדרך שבה נוקטים ראשי רשות השידור, בעניין השתלבותם בהתפתחות התקשורת האלקטרונית בישראל, על ידי הטחת האשמות בזולת – איננה מתאימה לאנשים מבוגרים.

במאי „שעת דימדומים" מואשם בגרימת מוות באתר־צילומים

לוס־אנג'לס. — במאי הסרטים הנודע ג'ון לאנדיס מואשם, כי התעלם מעצה להשתמש בסצנה מסויימת בבובות במקום ילדים, ותוך כדי צילום אירוע הקשור במלחמת ויאטנאם גרם למותם של שחקן ושני ילדים.

התובע טען, כי הבמאי לאנדיס בן ה־32, „ילד פלא" של הוליווד, אמר לפי עדויות שונות לאחר העובדים שטען כי אין לקרב ילדים לחומרי נפץ בעת הסרטת הסרט „שעת הדמדומים": „לך לעזאזל. אנו נשיג ילדים בעצמנו."

הקהל הרב שמילא את אולם בית המשפט, האזין לנאומי הפתיחה במשפטו של לאנדיס וארבעה מעוזריו, המואשמים בהריגה בשגגה.

סניגורו של לאנדיס טען, כי ההתרסקות של המסוק שגרמה לשלושת מקרי המוות, היתה תאונה שאי אפשר היה לצפות אותה מראש ואין לייחס לענין זה תביעות פליליות.

האולפנים בהוליווד עוקבים בענין רב אחר המתרחש במשפט זה, מאחר ולתוצאותיו יהיו השלכות מרחיקות־לכת בכל הקשור לבימוי סרטים וייצורם, על רקע דרישה גוברת והולכת מצד הציבור לסרטים ספקטקולריים.

בארבע השנים האחרונות נהרגו 17 בני אדם תוך כדי הפקת סרטי הרפתקאות.

כדורי אש התלקחו ומטענים התפוצצו סביב השחקן ויק מורו בן ה־53, כאשר נשא את שני הילדים בני השש והשבע במעבר של נהר מחוץ ללוס אנג'לס, בעת הסרטת „שעת דימדומים" שקטע ממנו מתרחש במלחמת ויאטנאם.

בביצוע הסצנה הזאת, ב־23 ביולי 1982, חג מסוק מעל השחקנים, הטייס איבד לפתע את השליטה, התרסק והרג את מורו והילדים. (עיד)

ניתן להתגבר על סניליות באמצעות השתלות ותכשירים

בריסטול. — השתלות במוח ותכשירים רפואיים עשויים לעזור לאלפי אנשים הסובלים מניוון מוחי (דמנטיה) סנילי וממחלת פארקינסון — נמסר אתמול ע"י האגודה הבריטית לקידום המדע.

ד"ר סוזן איוורסן אמרה באסיפה השנתית של האגודה, כי תכשירים חדשים, תראפיה של הגנים והשתלות במוח, עשויים לסייע למוחות מנוונים של אנשים הסובלים ממחלת אלדסהיימר, הצורה השכיחה ביותר של ניוון מוחי סנילי.

השתלות בעכברושים, עכברים וקופים שסבלו ממחלת אלדסהיימר הצליחו, אולם לא נעשו בינתיים ניסויים על בני אדם.

יחד עם זאת ציינה ד"ר איוורסן כי ההשתלות מעוררות בעיה מוסרית קשה, מאחר והן מצריכות שימוש בתאי־מח של עוברים.

רופאים בשוודיה ניסו השתלות של תאי מח מעוברים לשני פציינטים הסובלים ממחלת פארקינסון אולם התוצאות לא היו משכנעות.

לפי ההערכות, כ־10 אחוז מהאנשים מעל לגיל 65 סובלים ממצב של דמנטיה, עם סימפטומים המתחילים באיבוד זכרון עד לבעיות דיבור ופגיעה בחשיבה. (עיד)

נפטר העיתונאי והחוקר גצל קרסל

העיתונאי, החוקר והארכיונאי גצל קרסל מת אתמול. הלוויתו תתקיים היום, בשעה 10.45 בבית העלמין בחולון.

ג. קרסל נולד בעיירה זבלוטוב שבגליציה בשנת 1911. לאחר עלייתו ארצה קשר קשרי ידידות עם ברל כצנלסון ועם דב סדן, אשר עודדוהו וטיפחוהו. הוא הצטרף למערכת העיתון „דבר", שבו עבד שנים רבות. קרסל אסף במשך עשרות שנים קטעי עיתונות ופרסומים שונים שהופיעו בארץ ישראל לפני העצמאות ועד שנות השבעים. כאשר ביקש למכור ארכיון זה לאחד המוסדות בישראל, לא מצא לו קונים, ולבסוף נמכר האוסף לאוניברסיטת אוקספורד.

במהלך חייו כתב אלפי מאמרים בחקר הציונות ותנועת העבודה, וכן בחקר הספרות, כן פרסם ספרים רבים. לאחרונה הופיעה ביבליוגרפיה שלמה על כתביו. הניח אשה — המבקרת איזה פרליס — ובן.

מנהלי מוסדות התרבות תובעים הקמת רשות עצמאית לאמנויות

התביעה הועלתה בכנס חרום ב„קאמרי" שבו התריעו הדוברים על ירידה מתמדת בתמיכה הציבורית

מאת כתב „על המשמר"

כנס חרום של מנהלי מוסדות תרבות התקיים אתמול בתיאטרון הקאמרי בת"א. דוברי הכנס הסכימו, כי לא רק שיש להתנגד לכל קיצוץ נוסף אלא שיש לנצל את ההזדמנות כדי לקבוע את שינוי סדרי העדיפויות הלאומיות בכל הנוגע לתרבות, ולתרגם שינוי זה לאלתר בהגדלות תקציב ובהפיכת המועצה לתרבות ואמנות ישליד משרד החינוך לרשות עצמאית.

את הסיבות לתביעות נימק אורי עופר, מנכ"ל התיאטרון הקאמרי, שפתח את הכנס. הוא טען כי התקציב הריאלי של מוסדות התרבות בארץ ירד ב־6 השנים האחרונות ב־27 אחוז, בשעה שרמת הפעילות והתרבותית עלתה. תמיכת המועצה לתרבות במוסדות התרבות ירדה לכ־40 אחוז מתקציבם של התיאטרונים, ולחלק קטן עוד יותר מתקציבם של המוסדות האחרים. בשעה, שעל פי המלצות הוועדה האחרונה שדנה בנושא, וועדת לוינסקי, התקציב היה צריך להיות כ־65 אחוז.

עופר התריע על כך שהתיאטרונים מקצצים את הענף שעליו הם יושבים בכך שהם מורידים את רמת הפקותיהם כדי להגיע לקהל גדול יותר. תופעה זו יכולה לגרום שבמוקדם או במאוחר, יקוצץ גם התקציב שניתן להם בטענה שהחומר המועלה בהם אינו מצדיק תמיכה כלשהי.

עופר הדגיש כי יש לנצל את העובדה שבמשרד החינוך יושב שר אוהד, ותבע להקדיש את החודשים הקרובים למאמץ מרוכז של כל מוסדות התרבות בנושא.

רוני אברמסון, מהתזמורת הקאמרית תבע פעילות מעשית שתתבטא בהתארגנות טכנית ואדמיניסטרטיבית של מוסדות התרבות. נירה אידס, משנה למנכ"ל להקת בת־שבע, קבלה על משכורתם העלובה של השחקנים (500־600 ש"ח בחודש). שולמית לפיד מאגודת הסופרים טענה, שכל עבודתו של הסופר נעשית בהתנדבות משום שהסופרים בארץ אינם זוכים לכל תמיכה. יוסי פרוסט מאמנות לעם התריע על הסכנה האורבת לאמנות ברחבי הארץ ובעיקר בעיירות הפיתוח. פיטר פרי מאיגוד במאי הקולנוע והטלוויזיה, תבע לחולל מהפך בפוליטיקת התמיכה בתרבות.

שוש אביגל מהתיאטרון לילדים ולנוער טענה, שיש לשכנע כי החינוך לאומנות חשוב לא פחות מהחינוך הטכנולוגי. נועם סמל הישווה את המצב השורר בכדורגל לזה השורר בתיאטרונים וקבע שלמרות שיש פי שניים צופים בתיאטרון, הוא זוכה לתקציבים פחותים הרבה פחות מאלה שזוכה להם הכדורגל. לבסוף הוחלט על הקמת וועדה של נציגי כל הסקטורים שתתבע הגדלת התקציבים, והפרדת המועצה לתרבות ממשרד החינוך.

את הדיון סיכם אבנר שליו, ראש המועצה לתרבות במשרד החינוך והתרבות, שהסכים עם כל החלטות הכנס, ותבע לנצל את ההזדמנות כדי להחזיר את הפעילויות התרבותיות בתחומים כמו קולנוע, מקהלות, מחול, מוזיאונים, אומנות פלסטית, שעד היום לא הוסדרה בהם הפעילות כלל.

● כתובות בגנות המשטרה צוירו על קירות בית הספר „בית חינוך" בשכונת קטמון בירושלים. בין היתר נכתב „שוטרים עבריינים" ו„שפרו את רמת המישכל".

עוצבת שריון של צה"ל סיימה אתמול תרגיל רחב היקף בבקעת הירדן. בתרגיל הופעלו כל מרכיבי הקרב המשולב בהשתתפות כוחות שריון, ארטילריה, הנדסה, חיל אויר וחי"ר. בתרגיל בוצע ירי באש חיה על מטרות נייחות וניידות. חיילי העוצבה ומפקדיה גילו רמת ביצוע גבוהה תוך התגברות על מכשולים שהוצבו בתירגול. בתרגיל צפו שר הבטחון, הרמטכ"ל, אלוף פיקוד המרכז וראש מפח"ש וקצינים בכירים. בתצלום: טנק מרכבה חוצה מכשול מים. (תצלום: מיכאל צרפתי „במחנה")

רבין ילחץ על הפנטגון להשוות מעמד ישראל לחברות בנאט"ו

מאת זאב בליצר,
כתב „על המשמר" בארה"ב

וושינגטון. – למשרד ההגנה האמריקני „בעיות רציניות" לגבי בקשת ישראל לזכות ליחס דומה לזה שמקבלות בעלות בריתה של אמריקה בנאט"ו – אמרו אתמול מקורות מוסמכים בוושינגטון.

הם אמרו, כי אישור החלטה כזו לטובת ישראל עלול ליצור תקדים שאותו ירצו לנצל מדינות אחרות שאינן חברות בנאט"ו. והדבר עלול ליצור בעיות מדיניות ופיננסיות לארה"ב.

על פי החוק זוכות מדינות החברות בנאט"ו ליחס מועדף בנוגע לזכיה בחוזים צבאיים אמריקנים וברכישת ציוד צבאי אמריקני בהנחה.

שר הבטחון יצחק רבין, אומרים נציגים ישראלים, ילחץ ליחס דומה לישראל בשיחותיו בפנטאגון בשבוע הבא.

רבין יפציר במימשל למכור לישראל מערכות נשק מתקדמות, כולל מטוסים במחיר דומה לזה שמקבלות חברות נאט"ו. למשל יוון משלמת פחות עבור מטוסי אפ־16 מאשר ישראל.

כן נמנע עד כה מישראל לזכות בחוזים צבאיים המוגבלים רק ל־חברות נאט"ו. לישראל אסור לשפץ מטוסים מדגמי אפ־15 ואפ־16.

במימשל מציינים, כי הענות לבקשות ישראל תחייב תהליך חקיקה ממושך בקונגרס.

דו"ח מוושינגטון

זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

שולץ זהיר מכדי להיכוות

על אף הדירבון מצד פרס, מגלה שולץ זהירות בכל הקשור במעורבות בקידום תהליך השלום במזרח־התיכון. מזכיר המדינה טוען כי ארצות־הברית אינה יכולה לרצות בשלום יותר מאשר הצדדים לסיכסוך, ולעת־עתה אין הוא סבור שישראל, ירדן ומצרים מוכנות להגיע להחלטות הקשות הדרושות כדי להניע מחדש את תהליך השלום

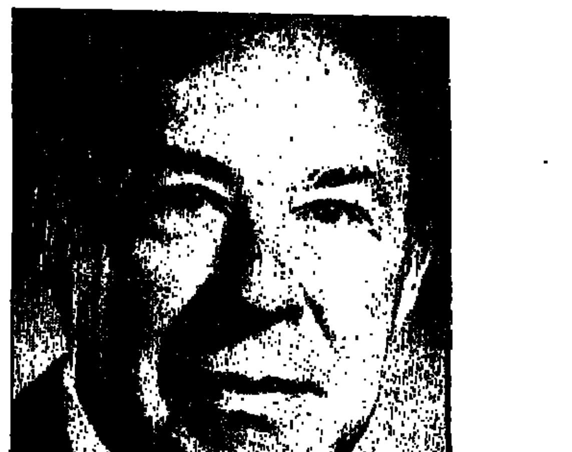
ג'ורג' שולץ: ריאליסט מסכן...

לגבי מימשל רייגן הסיכסוך הישראלי־ערבי אינו בשום אופן הנושא הבוער ביותר שעל סדר־יומה של מדיניות החוץ האמריקנית. ישנן שאלות בעלות עדיפות גבוהה יותר, כגון היחסים עם בריה"מ, המשבר המתעצם בדרום־אפריקה ומצבי מתיחות באמריקה הלאטינית. מעבר לנושאים הללו קיימות גם בעיות־פנים רבות, בפרט הכלכלה, הרפורמה במיסים והסמים הבלתי־חוקיים, המוסיפות לעמוד בראש דאגותיו של הנשיא רייגן ושל יועציו בבית הלבן.

ברור כי יכולת האישים הללו להתמקד בעת ובעונה אחת בנושאים קריטיים רבים מדי הנה מוגבלת, ומאחר שהמצב במזרח התיכון אינו נראה עתה בעיניהם מסוכן במיוחד או בשל להסדר דיפלומאטי מכל סוג שהוא, הם מעמידים אותו במקום שני של סדר העדיפויות.

על אש קטנה

אכן, עוזר שר־החוץ לענייני המזרח הקרוב ודרום־אסיה, ריצ'ארד מרפי, מקדיש את כל זמנו לישראל ולשכנותיה הערביות, זה תפקידו. אך הממונה על מרפי, שר־החוץ ג'ורג' שולץ, אינו מתמקד רק במזרח־התיכון. עליו לדאוג לעולם ומלואו, ומאז 1983 הולך ומתמעט הזמן ששולץ מקדיש למזרח־התיכון.

בחלקה נובעת עוכרה זו מן הכשלון בלבנון. שולץ ערך אישית מסע דילוגים כדי להשיג את הסכם הביטחון בין ישראל לבין לבנון בשנת 1983, אך הסכם זה בוטל עד־מהרה על־ידי הסורים ובעלי־בריתם. זה הביך את שר־החוץ. קודם־לכן השקיעו שולץ ורייגן הרבה מיוקרתם האישית בקידום יוזמת השלום שלהם מן ה־1 בספטמבר 1982, וגם יוזמה זו לא עלתה יפה.

במשך השנתיים הראשונות לממשלת האחדות הלאומית, נקט המימשל האמריקני מעט יוזמות כדי להניע מחדש את תהליך השלום. ריצ'ארד מרפי, המומחה הראשי למזרח־התיכון בסטייט־דפרטמנט עשה את מרבית עבודת השדה הדיפלומטית. פקידים בכירים אחרים היו מעורבים לעיתים, אך ורק כדי „לכבות את האש", כדברי מקור פנימי בבית הלבן.

כך, כאשר השתררה מתיחות רצינית ביותר לאורך גבול ישראל־סוריה, או כאשר נראתה פריצת דרך לגבי בני־הערובה האמריקניים בלבנון, נשלח ורנון וולטרס, הנציג האמריקני באו"ם לדמשק. פקידים בכירים במימשל היו מעורבים כאשר מנהיגים ישראלים וערביים הגיעו לוושינגטון. הסוג של מעורבות דיפלומטית אישית, יום־יומית, הזכיר את הסגנון שאפיין שנים קודם לכן את מזכיר המדינה ד"ר הנרי קיסינג'ר או את הנשיא ג'ימי קרטר.

להוציא מים ממעיין אכזב?

פקידים אמריקניים אחרים ציינו שלארה"ב אין כיום עניין גורלי במזרח־התיכון, בשל ירידת ערך הנפט הערבי. יותר מכך, מלחמה ערבית־ישראלית כוללת שתוביל לעימות בין שתי מעצמות־העל גם היא בעלת סבירות נמוכה. לעת עתה, מעריכים האמריקנים, יש לישראל עדיפות צבאית על כל הרכב ערבי אפשרי, והערבים ותומכיהם הסובייטים יודעים זאת. דבר זה מסייע למנוע מלחמה נוספת.

שמעון פרס: לחץ לפני רוטאציה

היתה גם הרגשה בוושינגטון שהתקדמות אמיתית בפיתרון הסיכסוך הערבי־ישראלי היא בלתי מציאותית כרגע — אם לא בלתי־אפשרית. הבדלי ההשקפות בין ישראל לשכנותיה הערביות — ובין הישראלים והערבים לבין עצמם — הם גדולים מדי. לכן, מדוע לנסות להוציא מים ממעיין אכזב?

האלטרנטיבה, לפי פקידים אמריקניים, היא פשוט לדשדש במים. מטרתה של ארה"ב בשנים האחרונות היתה לשמור שהסטטוס־קוו לא יתדרדר. מדיניות זו תאמה היטב גם את צרכי מדיניות הפנים האמריקנית, שכן גישה החלטית יותר מצד ארצות־הברית היתה חושפת ניגודים בינה לבין ירושלים. מדיניות אמריקנית פאסיבית יותר מסייעת להסתיר חילוקי־דעות העשויים לעורר מחלוקת. מדוע לעורר את תומכי ישראל בקונגרס ובציבוריות האמריקנית כאשר הסיכויים להתקדמות קלושים ביותר?

כך, התמקדו האמריקנים באפשרי — לשמור על ההסכם המצרי־ישראלי גם כאשר נורמליזציה מרחיקת־לכת ביחסים שנחזתה בעבר היא בלתי־אפשרית. כן פעלו לשמירת היחסים הבילטרליים עם ארצות ידידותיות אחרות באיזור כמו ירדן וערב הסעודית.

ככל שמדובר בישראל, התבטאה גישה זו במאמץ נחוש ומוצלח לסייע לייצב את הכלכלה הישראלית. שולץ נטל, במשך חודשים רבים, כמשימה אישית, להעלות הצעות מהצעות שונות שמטרתן הדברת האינפלציה ורפורמות כלכליות יסודיות בישראל. בתהליך זה הרוויחה ישראל מענק חירום כלכלי של 1.5 ביליון דולר, שהיה לו תפקיד חיוני בהסדרת בעיותיה הכלכליות.

הגיבה יותר מאשר יזמה

אבל, שעה שהמימשל האמריקני לא נקט בשום יוזמות מרחיקות־לכת במזרח־התיכון בשנים האחרונות, העסיק הר הבעיות של האיזור את מחשבותיהם של פקידים בוושינגטון, תמיד נמצא איזה משבר תורן שדרש התייחסות. ארצות־הברית הגיבה יותר מאשר יזמה. הטרוריזם היה אחד מן המשברים התמידיים הללו. היתה זו תקופה של עניין גובר בבעייה שהרי לעיתים תכופות היו האמריקנים ומוסדותיהם מטרות הטרור. זכורה פרשת חטיפתו של מטוס ט.וו.א בביירות ופרשת האנייה אקילה־לאורו. לשתי הפרשיות היו השפעות רציניות על יחסי ארצות־הברית ומדינות־ערב. היחסים עם מצרים היו מתוחים במשך חודשים רבים בשל החלטתה של ארצות־הברית ליירט באיטליה את המטוס המצרי שהוביל את חוטפי אקילה־לאורו אל החופש. רק באחרונה, בעקבות התימרונים המשותפים של מצרים וארצות־הברית לאורך חופי לוב, אוחה הקרע שנגרם בעקבות פרשת אקילה־לאורו, אך עדיין יש רגשות מרירות בשתי הבירות.

יצחק שמיר: מעורר חששות...

ויש עניינים אחרים המרחיקים את האמריקנים מהסדר סיכסוך ישראל־ערב. היתה, כמובן, פרשת ג'יי פולארד שבה היתה ישראל מעורבת. הנזק שנגרם מפרשה אומללה זו נמשך חודשים, וגם עכשיו עדיין לא תוקנו כל הנזקים. עדיין יש שאלות שהועלו על־ידי חוקרי משרד־המשפטים האמריקני בקשר למעורבותו בפרשה של אלוף אביעד סלע, שכסטודנט באוניברסיטת ניו־יורק היה הקשר הראשון של פולארד. כן מוראגת ישראל מהאשמות אמריקניות על ריגול והברחת נשק על־ידי ישראל. זו אינה, בדיוק, האווירה המתאימה שבה שתי הארצות יכולות להתרכז בקידום השלום.

באופן תאורטי מסכימים פקידים במימשל כי שתי שנות כהונתו של שמעון פרס בראשות הממשלה היו יכולות להיות מנוצלות טוב יותר כדי להתקדם בשיחות השלום עם ירדן. אולם במציאות, הם מציינים, לא היתה התקדמות כזו אפשרית. ישראל עצמה היתה עסוקה מדי בכאבי־הראש הכלכליים שלה ובנסיגתה החד־צדדית מלבנון, באותה עת נראתה ישראל מעוניינת יותר בהסדר יחסיה עם מצרים מאשר בקידום תהליך השלום בכללו. „הבט כמה זמן נדרש לישראל ולמצרים כדי להגיע להסכם בוררות על טאבה" — אמר לי פקיד אמריקני — „וזו בעיה שהיתה צריכה להיחשב כשולית".

„ציניים" מול „נאיביים"

מאחורי הקלעים ניסתה ארצות־הברית להביא לפריצת־דרך בשאלה הפלשתינית. מרפי ופקידים אמריקניים אחרים, עודדו באופן נמרץ את המלך חוסיין להגיע להסדר מניח את הדעת עם יאסר ערפאת בשאלה המרכזית של ייצוג אש"ף בשיחות השלום. חוסיין אכן עשה מאמץ גדול, אך נכשל בסופו של דבר, בעיקר משום שערפאת לא יכול היה להסכים לתנאים המינימליים שהציבו האמריקנים להשתתפות במשא ומתן — הכרה חד משמעית בהחלטות 242 ו־338 ובזכותה של ישראל להתקיים.

עתה, נמצא המימשל בעיצומה של הערכה מחדש של מדיניותו במזרח־התיכון. מדברים על מעורבות אמריקנית חדשה, בדרג גבוה, בנסיון לחזק את יחסי ישראל־מצרים לאחר שסיכסוך טאבה — שנגרר שנים — הגיע לסוף פיתרונו. סגן הנשיא ג'ורג' בוש, חזר לאחרונה לוושינגטון משוכנע שיש אפשרויות חדשות לקידום תהליך השלום. כרגיל, יש דעות חלוקות באשר לצעד הבא שיש לנקוט בו. כמה מומחים וותיקים למזרח־התיכון בסטייט־דפרטמנט מגלים זהירות מופלגת. כשהם מתבססים על נסיונם, שהוא מר לעיתים קרובות, אין להם אמונה שמשהו עשוי לזוז באורח משמעותי. הם מאשימים אותם פקידים במימשל הטוענים שיוזמה אמריקנית חדשה היא הכרחית ב„נאיביות חסרת תקווה". תומכי המהלך משיבים כי הספקנים סובלים מ„ציניות חסרת תקנה".

ריצ'ארד מרפי: לשמור על סטאטוס־קוו

שולץ מאזין לשני הצדדים. הוא יצעד קדימה רק כאשר הסיכויים להצלחה יהיו ברורים. הוא אינו מעוניין לעורר ציפיות שלא לצורך. מזכיר המדינה זכה לעידוד מפורש מפרס לחזור למעורבות פעילה בתהליך השלום. הוא מעריך מאוד את פרס, ומעוניין לסייע לו לחזק את מעמדו הפוליטי לקראת הרוטציה עם יצחק שמיר בחודש הבא. שולץ גם מסכים עם פרס שעל ארה"ב לעשות כל שביכולתה כדי ליצור שוב סוג כלשהו של „מומנטום" בתהליך השלום, מומנטום שיתמיד אחרי הרוטציה. אולם, ישנן גבולות שרק במסגרתם מוכן מזכיר המדינה לפעול.

נסיון לנעול את שמיר

כמה פקידים אמריקניים אישרו שפרס וצוות עוזריו המצומצם, מנסים — אפילו ברגעים אחרונים אלה שלפני הרוטציה — להשיג פריצת דרך בשאלה העדינה של הנציגים ה„אוטנטיים" שייצגו את הפלשתינים במשא ומתן. שמעון פרס, כנראה, מנסה לנעול עמדה ישראלית גמישה יותר, שתכבול את ידיו של שמיר לאחר הרוטציה. אולם, ראש־הממשלה סבור כי לכך דרושה לו עזרתו של שולץ. עדיין לא ברור אם ארצות־הברית מוכנה לשתף פעולה עם אסטרטגיה מסוג זה.

אין ספק כי שולץ הוא דמות המפתח. מאז החליף את אלכסנדר הייג ביוני 1982, התגלה שולץ כידיד גדול של ישראל. פקידים ישראלים רבים מאמינים כי הוא הגיבור שמאחורי הקלעים בהבראה הכלכלית של ישראל בשנתיים האחרונות. היה זה שולץ, כלכלן מנוסה, שהפשיל שרווליו והיה מעורב מעורבות אישית עמוקה בהצעות לרפורמות ההכרחיות.

אין פירוש הדבר ששולץ יהיה מוכן להפשיל שרווליו גם בתחום המדיני, על אף הדירבון מצד פרס. מזכיר המדינה הוא ריאליסט ברמ"ח אבריו. יש לו עניינים רבים לעסוק בהם פרט למעורבות אישית בתהליך שלום חסר סיכוי. הוא רוצה לדעת תחילה אם יש חדש בעמדות ישראל, ירדן ומצרים, וש„נציגים אוטנטיים" של ערביי השטחים אכן יצעדו קדימה כדי להצטרף לשיחות השלום למרות התנגדות אש"ף. לעת עתה, דברים אלה אינם מובטחים.

שולץ הבהיר פעמים רבות, כפי שדיווח ה„ניו־יורק־טיימס" ב־2 לספטמבר, כי ארצות־הברית אינה יכולה להראות כחפצה בשלום יותר מאשר הצדדים לסיכסוך. למרות כמה התפתחויות חיוביות בעת האחרונה — כמו פגישת פרס־חסן והסכם התיווך בפרשת טאבה — אין מזכיר המדינה משוכנע שהצדדים מוכנים להגיע להחלטות הקשות הדרושות כדי להניע מחדש את תהליך השלום, ושולץ זהיר מכדי להיכוות מחדש באש המזרח־תיכונית. ■

משבר האחיות

רונית מורגנשטרן

אנחנו בדרך ללא מוצא

על סף משבר חדש כשהמלה „נטישה" מרחפת באויר. עדי אהרוני, אחות ראשית בבילינסון: אחיות עוזבות לשוק הפרטי ואיני יכולה לומר להן דבר ★ מירי לבנה, אחראית מחלקה: לא כך למדתי לעבוד... אין לי זמן לקרוא, לשמוע חולה...

„כמה שווה זאת המחלקת את ימיה בין התחבושת והזריקה? כמה שווה האשה הזאת האוספת את השתן שלי ושלך לבדיקה? כמה שווה זאת שמנקה את הצואה מיצועי הדווי של הישישים? כמה שווה הכוח הנפשי להיות אין אונים במות אנשים?"

שורות אלה לקוחות משיר שהקדיש חיים חפר לאחיות והוא תלוי במשרד האחות הראשית בבי"ח בילינסון בין לוח־התורנויות, הנהלים ומודעות אחרות.

את גובה־השכר אמור להיות מדד כלשהו לכמה שווה אחות, או באוגוסט '86 היתה אחות במשרה מלאה (כולל תורנויות ערב, לילה ושבת) שווה כ־550 ש"ח. זהו גובה משכורות הן של דורית כהן, אחות מעשית, בעלת ותק של 15 שנה על משרה מלאה כולל שתי שבתות, ושל אורית הלל, אחות מוסמכת, שתי שנות ותק, משרה מלאה כולל תורנויות, שתיהן אחיות במחלקה פנימית ה' בבית־החולים בילינסון שבפתח־תקווה. הניה ג'דלטי, אחות בכירה בדרגת מפקחת רחוקה לדבריה מ־1000 ש"ח בחודש. הן זועמות על פרסום התלוש ההוא בעיתונות שכלל, לדבריהן, דמי־הבראה ותוספת רטרואקטיבית.

בילינסון, יום רביעי, עמוס מאד — כמעט בכל מחלקה חולים במסדרונות. כל חולה מתקבל גם אם אין עוד מקום בחדרים. אחר־כך תגיד על זה הניה, שכיתה בבית־ספר שיש בה למעלה מ־43 תלמידים מחלקים אותה לשתיים, ואילו הן מתחייבות לקלוט חולים ללא שום הגבלה. הבוקר אמור היה להתחדש המו"מ בין האחיות והמעסיקים. בצהריים היה ברור, שמו"מ כבר לא יתקיים באותו יום. „כבר התרגלנו לסחבת ולתרגילים האלה", הן אומרות במרירות. „במו ידיהם הם גורמים לאסון".

על סף משבר חדש, כשהמלה האיומה „נטישה" מרחפת באויר, עדי אהרוני, האחות הראשית בית־חולים בילינסון מדברת על תחושות של עצב וייאוש, כעס ועלבון כתחושות מאפיינות. כמה שווה אחות? עדי אהרוני, 30 שנה אחות בית־חולים בישראל: „האחיות מרגישות שלאיש לא אכפת מהן, שיש חוסר־הערכה לגבי עבודתן ומצוקתן, שבסופו של דבר היא מצוקת הציבור. ואת זה אף אחד לא מבין."

לא רוצה לחשוב על זה

ל„נטישה" הן לא ממש מקדישות מחשבה, כי זה פשוט לא נקלט בתודעה. דורית: „לא רוצה לחשוב על זה. בשביתה הרגשתי נורא; לשבת בבית ולדעת שבמחלקה שלך, האנשים לא מטופלים." אבל כששואלים אותן אם הן ינטשו, אם יורה להן ועד־הפעולה שלהן לעשות כך, הן לא מהססות להשיב בחיוב. ואתה נדהם מעצמת החלטיותן על צעד אכזרי זה, גם אם הן אומרות את זה עם דמעות של חרון ועלבון בעיניים, ואז אתה תופס עד כמה הן שחוקות, עד כמה הן עייפות ומתוחות מעבודתן הקשה, שאינה זוכה להערכה ולתמורה הנאותה. הן תומכות בכל לב במטה־המאבק, שמנהיגותיו יצאו גם מבית־חולים זה, ולמרות המראות מהשביתה שלהן לפני כמה חדשים, הן מוכנות לנטוש את בתי־החולים על כל מחלקותיהם, מתוך נואשות מוחלטת ותחושה של „הגענו עד קצה גבול היכולת". הקולות הנשמעים היום בקרב האחיות יותר החלטיים וקיצוניים משהיו, מספרת הניה, המפקחת, שיש לה קשר יומיומי עם האחיות שבשטח.

בעצם, בנפשן הן כבר נטשו. אורית מדברת על מחשבה לרדת לחצי־משרה, דורית — על עזיבת המקצוע, אם ייכשל המו"מ: „אני מרגישה, שאני עובדת כמו שלושה אנשים תמורת משכורת אפסית. אני עובדת שתי שבתות בחודש, ערב בכל שבוע. בימי שישי וערבי־חג אני גומרת בשעה 3, המשפחה והחברים שלי צוחקים על המסירות שלי. ב־7 בבוקר אני מתייצבת למשמרת בוקר, לא מספיקה כמעט להחליף בגדים, ומייד אני עובדת. אין לי זמן אפילו להיכנס לשירותים. כשמגיעה השעה שלוש, אני תשושה ושחוקה, כי אני יודעת, שלא היה לי זמן להקשיב לחולים, לשבת ליד מישהו שזקוק למלה טובה. רק דברים הכרחיים — אוכל, אינפוזיה, זריקה. עובדת כמו רובוט. 'רגע' ו'כבר' הן עיקר המלים שבהן אני משתמשת, כמו שאר האחיות. אין לי זמן, והחולים סובלים מזה."

אורית: „במשמרת ערב אני רצה כמו הפרפרת בין החדרים. בטח שבמצב כזה, אני לא מתייחסת לכל מי שזקוק לי, רק למקרים הקשים יותר. למדתי בבית־הספר לאחיות, שאני מלווה את החולה מרגע קליטתו ועד שיחרורו. שאני יודעת עליו ועל חייו. במציאות זה לא קיים. אין לי זמן לדבר עם כולם, וזה לא נעים לי. דווקא במקצוע הזה."

לפני חודשים ספורים שבתו האחיות, היום שוב על סף משבר.

מירי לבנה, צעירה בעלת מראה שברירי ורך, היא האחות האחראית למחלקה פנימית ה', שבה מאושפזים בדרך כלל אנשים מבוגרים. מירי, 15 שנה במקצוע, קצת קשה להבין, איך יצור קטן ועדין כמוה מחזיק מעמד בעומס העבודה העצום שיש לה כאחראית מחלקה, שצריכה לגלות אחריות כלפי החולים במחלקה, כלפי הצוות שלה וכלפי משרד־האחות הראשית המפקחת עליה. מירי: „אני מרגישה סחוטה לחלוטין, שחוקה בצורה הגרועה ביותר. אין לי רזרבות של כוח, אנרגיה וכל השאר. אני פשוט על קצה היכולת לגבי הכל. במחלקה שלי החולים בגיל גבוה, חלק עם בעיות אקוטיות, אבל הרוב עם מחלות כרוניות: חולים זקנים סיעודיים, שזקוקים לעזרה סיעודית 24 שעות ביממה. אין הגבלה על קבלת חולים. לצערי הרב, שלושה היום שוכבים במסדרון, וזו הרגשה לא נעימה. בגלל העומס, גם זמן השהייה בבית־החולים הלך והתקצר. כאחות אחראית, מחלקה, כאחות פרימארית, שיש לי חולים, שאני מלווה אותם 24 שעות ביממה, ויש לי מתלמדות, שאני צריכה ללמד אותן, אז אני לא יכולה לעשות את הכל בצורה בה הייתי רוצה. אנחנו לא עושות את העבודה כמו שצריך. לא כך למדתי לעבוד, קשה לי לתת פחות ממה שאני, אבל האנשים שמנהלים את המערכת הרסו אותה. אין לי זמן לקרוא גיליון כמו שצריך, לשמוע את החולה — אני בטוחה ששכחתי חולים בדרך.

„במצב היום, שאין מספיק אחיות, אנחנו נופלות מהרגליים, וזה בא על חשבון החולה. משחקים בחיי אדם. מה את כפרט, שמשלם מסי־קופת־חולים מצפה [illegible] שיהיה לך מקום בחדר, שהאחות תטפל בך בסבלנות, שתחייך. אין לי את האמצעים להעניק לך את זה. כמה זמן עוד אחזיק מעמד? והלחץ הזה פוגע גם ביחסי העבודה בינינו האחיות. אני מגיעה למצב שאני דורשת מהצוות שלי מעל ומעבר למה שהן חייבות. אם חסרה לי אחות, אין מי שימלא את מקומה. אם אני לא מרשה לאחות, שהבן שלה חולה, לא לבוא לעבודה. באיזה סקטור אחר ידרשו דבר כזה מאשה? אסור לי להיות חולה, אסור לי לצאת לחופש כמו שצריך, ומדובר בבנות צעירות — כמה אני יכולה לדרוש מהן? ובאמת, הרבה אחיות עושות היום את החשבון — בשביל מה אני צריכה את זה?"

מול המצפון שלך

עדי אהרוני, האחות הראשית מספרת שאחיות רבות עוזבות את המקצוע או יורדות לחצי־משרה, או פונות לשוק הפרטי. הקצב התגבר מאד בשנה האחרונה, ובמיוחד מאז החל המשבר. עדי: „היו לי חודשים, שבהם עזבו אחיות ולא קיבלתי אף אחת באותו חודש. אחיות עוזבות לשוק הפרטי, ואני לא יכולה לומר להן דבר — אם הן מקבלות על שמירת לילה על חולה בודד, ולא 30 כמו במחלקה, 100—150 ש"ח, כשמשכורת על משרה מלאה נעה סביב 500 ש"ח, או קשה להתווכח אתן. בית החולים הפרטי בהרצליה ואסותא יונקים את מיטב האחיות שלנו. רק עכשיו עזבה אותנו אחות חדר־ניתוח, עם 10 שנות ותק, לאסותא. לי אין אפשרות לתת לה מחצית השכר שהיא תקבל שם.

„הרבה אחיות יורדות לחצי־משרה. הן מעדיפות לעבוד יומיים בשבוע ולהרוויח 350 ש"ח, מאשר לעבוד משרה מלאה עבור 500 ש"ח, שרובם הולכים למטפלת. מעבודה בחצי־משרה בעצם אי־אפשר ללמוד הרבה, ולטווח ארוך, זה יפגע ברמת־הסיעוד."

כשהן מנסות לחשוב על הגורמים למצב הקשה אליו נקלע הסיעוד בבתי־החולים, הן מונות גורמים אובייקטיביים כמו עלייה בגודל האוכלוסיה המזדקנת והטכנולוגיות החדשות הדורשות יתר מיומנות ומומחיות מהאחיות, לצד אדישות המערכת. במערכת הן כוללות את הממשלה, ההסתדרות והמערכת הרפואית. לעומת־זאת, הולך ומחריף המחסור באחיות. עדי אהרוני: „אנחנו ערוכים היום לפי תקנון המתאים ל־1975. כדי להגיע למצב בו היה בית־החולים לפני שנתיים, אני צריכה עוד 100 אחיות. כדי להגיע לסיעוד טוב, אני צריכה עוד כ־400 אחיות. הגיע הזמן שיערכו מדידה הוגנת ומקצועית של התפוקה שלנו כדי לעבד תקן. פעמיים ערכו מדידה שכזאת. ב־82, במדידה השניה, מצאו המכון לפריון עבודה, שיש להוסיף 60־40 אחוז תקנים לאחיות, אבל הממצאים נגנזו. איזה עוד בעלי מקצוע מוכנים שימדדו את תפוקתם?

„אם יש לנו שתי אחיות בערב על 40־30 חולים, ולפתע מגיעה חולה הזקוקה לדיאליזה, שצריכה אחות צמודה, אין לי אפשרות לתת לה את זה, וזו סכנת נפשות. בבתי־החולים הממשלתיים נותנים לאחיות פרטיות לטפל בחוליהן, אנחנו עוד לא הגענו לזה, אבל איני יודעת כמה זמן נחזיק מעמד. באיזו זכות אני מונעת טיפול טוב בחולה, שיכול לממן לעצמו את זה בשעה שאני יודעת, שאני יכולה להזיק לו בכך שלא תהיה לו אחות צמודה? את כל הזמן עומדת מול המצפון שלך — עד מתי?"

אפילו ציבור החולים אינו מבין

הן לא זוכרות אסונות בגלל עומס העבודה, אבל יש להן אינספור דוגמאות ל„אסונות קטנים". עדי: „היום יש מכשירי הנשמה, ואם אין אחות ליד המכשיר, כי היא בדיוק נכנסה לחולה אחר, והיא פסחה על אות אזעקה, או לא זיהתה הפרעות קצב, או בני־המשפחה אינם יודעים את זה, אבל האחות נושאת את המועקה — כמעט ארע אסון בגללי."

מירי לבנה: „שוכב חולה, ויש לו בעיה בדרכי־הנשימה — ליחה רבה. עולה שאלה גורלית — האם יש לאחות זמן לשאוב אותו כל שעה, כמו שצריך, או רק כל שלוש שעות?"

הניה מתערבת במרירות: „לא תהיה קטסטרופה. פשוט תהיה לו דלקת־ריאות. אז הוא יצטרך אשפוז ממושך יותר, אנטיביוטיקה, וזה יהיה הרבה יותר יקר למערכת מאשר עוד אחות בתקן. משחקים בחיי החולה, והוא אפילו לא יודע את זה." „אבל מעבר לטיפול הרפואי, אין לך זמן להיות בן־אדם. באחד הלילות הזעיקו אותי לעזרה למחלקה, כי אחד החולים החל לדמם, ואחד היה במצב קשה — היו שתי אחיות ורופא. באחד החדרים שכבה חולה וביקשה ממני לעמוד לידה ולהחזיק לה את היד, כי היא פוחדת. לא יכולתי להתייחס אליה, גם האחיות האחרות לא, את מתארת לעצמך, באיזו תחושה יצאתי מהחדר?"

עדי אהרוני: „וזה מצטבר, והשחיקה הנפשית הולכת וגוברת, ואז הן שואלות את עצמן — בשביל מה? אפילו ציבור החולים, שטיפלנו בו לא מבין אותנו. כמעט תמיד עם שיחרורו, מודה החולה לרופאים ולא לאחיות. את הרופא הם רואים במשך שתי דקות ביום, ואת האחות כל היום, אבל אנחנו בצל. אנחנו מאחורי הקלעים — הרופא עושה, הרופא מטפל. נורא קשה לנו להסביר. אין לנו הרואיקה. אולי גם בגלל שאנחנו נשים. אין לנו אגרופים."

הן גם קצת כועסות על הרופאים: „הם מאחורינו, אבל עד גבול מסויים." ובצהריים, כשידוע שהמו"מ נדחה שוב, והכעס והעלבון עולים וגואים, יחד עם הידיעה הנוראה, שמשבר הוא בלתי־נמנע, אומרת עדי אהרוני: „נטישה זה דבר איום, אני רועדת מפחד מהמחשבה הזאת. אבל שמשהו יזוז. איך זה שלא איכפת להם? הרי מדובר בעתיד הרפואה הציבורית. במצב כמו שהוא היום, תיהרס המערכת הציבורית של הרפואה והסיעוד בישראל." הניה: „אנו בדרך ללא מוצא. המתח הוא איום. אין יותר אמונה בכלום. התחושה אצל האחיות היא — אם לעשות, או מייד וחריף." ■

אין קידום

אחד העיוותים במערכת הסיעוד הוא חוסר האפשרות הכמעט מוחלט לאחות להתקדם בדירוג המקצועי. אחות מוסמכת מתחילה בדרגה אפס ויכולה לצאת לפנסיה עם אותה הדרגה. מה שפוגע גם באפשרות להתקדם מבחינת גובה השכר. זה אחד העיוותים, אותו רוצות האחיות לתקן במו"מ עם המעסיקים. היום יש לאחות רק מספר זעום של תפקידים המאפשרים קידום: אחראית מחלקה, אחות מפקחת, אחות ראשית וסגניתה. ומשרות אלו יתפנו רק בצאת הנושאות אותן לפנסיה. „או אם אני אתפגר", כפי שאומרת המפקחת הניה מבילינסון.

האינפלציה הישראלית (5)

פ. סבר

חידת הצמיחה ויובש המדיניות

ה חידה, הלוחצת כמנהל עבודה רגוז את כלכלני הארץ בימי חשבון הנפש הרוטאציוני הבאים עלינו להעציבנו, היא איפה הצמיחה. למה איננה. בחוץ גועש בולמוס קניות, שכמותו לא זוכרים גם ותיקי ארידור, ובפנים קור כלבים. קפאון, אפס מעלות גידול. גל הביקושים הישראליים נשפך כמעט כולו לחוץ לארץ, ולנו רק טיפות נשירה בודדות על קרקע צמאה. „המקור העיקרי לתמיהה הוא הקיפאון בפעילות הכלכלית הריאלית", כתב ושאל לפני כחודש עקיבא אוסנבכר ממחלקת המחקר של בנק ישראל. לפי ההערכות שהיו בידיו אז, לא היה כל גידול בתוצר המקומי במחצית השנה הראשונה (אם נתעקש, הוא יורד ב„עליה קלה" בלבד). הלכו לעולמן התחזיות שניבאו השנה צמיחה של שלושה, ארבעה ואפילו חמישה אחוזים; אחוז וחצי זה תום, כנראה, המספר השולט.

רק השמרנים שבין הכלכלנים אינם תוהים. הישראלי, הם פוסקים בהשלמה שלמה, שב וחוזר לסורו. בחומש השני של שנות השבעים, בכמה גדל התוצר הריאלי לנפש? בחצי אחוז לשנה. מאקסימום. בחומש הראשון של שנות השמונים, בכמה עלה התוצר הריאלי לנפש? באפס אחוז לשנה, בערך. 86' משתלבת יופי במגמה רב־שנתית זו. זה כנראה מה שאנו כאומה יצרנית ויוצרת מסוגלים לתת מעצמנו, תוספת אפס אחוזים לפידיון מדי שנה. והשנה, כמו שהתרגלנו.

השמרנים, אגב, גם לא משתוממים מן המירוץ אחר הצריכה. גם בעניין זה הם נעזרים בממוצעים: הישראלי התרגל להעלות כל שנה את רמת חייו הפרטית בממוצע בשני אחוזים ומחצית האחוז. בגלל הריסונים הכבדים של 1985 ו־1986, בחומש הראשון של שנות השמונים הוא נאלץ להסתפק בעליה של 1.7% לשנה בלבד. מה פתאום הכלבך הזה? השנה הוא סגר את הפיגור וקפץ חזרה אל הקו העולה; ולאחר שהעלה את צריכתו הפרטית בעשרה אחוזים, שוב יהיה קצב גידולה הממוצע כ־2.5% לשנה לנפש. כמו שהתרגלנו.

כאן מסתיימת שירת השמרנים. הם אינם חייבים בהסברים נוספים; אם פני ההווה כפני העבר, התעלומה באה על כל פתרונה. מי אנו כי ננבור במסתורי האורגאניזם הכלכלי הנוהג כמינהגו מימים ימימה, כדפוס קבוע מראש החוזר על עצמו ומשתכפל בעקביות מרגיזה — עוד שנה של דריכה במקום, עד שהמקום דורך כבר בנו.

עשור אבוד, וגם השישיה

השנים 1975 עד 1985 נחשבות לעשור אבוד של צמיחה כלכלית. בסופו, ב־1985, היתה רמת התוצר הלאומי הריאלי לנפש, המודדת את כמות סך כל הסחורות והשירותים שמייצר אורח ישראלי ממוצע, גבוהה בחמישה עד שישה אחוזים בלבד מרמתה בתחילת אותו עשור שאפה, חז קצב גידול שנתי של כחצי אחוז, מן הנמוכים ביותר בעולם. למעשה, התוצר לנפש קפא על מקומו. בעשור שקדם לקפאון הזה גדל מדי שנה בשנה בממוצע בכ־7%.

התוצר לנפש לא גדל, אבל רמת החיים עלתה מהר בקצב של שני אחוזים לשנה, למרות המיתונים של 1976, 1980 ו־1984 (המיתונים הופיעו בעשור ההוא בתדירות קבועה של פעם בארבע שנים). נפתחו מספריים, שעלולים היו לגזוז את שורשי החברה, לו לא בא לעזרה הסיוע האמריקני המסיבי, ולו לא ויתרו הזומים על השקעות, כלומר על העתיד. במהלך עשור השנים האבודות הנ"ל, ירדה בממוצע מדי שנה בשנה ההשקעה הגולמית הריאלית, ב־5.5% לנפש, ובמחצית שנות השמונים היתה נמוכה ב־45% מרמתה במחצית שנות השבעים.

העשור האבוד, מבט ממעוף האווירון
שיעורי שינוי שנתי ריאלי לנפש

	מ־1975 עד 1986	מ־1980 עד 1986	מ־1980 עד 1986
תוצר מקומי	0.6%	0.4%	0.3%
צריכה פרטית	2.0%	1.7%	2.8%
השקעה (בלי מלאי)	−5.5%	−2.5%	5.0%
יבוא אזרחי	1.3%	2.2%	5.0%
יצוא	4.3%	3.0%	6.2%

מקורות: לשנים 1975 עד 1985 – בנק ישראל. אומדנים ל־1986 לפי התחזיות „השמרניות" של משרד האוצר.

המשק בישראלי הפך לעתיר יבוא, עתיר יצוא (שגדל בתחילת העשור בקצב מהיר מאוד) תשומת לב לרעידות קלות ביותר בסחר הבינלאומי, צורך הרבה (משקיע מעט שכמעט) בשנים האחרונות ההשקעה נטו ירדה, ככל הנראה, לאפס.

המאמץ של השנים האחרונות לשנות את המגמות המסוכנות השפיע במידת־מה על הנתונים הממוצעים של החומש הראשון של שנות השמונים — בכל סטאטיסטיקות המשקה נושמה האשה. גם החומש האשון של העשור הנוכחי מסויימת, מלבד ביבוא.

רחוק מאוד משיווי משקל ואיזון. עכשיו, לכשמתוספות אליה התחזיות המסימיות באשר למהלכה של השנה השוטפת, מתבהרת התמונה עוד יותר, הפער בין צמיחה לצריכה מתרחב מאוד, ההשקעות ממשיכות לרדת, כנגעות במחלת הדיוניה, ועל כל זה מתלבשת הגאות הקבועה של היבוא.

עשור אבוד, חומש עצוב, וגם השישיה כליכך בעייתית.

פ"ס

קללת המיספרים

לא רק השמרנים שלווים. סוג אחר של בלתי־מתרגשים הם סרבני־הסטאטיסטיקה. אחרים מידידי הטובים ביותר הם כאלה, וגם אני עצמי במידת־מה. לא מתקבל על דעתנו, הם אומרים למפרסמי האומדנים, שהמשק בכלל לא צומח, תהיה אשר תהיה מגילת הסטאטיסטיקות שבידיכם. בכלל, אוי לכל רצף הסטאטיסטיקות הללו, ובושה למספריכם. נתוני היבוא לארץ, הם משוכנעים לגמרי, מנופחים מזה שנים ארוכות, כי ניפוח חשבונות הלא היא שיטה בדוקה להבריח מטבע חוץ לווארוז. נתוני היצור המקומי, מנגר, מצומקים ומצומצמים מדי, כי מזעור החשבונות המקומיים הלא הוא שיטה בדוקה להמנע ממיסים עקיפים וישירים למיניהם. התוצר הלאומי האמיתי של ישראל, הם אומרים, גדל מדי שנה בדיוק לפי המתבקש מן הגידול ההגיוני בכוח העבודה המועסק, במלאי ההון הריאלי ובפריון היצור, שוודאי עולה כתוצאה מהתקדמות טכנולוגית, חדשנות והשכלה ב־2% לשנה. לכן הם מוכנים עדיין להמר השנה על גידול תוצר אמיתי בשיעור שבין ארבעה לחמישה אחוזים (כמו ב־1981, שבה דומה ל־1986), ולהסתפק בכך.

מה אתה קורה שוב ושוב את טורי המספרים שבדפי מחשב, הם כועסים, צא ושאל בעסקים, איך הם פורחים.

גם לי התחושה, שאומדני התוצר הלאומי והמקומי שלנו סוטים חזק כלפי מטה. ראשית לכל בגלל השחיקה האדירה בכלי המדידה של גדלים כמותיים („ריאליים") בתקופות של האצת האינפלציה והאטתה הפתאומית. יש לנו לבטח תת־דיווח במגזרים רבים של פעילות מקומית, ודיווח־יתר ביבוא. האופן שבו נמדדת התרומה הריאלית של השרותים הפרטיים היא בעייתית וגורמת עוול משווע לגורמי היצור המועסקים בהם. הגבול הפתוח עם הגדה המערבית לא מקל גם הוא על טובי סטאטיסטיקאינו. כקירוב נפשי ראשון נוכל להניח, ששכחנו ולא תפסנו ברשת איסוף ועיבוד הנתונים תוצר מקומי מצטבר של עוד חמש־עשרה עד עשרים אחוזים, נאמר, עוד אחוז לשנה בעשור שחלף. אך ההשתמטות ואי־התפיסה היו דווקא בשיא כושרן בשנים של הסחרחורת המשקית הכללית; השנה, לעומת העבר, רב הסיכוי לסגור הפער בין המרווח והנמדד לבין האמיתי והמתפתח. לכן מסבירים לי הבון־קונפורמיסטים המחופרים בלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה, אלו המכירים בחשאי באפשרות להטייה ניכרת בחשבונאות הלאומית אך מעדיפים שלא לשוחח עליה בפומבי, כי ב־1986 „לא סביר להאחז באינטואיציה של גידול משקי ניכר, מול החישובים המאקרו־כלכליים הרגילים." הפרש בין שני אחוזי צמיחה לשלושה, זו טעות שהיא בתוך הגדר; אבל בין אפס לחמישה, זה באמת נראה מוגזם.

נתפשר על שיעור צמיחה ריאלי של שני אחוזים וחצי, המספק גם את שומרי המגמות וגם את מערערי הרשומות, עדיין זהו מספר נמוך, חלש, דורש הסבר.

כך זה נגמר בארגנטינה

אם החברה הישראלית תמשיך לדרוש יותר, בלי לייצר יותר, להקפיא את ההיצע ולהרתיח את הביקוש, היא תשוב אל זרועות האינפלציה, כבר בסופה של שנה זו ותחילתה של השנה הבאה. התסריט כתוב על כף היד, וגם במקומות אחרים, רגישים יותר. בחו"ל יהיה לבטח השנה איזה זעזוע מחירים קטן, תיקון מצופה במחיריהם של חומרי הגלם והנפט. במאזן המסחרי שלנו, אשר יורע השנה כמאות מיליוני דולרים בגלל שפיכת עודפי הביקוש לחוץ־לארץ ואי־אספקתו בתוצרת הארץ, יתבטא השוק הקטן ברעש אדמה גדול. לאחר איזה ליל שימורים נוסף יפתחו סורגי הפיחות, ועל אפו ועל חמתו של נגיד בנק ישראל זה או אחר, ושר אוצר זה או אחר, ישובו המדינאים להשתמש בנשק היקורים הגדולים, והמירדף יפתח מחדש.

איך אנו יודעים שזה מה שיקרה? יש לנו ארגנטינה, שם חודש הקייץ הסחרור האינפלציוני, משום שחודשו הפיחותים משום שהורע מאזן התשלומים משום שקפא התוצר וגדלו הביקושים המקומיים. ומפני שארגנטינה מקדימה אותנו בתוכנית היצוב בדיוק בטאקט אחד — היא הקפיאה הכל חודש אחד לפנינו — מה טבעי יותר מלחוות תרחיש כזה גם אצלנו. בארגנטינה הלך לו ונגמר היצוב בלי זעזוע מבחוץ, אצלנו הוא עדיין מחזיק את מעמדו, כי בחוץ שורר מזג אויר נאה. אבל בכל רוח מצויה הוא עלול להתנפנף מעלה־מעלה על חבל הכביסה; שרק לא יעוף, ולעוף לשחקים. הוא יודע.

כיבושה של האינפלציה הגדולה, הסופר וההיפר, זו המניעה את עצמה כפרפטום מובילה משוגע, היה התנאי לחידוש הצמיחה, אבל עכשיו חידוש הצמיחה הוא התנאי להמשך הבלימה וליצוב היצוב. „טעינו כשחשבנו לפני חודשים אחדים", הודה בשיחת־רעים מורה נבוכים לכלכלה, „שטרם נוצרו התנאים לצמוח. חששנו אז, שתימרוץ הפעילות הכלכלית המקומית ימריץ את הביקושים, ואלו ילחצו על השוק שעוד לא נרגע. בפועל, ידידי היקר, הביקוש תימרץ וזירז את עצמו בלי כל קשר לצמיחה, אלא מפני שהאזרחים מצאו את עצמם עם עודף כבד של נכסים כספיים נזילים, והחליטו שדי להם בהצברים אלו וכדאי להמיר כבר עכשיו חסכון נוסף בצריכה נוספת. מפני שהביקוש המתרחב לא פגש, במסיבת ההוללות הרעשנית, את ההיצע המתרחב — להפך, ההיצע הוצנע והסתתר — הוא הלך לרעות בשדות זרים. ואנו נשארנו", סיכם הפרופסור, „עם כל הפרובלמה של עודף ביקושים וגם עם כל הפרובלמה של קפאון ביצור. טעינו".

לו גדל התוצר הריאלי במחצית הראשונה של השנה בארבעה אחוזים, ולא באפס אחוזים, היתה תמונת המשק משופרת בהרבה, מספר המובל המאקרו־כלכלי של האוצר. הוצאות העבודה של המעסיקים ליחידת תוצר היו יורדות, ואפשר היה לתבוע מהם אפס יקורים, או אפילו הוזלות מתמשכות. תוצרת הארץ הזולה יותר יכלה להתחרות בקלות יתר על כיסו וטעמו של הישראלי (פחות יבוא) ושל אורח חוץ (יותר יצוא). סכנת הפיחות ועירעור היציבות כתוצאה מדליפת השימושים היתה מתרחקת. האבטלה היתה קטנה. חלקם של המיסים בתוצר היה יורד. כמה חבל שזה לא קרה.

האם זה יקרה? לא בקרוב, לא בקלות, ולא בלי קשר לממשלה.

ההשקעה בעני בפתח ובנתח

מאז חורף אשתקד השתנה באופן קיצוני התמהיל של המדיניות הממשלתית המאקרו־כלכלית, לכיוון של ריסון תקציבי והרחבה מוניטארית, מכיוון של גרעונות תקציביים ואשראי לחוץ. שינוי כזה ב„מיקס" של האמצעים בהם משפיעה הממשלה על המשק צריך היה להצמיח אותו המשק, בצדק מציין בתזכירו המצוטט עקיבא אופנבכר, כי מדיניות של תקציב בלתי־גרעוני מאפשרת הפניית מקורות להשקעה וליצוא, ואת זאת — ההשקעות — מעוררת גם מדיניות של כסף זול יחסית. אף על פי כן, התפנית לא באה.

לא הייתי ממהר להסיק מכך מסקנה, כי התקר בגלגלי הצמיחה הוא עדות חותכת לכשלון השינוי באמצעי המדיניות, להפך — זו עדות לעומק השורשים המגומים של תשע שנות מדיניות כלכלית מוטעית. עדות להרגלים הרעים שנוצרו, להשחתה שנגמרה בעיתות. הפחד ליזום, להשקיע ו„להסתכן" בפעילות כלכלית יצרנית לא יחלוף כלא היה רק מפני שבמשך חצי שנה היתה הריבית סבירה (אם כי עדיין גבוהה מאוד, אבל כבר לא מטורפת) והתקציב מאוזן, ולכן כבר אי־אפשר היה להרוויח בשוק הכסף יותר מבשוק היצור הסחיר. לא בין יום, לא בין לילה ואף לא בין עונה נרכש אמון הציבור בכללי משחק חדשים, ובמיוחד כללים המעמידים על ראשם את הרגלי־העבר, כלומר על רגליהם. מי שימש את ההשקעות בשיטתיות ושקדנות כאילו היו איזה מאגר של בוץ טובעני המפיץ מחלות, אינו יכול לצפות כי הן יפרחו מיד עם טיפת הגשם הראשונה. מדובר במבנים כלכליים וחברתיים נוקשים וקשיחים, שלמדו לשרוד רק משום שלמדו לא לתת אמון כלשהו בממשלה, בהצהרותיה ובמדיניותה. ולכן למדו לא להשקיע. רק חס וחלילה לא להשקיע לזמן ארוך. וזהו תהליך, שכל תוצאותיו מכות עכשיו.

עשרה אחוזים בלבד מן המקורות העומדים לרשות המשק, הכוללים את התוצר שהוא מייצר ואת היבוא שהוא מייבא, הוקצו במחצית הראשונה של השנה להשקעה גולמית בנכסי יצור קבועים, מחצית בלבד מן ההקצבה מעוגת־המקורות שלה זכו ההשקעות בשנת 1975, שכבר היתה קשה לצמיחה, ובשליש פחות מן הנתח של 1981. אך גם הנתח של עשירית המקורות היום איננו שלם: מעל לשלושת רבעים ממנו נדרשים לכיסוי ההתבלות הטבעית של גורמי היצור הישנים, כך שההשקעה הנקיה בנכסים יצרניים קבועים אינה עולה, לכל היותר ולדעת כל המאקסימאליסטים, על 3% ממקורותינו. שלושה אחוזים למען העתיד, על בסיס כזה מה כבר אפשר לצמוח ולהצמיח?

אצטט שוב מן התזכיר של עקיבא אופנבכר (שלא הוא עצמו העביר אלי את תוכנו, אני מציין למען מכריי בבנק ישראל): „הרכב השימושים השתנה השנה לכיוון צריכה פרטית וכנראה לציבורית מלאים על חשבון השקעה קבועה. צריכה ציבורית וירידה בשיעור גידול היצוא. הירידה בהשקעות בענפי המשק ואי־היכולת של המשק לספק תעסוקה לתוספת כוח האדם הן, לדעתי, הבעיות החמורות ביותר של המשק עכשיו". לדיאגנוזה זו יש לי רק להוסיף הערה אחת: לא השנה השתנה הכיוון. אלא שזה היה כל הכיוון וכל הקיטור שנים על גבי שנים. צודקים השמרנים שבכלכלנינו, ידידי עקיבא, הינה הכל נראה כאילו אנו שבים לעקומת העשור האבוד, כמו אותו כלבלב מאולף ואכול־געגועים באחד הסיפורים החכמים של צ'כוב, הנוטש בעל חדש וטוב וחוזר בריצה שמחה אל בעליו הקודמים, האכזריים והעניים, אך המוכרים. כדי להביא לתמורה מבנית והתנהגות שתבלום את החזרה הטבעית על העיקבות, תמורה שאורך נשימתה עולה על משב של מזגן במכונית סובארו הכסופה. אכן צריך „תוכנית לעידוד הצמיחה" (כפי שאתה כותב, גם אם שימושך בשם התואר הנרדף „ליבראליזציה" אינו מקובל עלי, כי הוא מזכיר לי את הנשכחות השיגעוניות מתקופת ארליך הראשונה), תוכנית גדולה מאד לעידוד הצמיחה.

שום דבר לא כתוב בשמים

בסידרת רשימות אלו על האינפלציה הישראלית ניסיתי לטעון, כי האינפלציה הישראלית הזאת היתה בראש ובראשונה תופעה פוליטית וחברתית, ולכן לא נבלמה, כל עוד השתמשו בה ובנגדה בכלים הלקוחים ממחסן הכלכלנים בלבד. תישעים אחוזים ממנה היו הזנה חוזרת, גילגול אינארטי, ולכן היא נכבשה, בחלקה הסהרורי לפחות, לכשהופעלו אמצעים שתיוגם אינו כלכלי מובהק: פיקוח תקיף, הסכם מיגזרי כפוי, הקפאה מינהלית של מחירים ושערים. הכיבוש האנטי־אינפלציוני התבסס כשבאו לעזרתו מהלכים תומכים, ובעיקר כשננטש השביל המסוכן של מדיניות התקציב הפתוח והאשראי המחניק והסוגר. ועוד שיטה שננטשה לברכה (עד כה) היתה זו שהורתה לעצור את אש האינפלציה במקום אחד, על ידי הצתת תבערה גדולה ממנה במקום אחר, כפי שמכבים שריפות יער בצפון קנדה רחבת־היערות. אצלנו זה הותיר רק אדמה חרוכה בכל.

מן הארץ השרופה הזאת צריך להתחיל להצמיח ולהפריח ירק, כי האש עוד מחלחלת בין הענפים היבשים וממתינה להזדמנות לפרוץ ולהתלקח מחדש. אין דרך להשיג זאת בקיצורי דרך, ואין אופן להשיג זאת באופן מידי. צריך לחרוש, לזרוע ולהמתין באורך רוח. כשם שהאינפלציה הישראלית לא היתה מעולם, וזאת בניגוד גמור למה שניסו להסביר ולהוכיח לנו עוד ועוד, תופעת טבע בלתי־נשלטת, ה„אין ברירה" הכלכלי שלנו, מה שנגזר עלינו לחיות בצילו לנצח נצחים, כך גם אין קדושה כלשהי בדפוס המסורתי של הקצאת המשאבים במשק וחברה ישראלית לטובת הצרכן ולרעת המשקיע. השינוי באורחות המשק לא יבוא מעצמו, ושטות היא לומר, כי דווקא נסיגת הממשלה מעידוד וכיוון הצמיחה תביא לצמיחה. הלקח של בלימת האינפלציה ויצובה צריך היה להוכיח את ההפך — שאין תחליף לאקטיביזם ציבורי במדיניות כלכלית.

כן, זה צריך להיות אקטיביזם מתון וחכם, הבונה בעיקר על היוזמה, התמריץ והרצון לשיתוף פעולה של האזרחים. אם הוא מכה, צריכות מכותיו להיות מוכנות, נהירות, מיועדות למטרות, ובלי הבטחות ללא כיסוי. הוא חייב להשתמש בקשת אמצעים מגוונת ביותר, גמישה ורחבה, בלי דוגמאטיזם רעיוני. אבל מעל לכל הסיסמאות, המקובלות והבלתי־מקובלות, חייבים מטיפי האקטיביזם הכלכלי להיות מודעים לכך, ש„המשק" הוא רק שם כולל אוניברסאלי למאות אלפי אנשים העוסקים ביצור ובצריכה, בחסכון ובהשקעה, ועושים זאת באמון ובשימחת־חיים, או בחריקת שיניים ובחוסר כל רצון. אין פוליטיקה כלכלית שתהיה לא פוליטית, ואין לה תקנה אם איננה נושאת פני אנוש. שום דבר לא כתוב לנו בשמים.

(רשימה חמישית ואחרונה בסידרה)

האימה חוזרת

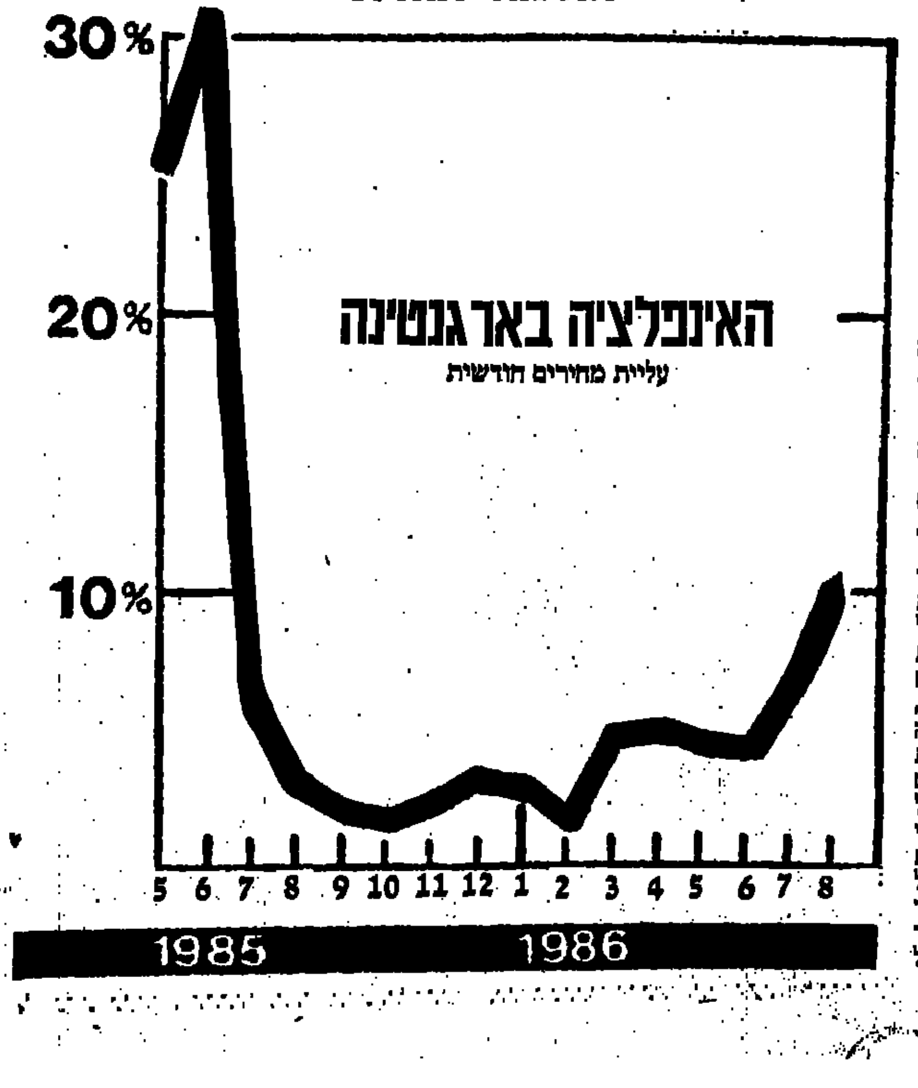

על הפרק

מארק גפן

ברית חדשה של עמוס עוז

„האלטרנטיבה" של עמוס עוז אינה אלא הכרזה גלויה על כניעת תנועת העבודה בפני הליכוד, על התפרקות־מרצון מערכיה, מחזונה ומרצונה להיאבק על נפשו של העם למען עקרונותיה

ש מעתי השבוע את יצחק שמיר, המתכונן להכנס בעוד שבועות ספורים לנעלי שמעון פרס. הוא היה מתון בסגנונו ובין השאר טען, כי חילוקי הדעות בין הליכוד לבין מפלגת העבודה אינם קוטביים כלל. המטרה — כך אמר — היא משותפת, אך יש הבדלי דעות לגבי הדרכים להשגתה. מפלגת העבודה עדיין חולמת על הפשרה הטריטוריאלית בדרך לשלום, ואילו גם אנו חפצים בשלום. אלא שבלי לוותר על יהודה, שומרון, חבל עזה ורמת־הגולן. אליבא דשמיר האפשרות להשיג שלום עלידי ויתורים היא בבחינת חלום, ואילו השלום של הליכוד, המבוסס על שלמות הארץ, הוא השלום המציאותי.

סביב „ההבדל הקטן" הזה מתנהלים מדי פעם הויכוחים בין שני השותפים של ממשלת האחדות. אם־כי עדיין לא לגבי נקודת־המחלוקת העיקרית, אלא סביב מהלכים מקדימים, כמו השבוע — ביחס למאמציו הנואשים של פרס לחדש את התהליך המדיני — על סף פרישתו מתפקיד ראש הממשלה. במחשבה שנייה הגעתי לידי מסקנה, כי שמיר לא שגה כל־כך ברמזו לקרבת העמדות בין שתי המפלגות, קרבה שהתחזקה בימי ממשלת האחדות הלאומית. בזמנו כתבתי, מתוך ניתוח התמורות העוברות על מפלגת העבודה, כי ממשלת האחדות הלאומית הפכה לקונספציה פוליטית של המפלגה הזאת, מעבר למהלך הטאקטי, כפי שהוא נראה בעקבות תוצאות הבחירות האחרונות. כזכור יצאו אז עמוס עוז ועוד שלושה סופרים בקריאה הידועה אל השמאל, ובעיקר אל מפ"ם, להצטרף לממשלה הזאת, כדי לחזק את משקלה של מפלגת העבודה „כבת־הפלוגתא הפוליטית והאידיאולוגית של השותפה בממשלה — הליכוד". כאשר טענתי באותו מאמר, כי המהלך הטאקטי הזה של מפלגת העבודה הולך ומתגבש לקונספציה המובילה להתקרבות אל הליכוד, ואל הנצחת הברית של שתי המפלגות מעבר לכהונה של הממשלה הנוכחית, הואשמתי כי אני מרחיק־לכת ומחמיר בהערכתי את מגמותיה של מפלגת העבודה.

הגילוי בא באיחור

והנה קראתי לפני שבוע את רשימתו של עמוס עוז דווקא („דבר" 29.8.86) שבה יש ממש אישור לאותה „תחזית מחמירה" שלי, אפילו מעבר להערכות שיכולתי להעלות בדמיוני. אמנם עמוס עוז מקדים וטוען, כי את הערכותיו־הצעותיו הוא מביא „בחירוק שיניים", אך תחושתו הסובייקטיבית של עוז אין בה להפחית מן ההפתעה ואף התדהמה שחשתי עם קריאת דבריו. עמוס עוז עושה חשבון עם הברית ההיסטורית של מפלגת העבודה — מפא"י עם הדתיים. הוא מסתייג מאותם „מנהיגי מפלגת העבודה המשתעשעים עדיין בתקווה להתחדשות „הברית ההיסטורית" שבין תנועת הפועלים לבין הציונות הדתית".

לפי דעתי „הברית ההיסטורית" הזאת לא היתה אלא מיתוס סביב תרגיליה של מפא"י, אשר העדיפה לרוב את השותף הדתי לקואליציות ממשלתיות על פני השותף השמאלי בתנועת העבודה. דוד בן־גוריון עשה ויתורים מרחיקי־לכת כלפי הדתיים, אם־כי התבטא פעם, כי ישראל היא „מדינת חוק ולא מדינת הלכה", הרי בהסכמתו לחקיקת שורת חוקים דתיים ועל־ידי הבטחה לשמור על הסטטוס־קוו, שנועד לבצר את הישגי הדתיים, הניח אבן־יסוד לאותה קנאות דתית שעמוס עוז מתקומם היום נגדה, ורואה בה את הסכנה העיקרית. „הדתיים" — כך עמוס עוז — „רוצים לסלק את חופש הפרט לטובת שלטון ההלכה, לבטל את מעמדו של העם כמקור הסמכות והריבונות במדינה, ולהטיל עלינו סמכות רבנית. בעקבות מלחמת ששת הימים חל מהפך עמוק הן בציבור הדתי הרואה עצמו אולטרה־לאומי והן בציבורים דתיים שאינם ציונים. אלה ואלה ברובם שוב אינם מחפשים דרך להשתלב במפעל הציוני, הם רוצים לרשת אותו".

דברים כדורבנות, אלא שהגילוי בא באיחור רב. מפלגתו של עמוס עוז סביב הדתיים הציונים והלא־ציונים זה שנים, ולא שמענו מפי עמוס עוז אזהרה כזאת מפני המאמצים „לחדש את הברית". ראש הממשלה וראש מפלגת העבודה, שמעון פרס, מתייצב גם היום במלוא סמכותו כל אימת שהדתיים מתלוננים על הפרת הסטטוס־קוו (פרשת האיצטדיון ברמת־גן, הרכבל בחיפה, ולאחרונה עניין ה„פישפשוק") לימין אלה, שאליבא דעוז רוצים „לרשת את המפעל הציוני". אבל עוז אינו מסתפק בפרידה מן „הברית ההיסטורית". למרבה הפלא הוא מצא כבר „ברית היסטורית חדשה".

רחוקים מן ההפיכה הדתית

עמוס עוז מצייר מפה פוליטית, שבה הוא מסמן ארבעה ישובים — העיירה אור עקיבא, בני־ברק, ניר אליהו ואת ההתנחלות בקרני שומרון. לפי מידת הקרבה ביניהם הוא מגיע לגילוי „הברית החדשה". וכך הוא כותב: „אולי יתברר לנו היום, ואולי רק מחר־מחרתיים, כי המרחק מאור עקיבא לניר אליהו קטן מן המרחק שבין ניר אליהו לבני ברק, קטן מן המרחק בין ניר אליהו לקרני שומרון ובעיקר — קטן אפילו מן המרחק שבין אור עקיבא לבין בני ברק וקרני שומרון גם יחד". זוהי תמונה גיאו־סוציו־פוליטית מסורבלת במקצת, אבל עמוס עוז מפשט אותה ומציגה ללא כחל וסרק עלידי תרשים פשוט לברית פוליטית חדשה. לדברי עוז קיים שוני בין מפלגת הליכוד של דוד לוי, מאיר שיטרית וחיים קורפו. „אפשר להבחין בציבור גדול, אשר דעותיו ומזגו אולי ניציים מדי, מסורתיים מדי, זעיר־בורגניים מדי לטעמה ההיסטורי של תנועת העבודה, אבל אין זה ציבור שטוף פנאטיות, אין הוא צמא מלחמות, וגם אינו נלהב במיוחד מן המגמה להשליט עלינו חוקי הלכה נוקשים ומאובנים".

עוז מציע לא פחות מאשר „ברית היסטורית חדשה בין סוציאל־דמוקראטיה יונית לבין פופוליזם ניצי, אך שפוי". עמוס עוז אינו מתלהב מן הברית הזאת; הוא אינו רואה בה „שידוך גוח, ולא חופת דודים אף לא לאחד מן הצדדים". אך כריאליסט הוא חותר אל המצוי והאפשרי, ועל כן הברית בין דוד לוי לישראל קיסר מפתה יותר מאשר „האלטרנטיבות המפחידות" — מרדכי גור עם הרבי מגור, או מאיר שיטרית עם מאיר כהנא. אלטרנטיבה אחרת כנראה אינה קיימת על פי הערכותיו המדעיות של עמוס עוז. הוא כאיש רוח הקדים את הפוליטיקאים במפלגתו ומציג בפניהם חזון חדש, חזון הברית הסוציאל־דמוקראטית הרביזיוניסטית.

הדיפרנציאציה בתוך הליכוד אינה אלא פרי דמיונו של עוז. איני מבין מה פירושה של „ניציות שפויה", אלא אם־כן היא מתחברת עם „היוניות הניצית" של מפלגת העבודה. מהו הבסיס לאותה ברית פוליטית חדשה מעבר למשאלתו של עוז, כי תשמש סכר בפני מדינת ההלכה. ובכן עם כל הערכת הסכנות של הסתערות הדתיים על אורח החיים במדינה עדיין אנו רחוקים מאוד מן ההפיכה הדתית. פשוט, רובו של הציבור לא יסכים להכלא בשבתות בבתים, ולא ילבש בהמוניו קפוטות שחורות. אך מה על השאלה הקיומית־העכשווית, מה על פתרון הבעיות המדיניות והבטחוניות שבלעדיהן יתכן שלא יהיה מקום לויכוח על האופי החילוני או הדתי של המדינה. לפני שלושה חודשים ידע עוד עמוס עוז לכתוב את הדברים הבאים: „מחיר הויתור על חלק מן הארץ הוא אולי כבד. אבל מחיר ההישענות הנצחית על כוח הזרוע, כוח אשר בחלקו אינו שלנו אלא שאול מאת אחרים, מחיר השימוש בכוח לכפיית רצון אחרים מאתנו על שאר חלקי העם, על הפלשתינים, על „העולם" — עלול להיות קטלני. עינוי הגוף כבר עולה לנו כביכוי הנשמה".

עמוס עוז: הפחד הוא יועץ רע

הכרזה גלויה על כניעה

אם הבנתי נכון את דבריו של עוז מלפני שלושה חודשים, הרי הויתור על חלקי הארץ נראה בעיניו כמחיר חיוני כדי למנוע את „כיבוי הנשמה", ואילו במאמרו האחרון לא מצאתי זכר לאותה בעיה קיומית. במקום פשרה הכרחית עם עמי האזור, כדי להבטיח את שלומה של ישראל, מעלה עתה עוז את הפשרה עם הליכוד בתור „הקטנה שבין הרעות שתוכנה לבחור בה — ולו בחירוק שניים".

עמוס עוז הוא סופר חשוב ובעל מוניטין בינלאומי, הוא איננו עסקן פוליטי העוסק בצירופים קואליציונים, ואינו נדחק לקריירה פוליטית, הוא איננו כמו ח"כ דב בן־מאיר שמצא זמן קרבה אל הליכוד. עמוס עוז מדבר כנביא של יאוש, הנפרד מהאמונה ביכולתה של תנועת העבודה לכבוש את העם „שמאס — כדבריו — בתנועת העבודה, ופנה בשנת 1977 לזרועות מנחם בגין (עוז מדבר היום על בגין בנוסטלגיה שכן הוא מציין, כי „זרועות מנחם בגין רחוקות מאתנו פחות מאותם דתיים המבקשים לרשת את הציונות").

עמוס עוז אינו מציע לציבור את היצור המכחיל הזה שיש בו משום ברית יונית־ניצית, זעיר־בורגנית־פועלית, אלא מציג אותו כאלטרנטיבה היחידה שהיא פחות גרועה מכל אלטרנטיבה אחרת הנראית לעין. הוא אינו אומר לנו איזו חברה תתגבש כאן בעקבות השעטנז הזה בין שתי אסכולות חברתיות אלה, ובאיזה ארץ נחיה בעתיד — בישראל דמוקראטית המקיימת יחסי שלום עם השכנים, או במדינה השולטת על העם הפלשתיני בכוח הזרוע ונאלצת להערך למלחמות אין סוף. למעשה „האלטרנטיבה" של עמוס עוז אינה אלא הכרזה גלויה על כניעת תנועת העבודה בפני הליכוד („הניצי־שפוי") על התפרקותה מרצון מערכיה, מחזונה, ומרצונה להיאבק על נפשו של העם למען עקרונותיה, זוהי הכרזה גלוייה על פשיטת רגל אידיאולוגית וגם פוליטית — מתוך פחד בפני העם „המואס בנו".

הפחד הוא בדרך כלל יועץ רע, עמוס עוז מביט על המציאות בארץ כולו אחוז אימה. „הולכים ומתרחשים דברים אשר לא פיללנו, ודברים אשר לא ראינו בחלומותינו ולא בסיוטי הלילה שלנו". עוז כותב על התהליכים „המתרחשים", כאילו הם באו מעצמם, מעין גזירה משמים, והרי חשבון אמת עם תנועת העבודה ובמיוחד עם מפלגת העבודה חייב היה להביאו למסקנה, כי רוב האירועים שלא ראינום בסיוטי־לילה באו לא במעט באשמת מפלגת העבודה. תנועה בעלת עקרונות אינה משלימה עם מציאות של סיוטי לילה, אלא חייבת לעשות הכל, כדי לשנותה. לא בדרך ההסתגלות למציאות המבחילה ונסיון „להסתדר" עם המציאות המשתנה, אלא במאמץ אמיץ ועקבי לשנותה. הברית הפוליטית החדשה שעמוס עוז צופה ומציע לבחור בה כ„אלטרנטיבה פחות גרועה" פירושה להפוך את הסיוט לגורמת חיים בארץ.

* * *

במאמרי מלפני שבוע („עונת המלפפונים והמוצצים") כתבתי בטעות, כי מדינות אפריקה ניתקו את קשריהן עם ישראל אחרי מלחמת ששת הימים במקום אחרי מלחמת יום הכיפורים.

הצצה לאלבניה

ז'אן כהן, אתונה

שניים שברחו מן הכפור

סמואל מתאתיאס, צעיר יהודי שברח מאלבניה יחד עם חברו המוסלמי ליליאק, מספר על הקשיים שבחיים תחת „הסוציאליזם" של אנוור הודג'ה. בשל משפט אחד נגד השלטון ישב ליליאק עשר שנים בבית־כלא. „יהדות באלבניה?" — מתפלא סמואל על שאלתי — „אין איש המעז לחגוג חג דתי כלשהו. כל הדתות מחוץ לחוק"

אף שעדיין רק ראשית ספטמבר, נעשה מזג־האוויר קריר ביום רביעי זה אחרי הצהריים, שעה שנסעתי ללבריון, מחנה לפליטים פוליטיים מחוץ לאתונה. ואף־על־פי־כן, במשך שעת הנסיעה מאתונה למחנה לא יכולתי לשער כי מה שאני עומד לשמוע יעביר בי צמרמורות קור הרבה יותר ממזג־האוויר. אני והמתורגמן שלי (יווני שנמלט מאלבניה לפני שלוש שנים), היינו בדרכנו לפגוש את היהודי הראשון שברח מאלבניה וביקש מיקלט מדיני ביוון.

סמואל מתאתיאס, 31, נולד באלבניה לאם נוצריה ואב יהודי שמוצאו מן העיר היוונית יאננה. ב־23 באוגוסט החל במסע הבריחה שלו אל החופש, מסע אותו תיכנן במשך חמש השנים שמאז מות אביו. בהתעלמו מ־25 שנות מאסר שהיו צפויות לו אילו נתפס, עזב את ביתו בעיר אוולונה ונסע באוטובוס לאגרוקאסטרו, יחד עם חברו הקרוב, מוסלמי בשם ולדימיר ליליאק, בן ה־35. הם לנו על גדות הנהר כדי להמנע ממשמרות הצבא האלבני המסיירים משעה עשר בערב ברחובות, שכן עוצר מוטל משעה זו בכל רחבי אלבניה.

מתחת לארבע מאות כבשים

למחרת היום, ברגל, הם צעדו 25 קילומטרים לעיר הסמוכה, והאחרונה לפני הגבול, אאורו־סטק. כשירד הלילה החלו שני הצעירים במצעדם האחרון אל החופש — 20 הקילומטרים האחרו־נים עד הגבול היווני. במרחק מה לפני הגבול נתקלו ברועה חמוש ברובה, רועה את עדרו. מספר מתאתיאס: „ידענו שאם יגלה אותו יירה בנו במקום. לכן השתטחנו בתעלה סמוכה ושמנו על עצמנו עשב רב, וחיכינו במשך שעתיים בלי נוע בשעה שארבע־מאות כבשים עברו מעלינו". למזלם, עבר הרועה כעשרה מטר ממקום מחבואם ולא הרגיש בהם. השעה היתה קרוב לשתיים אחר חצות. משהסתלק הרועה, הם רצו כל עוד נשמתם בם עד הגבול, שם חתכו את הגדר בזוג פליירים שהביאו עימם והמשיכו לרוץ. למעשה, הם עצרו רק „כאשר ראיתי שלט דרכים כתוב ביוונית" — אומר מתאתיאס.

באדמת יוון עצרו שני החברים — המוסלמי והיהודי —, טרמפ, שהוביל אותם עד לעיר יאננה, העיר שבה נולד אביו של מתאתיאס לפני 70 שנה. משם הכל התנהל על־פי השיגרה. הם הסגירו את עצמם למשטרת יאננה, ביקשו מיקלט מדיני ונשלחו למחנה לפליטים פוליטיים לבריון שליד אתונה.

שני האנשים שישבו מולי בקפה מחוץ למחנה לבריון היו צנומים למראה אחרי שבעה ימים בהם אכלו לחם בלבד, אך הם נראו מאושרים ואופטימיים באשר לעתידם. שניהם היו עדיין לבושים בבגדים שבהם ברחו. אלה רכושם היחיד לעת עתה. מתאתיאס החליט לברוח מאלבניה מפני שלא היה יכול לסבול יותר את קשיי היום־יום. מוסיקאי שהתפרנס כמלצר בבית מלון בעיר מגוריו אבלונה, עבד שבעה ימים בשבוע תמורת שכר של 400 לייק (לייק אחד שווה לשקל ישראלי). הוא התגורר עם אחיו אלברט בן ה־25, אחותו החורגת ובת אחיו, כל הארבעה בדירה של חדר אחד ומטבח שעלתה להם 100 לייק לחודש, רבע ממשכורתו החודשית של סמואל.

מכסה או מכות

„על בשר רק שמענו" — אומר סמואל — „ההקצבה היתה קילו אחד בשר בחודש לכל משפחה ללא התחשבות במספר הנפשות. בשאר הימים אכלנו ירקות בלבד". איך הצליח לשמור על יהדותו? האם הלך אל בית הכנסת? האם הוא, ויהודים אחרים באבלונה, חגגו את החגים היהודיים? „באלבניה?" — הוא משתומם על שאלתי ומשיב, „אתה ודאי מתלוצץ? שום דת אינה חוקית, ואין איש מעז לחגוג חג דתי כלשהו". כל מה שהוא זוכר, וגם זה במעורפל, הוא שאביו נהג לספר לו בילדותו על יהדות.

למרות ששמירת היהדות אסורה, נראה שישראל היא נושא מרכזי בשני עיתוני השלטון המופיעים באלבניה. אומר מתאתיאס: „בכל יום מופיעים במדור חדשות החוץ לפחות 4־5 ידיעות על ישראל ועל המשטר המושחת שבה, אשר עורך מלחמות והורג ילדים חפים מפשע. אני משתוקק להגיע לישראל ולבקר את מולדתו של אבי".

אחת השאלות שצצה בראיון, מדוע תיכנן את בריחתו עם חברו הקרוב ולא עם אחיו. „אחי לא יכול היה לעזוב את אלבניה בגלל משפחתו, לכן עשיתי זאת עם חברי הטוב והנאמן". למרות התלאות שעברו עליו היה מתאתיאס בר־מזל יותר מחברו המוסלמי, ליליאק, שבילה עשר שנים וחודשיים בבית־סוהר משום שאמר יום אחד בעת שעבד בשדה: „איזה מין שלטון הוא זה המעביד אותנו עד מוות". הוא נשלח למחנה לעבודת־כפייה בכריית כרום. הם עבדו משעה חמש בבוקר עד ארבע אחרי הצהריים וכל העבודה נעשתה על כוס חלב מהולה במים בבוקר וקערת מרק לארוחת־הצהריים והערב. „לכל אחד היתה מכסה לבצע" — אומר ליליאק — „ואם לא מילאת את חלקך הוכית עד מוות".

איני אנוור הודג'ה ואיני מפלה לרעה...

אבל, זה לא היה העונש הקשה ביותר. הרבה יותר גרוע היה לסיים במעצר יחיד, ב„בירוסטה", כפי שהוא נקרא באלבניה. ה„בירוסטה" היא חדר של 1.20x80 סנטימטר, מלאה במים עד הקרסוליים ומים המטפטפים דרך קבע מן הקירות. שם היית שוהה במשך חודש. הדאגה הרפואית היתה פחות ממינימאלית.

הרופא, אסיר בעצמו, היה בודק, בהתאם לפקודות של מפקדי המחנה, רק שלושים איש ביום, בלי להתחשב אם יש יותר הנזקקים לטיפול רפואי. כל המתקנים להגיינה כללו שני ברזי מים קטנים לארבע־מאות אסירי המחנה. „לקח לנו יותר משעה לחכות לרחצה אחרי העבודה. היינו כל־כך עייפים שפעמים רבות הלכנו לישון בלי להתרחץ" — מספר ליליאק.

האם מטרידה אותו העובדה שהחליט לברוח יחד עם יהודי, אחרי שקרא דברים כה רעים על ישראל בעיתונות האלבנית? „סמואל הוא אחי. הוא אדם טוב מאוד, וכשאתה אדם טוב אתה יכול לבוא מן הירח, ועדיין תשאר אדם טוב. אני איני אנוור הודג'ה ואיני מפלה לרעה".

לעת עתה מנסים הנציגים היוונים של הארגונים היהודיים לעזור למתאתיאס למצוא את עתידו. „כל מה שהוא יחליט — יסייע בידינו" — אומר נציג הארגונים היהודיים. מתאתיאס אומר: „אני איני יודע בינתיים. באמת שאיני יודע". „לאן שסמואל יילך, אלך גם אני" — אומר ליליאק — „אנחנו לא ניפרד".

החשיך בדרך חזרה לאתונה. עוד יום חלף עבורי, אך לגבי שני הידידים מתחיל מחר יום חדש, בחיים חדשים לחלוטין. ■

שליט לשעבר הודג'ה: סוציאליזם עם שוט

הפיקוח במשרד החינוך

יצחק שור

המפקח צריך ללכת

● אם המנהל טוב — אין הוא זקוק למפקח; אם הוא גרוע — למפקח חסר אומץ להביא לפיטוריו ● המפקחים עסוקים הרבה יותר מדי זמן בחלוקת תקנים ובשיבוץ מורים ● מועמדים טובים בורחים מניהול בתי־ספר

ארנס: לפטר 100 מפקחים

ועדת השרים לענייני קיצוצים, בראשותו של השר משה ארנס, החליטה השבוע לפטר מאה מפקחים ממשרד החינוך. השר נבון ניתק מגע והחליט לערער בפני הממשלה. נבון רוגז על ארנס לא רק בגלל עצם ההחלטה, אלא גם בגלל צורתה. ארנס נטל מסמך של האוצר מאשתקד, שמציע לפטר מאה מפקחים, אך בינתיים כבר פוטרו 55. ללא מפקחים, טוען נבון, לא תוכל מערכת החינוך לפקח על אלפי מוסדות ועשרות אלפי מורים.

צר לי, אך בנושא זה אני מסכים לחלוטין עם ועדת הקיצוצים ולא עם משרד החינוך. לדעתי צריך נכון לחסל בהדרגה את התפקיד האנכרו־ניסטי והאנטי־פדגוגי הנקרא פיקוח. מערכת ה־חינוך היא מערכת ביורוקרטית והיראכית.

ההיראכיה קובעת כי המפקח הוא בעל הסמכות שעה שהמורה הוא בעל האחריות. המורה אינו קובע את תוכנית הלימודים, אינו מחבר את ספרי הלימוד, אין הוא קובע את מספר התלמידים בכיתה ולעתים תכופות אין הוא קובע את שיטת ההוראה. כוחו של כל בעל מקצוע חופשי נובע מהיותו אוטונומי. אוטונומיה זאת נשללת מן המורה בידי המפקח.

ציבור המפקחים מורכב בחלקו ממפקחים כוללים. האחראיים למוסר החינוכי כולו, וממפקחים מקצועיים, המופקדים על פיתוח מקצוע מסויים. המפקח המקצועי הוא אכן בעל מקצוע, מנוסה בעבודתו, ולכן הוא יכול להדריך מורים ולקדם את עבודתם. המפקח הכולל הוא כמעט תמיד מי שכיהן כמנהל. ידיעותיו כלליות. אין הוא מסוגל לענות לצרכים האמיתיים של המורים: לתת תשובה ממשית לשאלות בדבר בדיקת רמת התלמידים, או לעזור למורה למצוא דרכים חדשות להוראת קריאה או חשבון.

משרד החינוך איננו רוצה במפקחים

זה שנים רבות לא קיים משרד החינוך דיון בעבודת המפקח. לדברי מנהל מחוז ירושלים ד"ר יוסף יונאי עסוקים המפקחים חצי שנה בקיצוצים ובשיבוץ מורים בעבודה. למעשה, המפקח הוא סדרן עבודה. בית־הספר פתוח כ־200 ימים מדי שנה. משרד החינוך, אומר יונאי, לא החליט מה המפקח צריך לעשות — להקדיש את עיקר זמנו לסידור התקנים בבית־הספר? לפקח על העבודה הפדגוגית? למנוע כניסת מורים חדשים שאינם מתאימים למקצוע? המפקחים מתהלכים בהר־גשה כבדה שמשרד החינוך איננו רוצה בהם.

ד"ר יונאי שימש שנים אחדות במרכז המזכירות הפדגוגית ויש בידיו תמונה כוללת. במשרד עובדים אלף איש בדרגת מפקח. 400 מהם — עובדי שדה. בעיני המורים הם מייצגים את המשרד. המפקח הוא העיניים של המשרד. הוא יודע מה מתרחש בשטח, אך אין בידו כלי עבודה. בשיעורי מלאכה סובלים המורים ממחסור בתקציבים לרכישת ציוד. המפקח אינו יכול לעשות מאומה בעניין זה. המפקח הוא האיש הרע, המפטר, העוסק בביצוע הקיצוצים. אבל משרד החינוך לא קבע למפקח תקן על כמה מורים מנהלים ובתי ספר הוא ממונה ובאיזו תפרוסת. המפקח מבקר בבית־הספר, בודק תוכניות חדשות, ממליץ ומקשר עם הרשות המקומית וגורמים נוספים. העבודה מתרחבת ומספר המורים גדל. כל שעת־תקן שווה ל־400 דולר לשנה. המפקח חוסך תקציבים על־ידי כך שהוא חוסך תקנים של בתי־ספר ומונע בזבוז. נכון שהמפקחים אינם מספיקים למלא את מה שנדרש מהם. המשרד הציע למנהלים ליטול חלק מתפקידי המפקחים, אך הם מסרבים.

שמואלי: למסור למנהלים

המנכ"ל היוצא של משרד החינוך אליעזר שמואלי, מאשר: מספר המפקחים הולך וקטן, ותיקים פרשו. חדשים לא נכנסו. אני סבור שיש לפתור את הבעיה בשלוש דרכים:

נבון — רוגז גם בגלל האופן

א) יהיו מנהלים ותיקים אשר ישתלבו בתפקידי פיקוח חלקיים.

ב) יהיו מנהלים אשר ישוחררו מפיקוח אך לא יפקחו על בתי־ספר אחרים.

ג) יהיו מנהלים, במיוחד הבלתי מנוסים, אשר יהיו נתונים לפיקוח.

אחת הדרכים לדאוג לקידומו המקצועי של המורה היא להעמיד לרשותו מדריך, אומר אליעזר שמואלי. אותו מורה עובד בחצי משרה בבית ספרו ובחצי משרה הוא עוסק בהדרכה. בדרך־זאת הוא שומר על קשר הדוק עם השדה.

האם המפקח יכול לעזור לקידום החינוך? האם יש בידו לעזור למורים ולמנהלים? אם המנהל טוב — אין הוא זקוק למפקח. אם הוא גרוע — למפקח חסר אומץ להביא לפיטוריו. יושב־ראש הסתדרות המורים בירושלים, רליה איציק, סיפרה לי שבמשך השנתיים שבהן היא מכהנת בתפקידה זה לא הובאה לפניה אפילו הצעה אחת לפטר מורה או מנהל. תיקים של מנהלים שהוחלט לפטרם נמצאו ריקים. המפקחים לא כתבו בהם אפילו חוות־דעת אחת. לכותב שורות אלה ידועים מקרים של פיטורי מנהלים אשר התיקים שלהם היו טובים. ההורים חשבו אחרת ומשרד החינוך נאלץ לפטרם, לאחר מאבקים מתישים עם ההורים. משרד החינוך משלם מס שפתיים לדמוקרטיה: להורים מותר להיות מעורבים, אבל לא הם יקבעו מי ישמש כמנהל או כמורה, אלא הדרג המקצועי. באמת? לדרג המקצועי, קרי למפקחים. אין אומץ להיכנס למאבקים עם הביורוקרטיה של משרד החינוך ועם הסתדרות המורים כדי להביא לפיטורי מורים ומנהלים כושלים.

מורות טובות בורחות מניהול

לדעתי הגיע הזמן להעביר מן העולם את המקצוע האנטי־דמוקרטי והאנטי־חינוכי הנקרא מפקח. תפקידם של ראשי משרד החינוך ומנהלי מחלקות החינוך העירוניות הוא להציב במערכת החינוך מנהלים טובים, ולהטיל עליהם את האחריות לאיכות ההוראה והחינוך. מועמדים טובים, ובעיקר מועמדות, בורחים מתפקידי ניהול. הקטנת התלות במפקח והגדלת האוטו־נומיה תפתה מורות טובות להתמודד עם האתגר.

חרף זאת מן הראוי להמשיך ולקיים כמה מפקחים בתפקידי מטה במשרד הראשי ובלש־כות המחוזיות. תפקידם של מפקחים אלה יהיה לעסוק בתכנון, ניסויים, פיקוח על איכות, הדרכת מנהלים חדשים ופיטורי מנהלים כושלים. חצי שנה עסוק היום המפקח בחלוקת תקנים ובשיבוץ מורים. את חלוקת התקנים יש למסור לידי פקידים. את קבלת המורים לעבודה יש למסור למנהלי היסודיים, כשם שנעשה הדבר בעל־יסודיים. ■

עם אפרים דואק, שגריר ארגוני או"ם בג'נבה

יוסף אלפרן

מכונת ההצבעה של רוב אוטומאטי

„הצלחתנו איננה נמדדת על־ידי מניעת הצבעה נגדנו, באירגונים הבינלאומיים השונים של האו"ם בג'נבה, אלא על פי מיספר המדינות המתנגדות לגינוי המכאני של „הרוב האוטומאטי"

אפרים דואק: עובדים כמו מכבי־אש

השגריר אפרים דואק, הנמנה עם חברי הסגל הבכיר של משרד החוץ, עומד לסיים החודש שלוש שנות שירות בג'נבה כנציג ישראל ליד משרד האו"ם והאירגונים הבינלאו־מיים במקום. בשיחתי עימו ביקשתי לתהות על מעמדנו באו"ם ויחסינו עם אירגון הבריאות העולמי, אירגון העבודה הבינלאומי והוועד הבינלאומי של הצלב האדום.

דברי אבו אייעד לא עזרו

אני מסכים אתך שזאת גרוטסקה, כאשר במושב השנתי של ועדת האו"ם לזכויות האדם מבכים את גורל תושבי השטחים נציגי סוריה ולוב. אולם כיבוש הוא כיבוש ועובדה, ישראל מבודדת כל שנה יותר ויותר, למרות זאת. למרות שאין כיבוש בלי הפרות וזכויות האדם... האם לא ניתן לשנות את המצב באירגונים הבינלאומיים השונים?

בהחלט לא. יש „רוב אוטומאטי" מוצק, המצביע במלוכד נגדנו, ללא כל קשר עם מעשינו בשטחים. לדוגמה, לפני שגינו אותנו על הטבח בסברה ובשתילה, קראתי בערנות את דברי סגנו של ערפאת, אבו אייעד, שאמר בפירוש שהטבח בוצע על־ידי אנשיו של הובייקה, ראש המודיעין של הפלנגות, ובכל זאת, זה לא עזר. ואף על פי כן, חשוב שישראל תשמיע את קולה. ישנן כמה מדינות נאורות שבשבילן המאמץ הזה כדאי מאוד. הצלחתנו בוועדה איננה נמדדת על־ידי מניעת הצבעה נגדנו, אלא לפי מספר המדינות המתנגדות לגינוי המיכאני של „הרוב האוטומאטי". במשך כהונתי, כמעט בכל הנושאים שהועלו בקשר אלינו בוועדה, הן הצביעו לטובתנו.

לפני שנתיים חשפת את עברו הנאצי של... הרמן קלנר, נציג מזרח־גרמניה בוועדת האו"ם לזכויות האדם. אך זה לא הפריע לו להבחר השנה כסגן נשיא המושב מטעם הגוש המזרחי. לא מזמן הוזכר שמו של קלנר שוב בעקבות פרשת ולדהיים, כדוגמא של בעלי עבר נאצי בשירות האו"ם. מה כוחה של ישראל לפעול בנידון?

ביקשנו את התיק של קלנר מן האו"ם, אך יש להניח שאין לו תיק רציני בארכיון, כי היה רק בן 18 כאשר הצטרף כחבר למפלגה הנאציונאלית־סוציאליסטית. אבל די לנו בעובדה שהוא צמח באירגון הנוער ההיטלראי, כדי לדרוש שלא לבחור בו בשנה הבאה לראש ועדה המתיימרת להיות „מצפון העולם". ואכן, מתנהל טיפול דיפלומאטי שקט בנידון כדי למנוע את בחירתו.

אין מה להסתיר

משלחת הסקר של אירגון הבריאות הגישה עד עתה כל שנה דו"ח חיובי בקשר למצב האוכלוסיה בשטחים. האם לא היה זה מישגה לא להרשות את ביקורה השנה?

נכון שהדו"חות הקודמים היו חיוביים, ואף על פי כן גינו אותנו. אם התנגדנו שהוועדה תבוא השנה, זה לא היה מפני שיש לנו מה להסתיר. אין לנו מה להסתיר. מה שקומם אותנו היה קודם כל ניסוח מטרת הביקור של הוועדה: „לבדוק את מצב הבריאות בכל השטחים הערביים הכבושים, לרבות פלשתין". במילים אחרות — הכוונה היא לא רק לשטחים אלא לכל מדינת ישראל שמעבר מזה של הקו הירוק. שנית, הוועדה התבקשה לתאם את צעדיה לא אתנו, אלא עם מדינות ערב ואש"ף. שלישית, מתוך שלושה חבריה (רופאים מרומניה, סנגל ואינדונזיה), שניים מהם אזרחי מדינות הנוקטות מדיניות אנטי־ישראלית מובהקת.

אבל כל הנימוקים הללו היו קיימים גם בשנים קודמות.

נכון, זו איננה סיבה שנמשיך ככה גם להבא, רק מחמת שגרה. אולם הדגשנו עשרות פעמים וחזרנו והצהרנו כי אנו מוכנים לקבל ולאפשר למומחים העובדים במרכז האירגון בג'נבה לסייר במוסדות הרפואיים בשטחים, כלומר למומחים שימונו על ידי מנכ"ל אירגון הבריאות, ולא על־ידי המליאה. בדיוק כמו שמנכ"ל אירגון העבודה הבינלאומי ממנה פקידים גבוהים של אירגונו ושולח אותם לבקר בשטחים.

בוועידה השנתית של אירגון העבודה, ביוני, היה „שקט" מבחינה ישראלית. האם שקט זה מחירו בגינוי מלפני. חמש שנים שעדיין בתוקף? ולמה אתה מצפה בשנה הבאה?

תרשה לי לתקן אותך. אין כלל כוונה שהגינוי יהיה בתוקף חמש שנים. אלא מה, בגלל ההרכב המיוחד של המשלחות (בהן מיוצגים ממשלות, עובדים ומעסיקים גם יחד) — הערבים קצת חוששים. כי באירגון זה אין להם אותו „רוב אוטומאטי" כמו בסוכנויות או"ם אחרות. אבל בשנה הבאה הם בהחלט עשויים לנסות את מזלם ולהעלות הצעת גינוי חדשה, אם יחסי הכוחות באירגון זה ישתנו לטובתם. כמו כן הייתי אומר, שלא היה כל כך „שקט" מבחינה ישראלית. נאבקנו קשות למען קבלת חוקה חדשה שתבטיח את זכותנו להצביע. בסופו של דבר אין לנו ברירה, נצביע באירופה ולא באסיה. אבל נצביע.

יחסים משתנים עם „הצלב האדום"

נשיא „הצלב האדום" הבינלאומי אמר בתחילת השנה, שאירגונו „עייף" מלפעול בשטחים, ברמזו כי השליחות הזמנית שהוטלה עליו, מתמשכת יותר מדי. ובזמנו „גזט דה ג'נב" התפרסמו ידיעות על מתיחות בין ישראל ל„צלב האדום" הבינלאומי על רקע סירובה של ישראל לאשר ביקור של שליחי האירגון בכלא חיאם שבדרום לבנון. מה הם עכשיו יחסינו עם „הצלב האדום"?

אתחיל מן הסוף. ובכן, כלא חיאם איננו כלא „ישראלי". הוא נמצא בלבנון ובשבילנו הוא בבחינת כלא לבנוני לכל דבר, נתון בשליטת אחת המיליציות המקומיות. מי שרוצה לבקר בו, חייב לבקש את רשות המיליציה המקומית. פשוט, אם מישהו רוצה לבקר בכלא של ג'ומבלאט, הוא לא פונה לסורים. ישראל יצאה מלבנון, והיא לא יכולה לשמש כתובת לפניות מהסוג שציינת.

אשר ליחסים של ישראל עם „הצלב האדום", הייתי מבחין בין שני מישורים. האחד הוא המישור העקרוני. אנו דוחים את הטענה שאמנת ג'נבה הרביעית תופשת לגבי השטחים, ויש לנו נימוקים חוקיים המחזקים את הקביעה הזאת. אך בלחץ גורמים בינלאומיים מסויימים, „הצלב האדום" טוען ההיפך מזה וטוען למעמד של "Protecting power".

ואילו, במישור המעשי, לעומת זאת, הסכמנו להחיל כמה סעיפים הומניטאריים של האמנה על השטחים. במישור זה יש עליות וירידות, אך באופן כללי אנו מעריכים מאוד את עבודת הארגון, במיוחד בנושא השבויים.

אם כבר מדברים על השבויים, מה מותר לגלות על אודות שני חיילי צה"ל שנחטפו בדרום לבנון, ואולי עוד לפני זה — בעניין הסמל הדרוזי סאמיר עסאף?

אלו הם מסוג הדברים שהשתיקה יפה להם. אני רק יכול לאשר מה שכבר פורסם בעתונות, שישראל פנתה ל„צלב האדום" בבקשה לברר פרטים על הצעת חוואתמה, לפיה המחבלים מוכנים להחזיר את גופתו של סאמיר תמורת הסכמה לקבור מחבלים בירושלים. אבל, ברצוני להדגיש שסאמיר וכן שבויים אחרים הם בחזקת אנשים חיים בשבילנו, כי עוד לא הוכח ההיפך. אנו מטפלים בהם כבאנשים שבויים חיים שיש להחזירם למולדת, והיו כבר מקרים בעבר כאשר מחבלים ניסו להסתיר שבויים בטענה שהם אינם עוד בחיים. הפצצת חיל האוויר בלבנון לא נערכה באיזור, שעל־פי הידיעות שבידינו לא הוחזק שם סאמיר אסעד, ולכן מפקפקים בטענת חוואתמה שסאמיר איננו בחיים.

בקשר לעבודת נציגות ישראל בג'נבה. כמה מקודמיך בתפקיד אמרו לי לא פעם שהנציגות סובלת ממצוקת כוח אדם. האם הבעייה הזאת עדיין קיימת?

נכון, יש לנו סגל קטן והוא חייב לטפל בבעיות רבות. אנו עובדים כ„מכבי אש", כל אימת שצצות בעיות הנוגעות לישראל, אנו מטפלים בהן כמו שמכבים שריפות. אילו היה הסגל גדול יותר, יכולנו לטפל גם בעניינים בלי נגיעה ישירה לישראל.

אסיים בשאלה אישית. אולי אפילו אינדיסקרטית. גולדה מאיר קראה לך בשעתו „לעלות" מבית־שאן לירושלים כדי להצטרף לעובדי משרדה. האם העובדה שאתה מזוהה, כראש משרד החוץ, עם מפלגת העבודה, הפריעה לך בתקופת הליכוד?

בהחלט לא. זכיתי לאמון מלא מיצחק שמיר, וגם הומלצתי על־ידו בקשר לתפקידי הקודם, (כמספר 2 בשגרירות בקהיר). אני רואה ביחס זה תעודת כבוד לדמוקרטיה שלנו ולמסורת שירות המדינה של מדינת ישראל. ■

דוד ארן
מסביב לעולם

● שוד קברים של קורבנות הנאצים

הם באו באישון־לילה והיפנו את פנסי מכוניותיהם אל שדה אוקראיני אשר בו נקבר מטמון זה ארבעים שנה.

ואחר־כך ניגשו לעבודה, עקרו את שיני הזהב ואספו את חפצי הערך של 12,000 קורבנות של טבח נאצי נשכח.

זהו הסיפור שמספר המשורר הסובייטי המפורסם אנדריי ווזנסנסקי, שהיה כה המום מן הגילוי של שוד מזוויע כזה בקבר המוני בסימפרופול, עד שהקדיש לו מחזור של 27 שירים, כדי לעורר את תשומת לב הקוראים למעשה נורא שכזה.

ב„החפירה — משפט רוחני", שהתפרסם בגליון האחרון של הירחון הספרותי „יונוסט", מתאר ווזנסנסקי את פגישתו עם נהג מונית, שהיה עד־ראייה לטבח של 12,000 אורחים על־ידי חיילים נאציים, בשנת 1941.

בנסיעה במורד של כביש ליד העיר סימפרופול אשר בחצי־האי קרים, לא הרחק מן הים השחור, שמע המשורר ברמיונו זעקות אימים פולחות את האוויר, כאשר הקורבנות — יהודים, אוקראינים ורוסים — הועמדו בשורה בשולי חפירה ונורו. בזמן האחרון נודע לו שבית־משפט הטיל עונשי מאסר קלים על מחללי הקבר, ששדדו מן הגופות באורח שיטתי שיני זהב, תכשיטים ומטבעות זהב. בבקרו במקום הקבר, מצא ערימות של עצמות מסביב לחפירה חדשה, שהעידו על המשך מעשי השוד.

ווזנסנסקי, שבמעמדו כמשורר תלו עליות וירידות מאז שנהפך בשנות השישים, לדמות מרכזית ב„גל החדש" של השירה הסובייטית, אמר, כי נהג מונית בשם ואסילי סיפר לו על הקבר ההמוני, במרחק של 10 ק"מ מסימפרופול. הוא חזר על דברי הנהג אשר סיפר לו: „הייתי בן 10 ואנו רצנו לכאן כדי לראות כיצד יורים בהם. הם הובאו הנה במשאיות. הגרמנים הכריחו אותם לפשוט את בגדיהם העליונים. ליד הכביש היתה תעלה נגד טנקים. על שוליה הם נקצרו במכונות יריה".

ואסילי סיפר, כי את המעשה המזוועה הזה ביצעו חיילים גרמנים שיכורים. הוא מצא במקום שרשרת זהב ושני מטבעות. גם אחרים נטלו חפצי ערך. באחרונה נודע לו כי שודדים הועמדו לדין על פתיחת הקבר בידי שודדי קברים שחיפשו בו זהב.

ווזנסנסקי, שנסע לשם כדי לראות את הדברים במו־עיניו, מצא בור עמוק שנחפר בלילה הקודם, כאשר פילס לו דרך בין ערימות של גולגלות ושלדים, נשמע קול קורא מן הכביש:

„שוב חפר כאן אדם אחרי זהב".

הגילוי הזה הניעו לעיין בדו"ח משפטי על משפט פלילי אשר נערך נגד שודדי הקבר שנתפסו בשנת 1984. נאמר בו, כי באחד הלילות של חודש יוני הם גנבו שעון זהב וענק ובו 30 ג' זהב, ובחודש יולי עקרו כתרים וגשרים מזהב בערך של כ־22,000 רובלים (32,000 דולארים).

בין הנאשמים היו פועלים ורופא ממכון מוסקבאי, הקשור באקדמיה הסובייטית למדעים. פטרו אותם בעונשי מאסר קצרים, בעוד שמתווכים, שמכרו את „חפצי הערך" האלה ברווח של כ־68 אחוזים — קיבלו עונשים כבדים יותר.

בעת משפטם טענו הנאשמים להגנתם, כי עבודתם היתה קשה מפני שהגופות. נערמו בערימות סבוכות והקורבנות העשירים היו מועטים ורחוקים זה מזה... לדבריהם, הם השתמשו בפליירים כדי לעקור את השיניים עם כתרי הזהב.

„ביום הראשון למשפט", כתב ווזנסנסקי, „היה האולם מלא סקרנים, שביקשו לדעת את מקום הקבר. ביום השני היה האולם ריק — האנשים מיהרו אל הקבר כדי להשתמש במידע שהשיגו".

לדבריו, הם עברו לאור פנסי מכוניותיהם. גם ברקים שהבזיקו בשמי הקיץ עזרו להם. בארכיוני העיר הוא מצא אך איזכור קצר של הטבח: „בקילומטר ה־10 ירו הפאשיסטים הגרמנים בבעלי לאומיות יהודית, בילידי קרים וברוסים". ועוד נאמר שם, כי מאוחר יותר נקברו באותו מקום גם פרטיזנים רוסים, אשר לחמו בכוחותיו של היטלר ונורו.

לדברי העורכים של „יונוסט", חיבור המשורר המזוועז פואמה, שהביאה להקמת ועדת חקירה מיוחדת אשר תשוגר לסימפרופול. לדבריהם, הוטלו על האנשים, שנמצאו בהזנחה פושעת של זכר הקורבנות, עונשים כבדים, ונאספו כספים להקמת אנדרטה במקום.

ווזנסנסקי החליט להקדיש את כל הכנסותיו ממחזור השירים הזה על הטראגדיה לקרן מיוחדת לעזרת קורבנות התאונה בכור הגרעיני בצ'רנוביל — הוסיפו העורכים.

„יונוסט" נהפך לבמה מרכזית בשביל משוררים צעירים בראשית שנות השישים. בימים ההם התפרסמו בו שירים על נושאים אסורים עד אז, פרי עטם של ווזנסנסקי ושל אחרים.

המשתתף הבולט ביותר בירחון בימים ההם היה יבגני יבטושנקו, ששירו משנת 1961, „באבי יאר", נתן פירסום עולמי לטבח של 200,000 בני אדם על־ידי הנאצים ליד קייב. כווזנסנסקי כיום, מתח אז יבטושנקו ביקורת על השלטונות על שאינם מקימים אנדרטה לזכר הקורבנות, רובם ככולם יהודים.

מארי אלן בורטין,
כתבת „רויטר" בבריה"מ

■

אישיות בחדשות
יהודה צור

שר לכל עת

שר־החוץ הספרדי, פרנסיסקו פרננדס אורדונייס, שיגיע בשבוע הבא לישראל, תמיד מקיים את הבטחותיו. פיליפה גונזלס ביקש ממנו לשלב את ספרד בברית נאט"ו ולקשור יחסים דיפלומטיים עם ישראל — והוא ביצע את שתי הבקשות. ביקורו נועד לחזק את מגמת המדיניות הספרדית להשתלב בתהליך השלום במזרח־התיכון

פרנסיסקו פרננדס אורדונייס התמנה לשר־החוץ של ספרד לפני ארבע־עשרה חודשים כתוצאה מחילופי־גברי שערך ראש־הממשלה פיליפה גונזלס במגמה להדגיש את שאיפתו להכניס את ארצו לברית הצפון־אטלנטית.

אותה עת התבדחו כותבי המאמרים הראשיים בעיתוני ספרד, שגורבצ'וב החליט לפזר של הק.ג.ב. שכן אם אורדונייס יישב מעתה בישיבות של הנהלת נאט"ו, תיפסק תקופת שמירת הסודות בברית הצפון־אטלנטית והרוסים יוכלו לחסוך בכספים שהוצאו לריגול. בדיחה זו היא אחת מני רבות שהתגלגלו בחוגים הפוליטיים בספרד מאז החליט פיליפה גונזלס להושיב את פרננדס אורדונייס במשרד החוץ.

אורדונייס אשר עומד לבקר בישראל בשבוע הבא — ביקור ראשון של אישיות רשמית ספרדית מזה אלפיים שנה — נחשב לאחד האישים הסימפטיים ביותר בממשל הספרדי. זו, וודאי, הסיבה לכך, שמכריו סולחים לאורדונייס את כל גלגוליו הפוליטיים: פעמיים כיהן כשר בממשלת־איחוד המרכז הדמוקראטי לפני העידן הסוציאליסטי.

בדרכו הארוכה והמפותלת, חשו חבריו, שלא יכלו להדביק את קצב החלפת המפלגות של אורדונייס. נכבדים לעיתים קרובות. אולם, גם הם סלחו לו בסופו של דבר. אחד ממנהיגי המרכז, חואקין גאריגז, שנפטר לא מכבר, הגן תמיד על אורדונייס אך נהג לברכו לשלום במילים הבאות: „כמה פעמים בגדת בי היום, פאקו?"

הכל סולחים לאורדונייס על השינויים הרבים בזהותו הפוליטית משני טעמים: ראשית, חוש הריח הפוליטי המפותח שלו. כאשר הוא מתאר את ההתפתחות הצפוייה ראוי להקשיב לו, כי לעיתים קרובות הוא צודק. ושנית, אורדונייס תמיד מקיים את הבטחותיו. הוא מהסס בטקטיקה, בפוליטיקה היום־יומית, אך מעולם לא מאבד את המטרה הסופית.

הוא התמנה לשר־החוץ כאשר החליט פיליפה גונזלס להתפטר מפרננדו מוראן שכיהן בתפקיד כשלוש שנים וחיבל בגלוי במאמציו של ראש־הממשלה לשלב את ארצו בארגון נאט"ו. מוראן התנגד למדיניותו של גונזלס בכל הקשור לברית עם המערב, וצייר בפתיחות מדינית לקראת העולם השלישי. מוראן התנגד גם לקשירת יחסים עם ישראל, ובעיתונות הספרדית פורסם פעמים רבות שהוא, יחד עם סגן ראש־הממשלה גררה, היוו את המחסום העיקרי לקשירת קשרים דיפלומטיים עם ישראל. אורדונייס הוכא לתפקידו כדי לשנות מדיניות זו, ומילא אחרי הציפיות: ספרד היום בנאט"ו, ויש לה קשרים דיפלומטיים עם ישראל.

פרננדס אורדונייס בן ה־56, הוא המבוגר בין שרי ממשלת גונזלס. הוא בן למשפחה מן המעמד הבינוני־הגבוה במדריד. ב־1952 סיים את לימודיו כעו"ד. מכיוון שביקש להתחתן עם ארוסתו, מארי פאז, ניגש למכרז כתובע באחד ממחוזות ספרד. מספר שנים כיהן בפאלמה דה־מיורקה עד שהצליח, בעזרת קשרים משפחתיים, להתקבל לצמרת משרד הכספים. באותה עת, מחצית שנות ה־60, כאשר בוצעו תוכניות פיתוח רבות בשלהי משטרו של פראנקו. חזר אורדונייס למדריד. בסוף שנות ה־60 המשתלם בהארוארד, ואחר־כך הופך למנכ"ל למשרד המשפטים הספרדי. ביוני 73', התמנה סגן־שר למדיניות פיננסית. אולם, באותו חודש ממש נרצח ראש־הממשלה, האדמירל קאררו בלאנקו, ובחילופי הגברא במשרדי הממשלה, מצא עצמו אורדונייס לפתע בתפקיד יו"ר המינהלה של החברות הממשלתיות, אחד מתפקידים רבי־העוצמה במשטרו של פראנקו. אולם, שהותו בתפקיד היתה קצרה.

מס אמת בפעם ראשונה

במחצית 1974, לאחר נפילת משטרו של פראנקו, עזב אורדונייס את השירות הממשלתי ופותח משרד עורכי־דין עם שלושה שותפים. במשך שלוש שנים, מפתח אורדונייס קריירה פרטית וגורף הצלחה בתחום הכלכלי אולם סידרת פרשות פיננסיות, כהן מעורבים לקוחותיו, רוחפים אותו לחזור לפוליטיקה.

ב־1976, שנה לאחר מותו של פראנקו, מופיע אורדונייס כחבר בוועדה של ראשי מפלגות האופוזיציה שניהלה מו"מ עם ראש־הממשלה סוארז, כדי לגבש את הדרכים לפתיחת העידן הדמוקראטי. באותו זמן היה בין מייסדי המפלגה הסוציאל־דמוקראטית, ומטעמה הצטרף לממשלתו של אדולפו סוארז שהוקמה ב־1977. לאחר מכן מיזג את מפלגתו באיחוד המרכז הדמוקראטי של סוארז.

בממשלתו של סוארז כיהן אורדונייס כשר־הכספים. בתפקיד זה הוביל את ספרד לרפורמה פיסקלית שהכריחה את הספרדים לשלם מס אמת בפעם־הראשונה במאה הזאת. לאחר שפרש מן ממשלה לתקופה קצרה בגלל חילוקי־דעות עם צמרת מפלגתו, הוא שב אליה כשר־המשפטים בספטמבר 1980. בתפקיד זה הצליח לגבש את חוק הגירושין הנחשב עד היום להישגו הפוליטי המרשים ביותר, בהתחשב באילוצים שנאלץ להתמודד איתם בספרד הקאתולית.

פרופיל נמוך

אולם, חודשים ספורים לפני בחירות 1982 שוב ביצע אורדונייס את אחד מגלגוליו הפוליטיים שהקנו לו „תהילה" בקרב עמיתיו. במכתב נרגש שהודלף לעיתונים, לפני שהגיע לידיו של ראש־הממשלה, התפטר בגלל מה שהוא כינה „סיבות כבדות משקל" שכן, לדעתו, „הממשלה הזאת לא הצליחה לגבש חיים דמוקראטים ופרוגרסיביים בספרד".

אורדונייס שב לחיים הפרטיים ומחדש את פעילותו במשרד עורכי־הדין, הפעם תוך קשרים הדוקים בממשל, תוך־כדי־כך הוא מייסד מפלגה חדשה שמתחילה כמו"מ מזורז עם המפלגה הסוציאליסטית של גונזלס. שוב, בלי לעמוד במבחן הקלפי חוזר אורדונייס לזירה הפוליטית עם הצלחת המפלגה הסוציאליסטית בבחירות 1982. אורדונייס מתמנה לנשיא הבנק הספרדי לסחר חוץ.

במשך כשנתיים, שומר אורדונייס על פרופיל נמוך. קולו לא נשמע באמצעי התקשורת. בראיונות הפומביים המעטים שהעניק באותה עת הוא הצהיר ששאיפותיו הפוליטיות הסתיימו והוא מתכוון לפתח בעתיד את כושרו האינטלקטואלי. אולם, אורדונייס היה כל העת איש אמונו של מיגואל פואייר, מי שכיהן כשר הכלכלה בממשלה של גונזלס ודרכו הצליח להבהיר לגונזלס שהוא תומך בעיקרי עמדותיו הפוליטיות והכלכליות. וכך, כאשר תוך משבר פוליטי חמור, נאלץ גונזלס לקבל התפטרותו של פואייר, הוא אימץ את עצתו האחרונה, למנות את אורדונייס לשר־החוץ.

פרננדס אורדונייס נחשב לבעל אוריינטציה מערבית מובהקת. בעת שכיהן בתפקידים כלכליים תמך בתכנון רחב אך ללא התערבות רבה מדי של הממשלה. הוא חסיד נלהב של הברית האטלנטית וידע, כשר־החוץ, לדלג על מיכשולים ולהגשים את החלטתו של גונזלס לקשור קשרים דיפלומטיים עם ישראל.

ביקורו הצפוי בישראל, לאחר שביקר בכמה מארצות ערב, נועד לחזק את המגמה של מדיניות החוץ הספרדית, להשתלב בתהליך השלום במזרח־התיכון וכך להחיות את השפעתה עתיקת־הימים של ספרד באגן חיס־התיכון.

■

בחיל האוויר
אבי בניהו

מלחמת חורמה בתאונות

אמצים רבים משקיע חיל האוויר במגמה להפחית ככל האפשר את מספר התאונות באימונים. במרוצת השנים, בעבודות מחקר והסברה מאומצת של מיטב המוחות בתחום זה, אכן נרשמים הישגים ראויים לציון, אם כי עדיין יש הרבה מה לעשות בנידון.

„מקצוע הטיסה בעיקרו לא נועד לבני תמותה רגילים", מסבירים בחיל האוויר, „האדם בנוי ללכת במהירות ממוצעת של 6 קילומטר בשעה ולהתמודד במהירות זו עם כל הקשיים". ואילו הטייס, בחור צעיר, יושב בחיי היום־יום בתא הטייס בתנאים פיסיולוגיים קשים ומוטלים עליו ביצועים בקצה המעטפת של הטכנולוגיה האווירית.

בסקרים שנערכו בחילות אוויר שונים ברחבי העולם מסתבר, כי 80% מתאונות הטיסה מקורן בטעות של הטייס (הגורם האנושי), ורק 20% מהתאונות נובעות מתקלות טכניות או סיבה אחרת כלשהי.

חיל האוויר הישראלי בנושא זה חריג לחלוטין ביחס לחילות אוויר אחרים בעולם. אצלנו רשמו ירידה מהותית בשיעורי התאונות הנובעות מטעות טייס. סגן אלוף י. ראש יחידה בגוף המטה המופקד על חקר תאונות אימונים, מסביר, כי בסך־הכל, בעבודה נכונה, אפשר כיום להגדיר בעיות בזמן נתון ולגזור מהן את הפעילויות הנדרשות למניעת התאונה הצפויה.

בתחום זה של לוחמה למניעת תאונות טיסה, משתף חיל האוויר פעולה עם האמריקאים. הצי השישי מפעיל מספר מטוסי כפיר וחיל האוויר מפעיל פנטומים, אפ־15, ו־אפ־16. בצינורות הקשר מועבר כל הזמן מידע חדש על מחקרים ועל איתורי בעיות אנושיות וטכניות.

למרות שבחיל האוויר המצב יחסית טוב, לא נחים על זרי הדפנה של הסטטיסטיקה. יש עוד הרבה מה לעשות בתחום המחקר וההסברה למניעת תאונות טיסה. קשה מאוד היה להסביר לאלמנתו ולמשפחתו של טייס צעיר על נסיבות נפילתו דווקא בגלל איזו תאונה מטופשת.

חיל האוויר נגד הציפורים

רבות סופר ופורסם על המלחמה העיקשת וחסרת הפשרות שמנהל חיל האוויר זה זמן רב נגד ציפורים. בעצת מומחים ובשיתוף עם אנשי החברה להגנת הטבע, שניסו שיטות שונות איך להניס את בעלי הכנף מהמטוסים, הגורמים נזק עצום ותאונות טיסה רבות.

חיל האוויר הובס במלחמה הזאת. כיום נקבע נוהל חדש על „איזור מוגן־ציפורים", והטייסים פשוט אינם נכנסים לאיזור כזה שבו, ע"פ תצפיות, נודדות באותה עת להקות הציפורים. כתוצאה מכך אין כיום פגיעות חמורות מצד הציפורים. גם הציפורים וגם המטוסים מקיימים עכשיו בשחקים חיים של דו־קיום בשלום, צודק ובר־קיימא.

חיל האוויר פיתח לאחרונה תכנת מחשב מיוחדת, המתריעה ופולטת הצטברויות של נושאים, שעל פיהן ניתן לאתר נתונים האומרים כי טייס פלוני בטייסת פלונית הטס על מטוס מסויים, מועד לעשות תאונה בזמן ובתנאים כאלה וכאלה.

הדיוק הרב של התוכנה מסייע לאנשי הגוף המופקד על מניעת תאונות, ואם מצליחים לזהות שמערכת מסויימת במטוס צוברת „אירועים" — מועבר העניין לטיפול הדרג הטכני המומחה. אם טייס מסויים צובר „רקורד" של כמעט־תאונות — מועבר דו"ח מפורט לטיפול מפקד הטייסת ומפקד הבסיס.

קציני היחידה, שכולם עברו השתלמות מפורטת בנושא זה בארצות־הברית, עורכים גם מחקרים רבים כדי לאתר מקדמי תאונות. תוך כדי כך התברר, כי בתקופה הצמודה להחלפת מפקד הטייס, יש באופן סטטיסטי יותר תאונות טיסה, מאשר בתקופה אחרת. השינוי בטייסת, הכנת המדיניות של המפקד החדש וגורמים נוספים הכרוכים בחילופי מפקדים, מביאים משום־מה לעליה בשיעור התאונות. אנשי היחידה פונים למפקד הטייסת החדש ואומרים לו: „דע לך, שהמחקר מוכיח, כי כל קודמיך בתפקיד כשנכנסו לתפקיד, עלו אצלם שיעורי התאונות". כל מפקד טייסת חדש עובר תדריך של בטיחות־טיסה ומידע מפורט על כל טייס וכל מטוס ביחידתו. נוסף לכך, ההסברה וההטפה הן נחלת כל הרמות.

טייס לחוץ לא טס

אין סיום קורס לאנשי צוות אוויר, שלא משולבות בו הרצאות על גורם אנושי כסיבה לתאונה בטיסה. הנושא של יציאה מסיחרור נלמד בהדגשה רבה בכל הקורסים ובסימולטורים, ובמשך מספר שנים לאחר המחקר כמעט ולא היתה שום תאונה כתוצאה מסיחרור.

גם הבעיות האישיות והמשפחתיות שהטייס סוחב איתו מהבית, משפיעות עליו בשחקים. יש כאלה הטוענים, כי בעיות אישיות צריך להשאיר על הקרקע.

סא"ל י. בטוח, כי לחץ משפיע בהכרח על תיפקוד הטייס בתוך התא שלו במטוס. כיום ההנחיה היא ברורה: מפקד טייסת, המבחין בסימני לחץ אצל אחד מטייסיו, אוסר עליו לטוס בפקודה.

„יש מקרים שמפקד טייסת אומר לפיקודו: אתה לחוץ מדי. עזוב את הטיסה, וקח שבועיים חופש. זה פשוט כדאי", מסביר סא"ל י. „בחילות האוויר בעולם, נודעת השפעה רבה על טייס השרוי במצבי גירושין. שיעור התאונות אז עולה ב־100%".

משיכות־יתר מפה ומשם
יהודה להב

בלימה אקטיבית

קבוצות הכדורגל והכדורסל מתכוננות במרץ לעונה החדשה. המאמנים דואגים לשחקני חיזוק ובהתבסס על כישוריהם, מתכננים את שיטת המשחק של קבוצתם: האחד יתבסס על הגנה מתוגברת, השני על שחקני־קישור, שיבלמו את היריב הרחק מן השער. השלישי על התקפות מתפרצות של שחקני־חוד מהירים ורב־מחץ. גם יצחק שמיר מתכונן לעונה החרשה שתתחיל באוקטובר. גם הוא תר אחרי שחקני חיזוק, מכין את המערך של קבוצתו ומתכנן את שיטת המשחק שלה. בהחלט אפשר לומר עליו: הגד לי, מי הם יועציך ואגיד לך מי אתה. אפשר לומר גם להיפך: מאחר שידוע מי אתה, ברור מראש, מי יהיו יועציך. דרך משל, אם עותניאל שנלה, יו"ר „מועצת יש"ע", יהיה היועץ לענייני התנחלות, קל לנחש, מה תהיה שיטת המשחק של „נבחרת־שמיר", מה חושב „המאמן", מאין יבוא לו ישע.

בשנתיים האחרונות נקט שמיר, בעיקרו של דבר, טאקטיקה של בלימה — בלימת כל דבר, שיש בו כדי לקדם את סיכויי השלום. כיוון שלרשותו לא עמדו חלוצים מצטיינים, אלא רק שחקני הגנה וקשרים הורסים, הציב אותם רחוק ככל האפשר מן השער. בעיניו, הסכנה העיקרית היא, שהשאלה הפלשתינית תזכה לטיפול משמעותי כלשהו. את זה יש למנוע, משום כך יש להקיף אותה מכל עבר בתנאים מוקדמים. אי־אפשר להגיע לדיון עם חוסיין בלי לפתור את שאלת הייצוג הפלשתיני: אבל אי־אפשר לפתור את שאלת הייצוג הפלשתיני כל עוד אין תזוזה כלשהי בעניין אש"ף. אם נראג, איפוא, שלא תהיה תזוזה בעניין אש"ף, לא תיפתר שאלת הייצוג הפלשתיני וממילא לא נגיע לדיון עם חוסיין — וזה מה שרצינו להשיג. עניין אחר שאינו אלא אותו עניין: הנורמליזציה עם מצרים קודמת לכל דיון על עתיד השטחים: בעיית טאבה היא חלק מן הנורמליזציה: הבוררות היא שלב בפתרון בעיית טאבה. אם נתעקש, שסישור יקדם לבוררות, נשהה את ההחלטה על הבוררות, ממילא נשהה את הנורמליזציה ובלי נורמליזציה לא נגיע לדיון על עתיד השטחים והנה הישגנו את אשר ביקשנו להשיג.

יש להודות, שזו היתה שיטת־משחק מוצלחת. משתי שנות כהונתו של שמעון פרס כראש ממשלה חלו תזוזות מעטות בלבד בחזית המדינית. אפילו תזוזות מעטות אלו, מוגבלות במשמעותן, מעצבנות את יצחק שמיר. כפי שאפשר להיווכח מתגובותיו המוגזמות על „להיטות היתר" של פרס להיוועד עם המלך חסן, עם הנשיא מובארק, לשגר שליחים למנהיגי אירופה. אפילו בואו של ריצ'רד מרפי, עוזר שר החוץ האמריקני, למסע דיאלוגים במזרח התיכון, כדי לבחון את הסיכויים לקידום תהליך השלום עורר את תגובתו הנזעמת של משרד החוץ הישראלי: מה פתאום הוא מגיע בלי הודעה מוקדמת? הוא עוד עלול להפר את הרגיעה והקיפאון, היקרים ללבו של שמיר. דומה, שזו הפעם הראשונה בהיסטוריה, שמשרד החוץ בירושלים מקבל במורת־רוח את בואו לישראל של נציג אמריקני רם־דרג...

בעונה החדשה המתחילה באוקטובר, לא יסתפק יצחק שמיר, לפי כל הסימנים, בטאקטיקה של בלימה, אלא ינקוט שיטת־משחק חדשה, שאפשר, לקרוא לה „בלימה אקטיבית". המטרה תישאר בעינה: להרחיק ככל האפשר מן השער את „הסכנה" של שלום מבוסס על הסכם ופשרה. אבל מאוקטובר הוא לא רק ינצל מכשולים קיימים, אלא ידאג ליצירת מכשולים חדשים, רבים ככל האפשר, באמצעות הכרזות בלתי־פשרניות, ניפוח חילוקי־הדעות ובראש וראשונה על־ידי נסיון ליצור „עובדות" התנחלותיות בשטח, מאין יקח את הכסף להקמת עוד התנחלויות־דמה, זה די ברור: כמו גם, על חשבון מי ועל חשבון מה הוא יעשה כן. הנושפים בעורפו — ארנס, שרון מכפנים, גאולה כהן מבחוץ — כבר ידאגו, שלא יעלה על דעתו „להיכנע" ללחצם של שותפיו בקואליציה.

זה מה שצפוי בעונת המשחקים הקרובה. בתנאים אלה, מה כוונתו של מזכיר הממשלה, יוסי ביילין, באומרו, כי כשר־החוץ שמעון פרס ינהל „מדיניות דינמית" — לאלהים פתרונים.

■

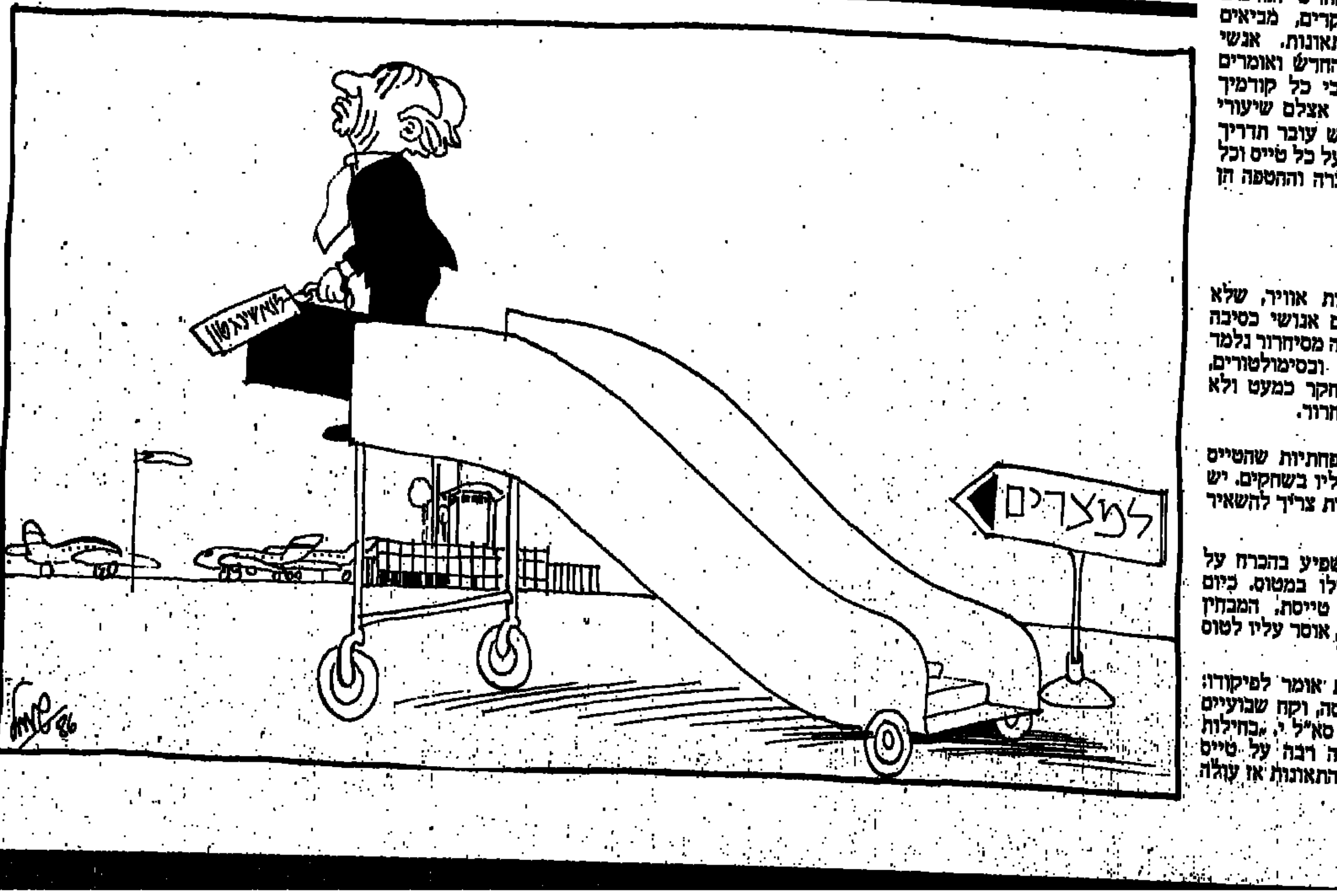

בין הפטיש הסובייטי והמגל הסיני

קרל קרנצלה

„הסוציאליזם המחייך" בבורמה

לשוק הלילי במנדליי מגיעים בריקשה ממונעת, בכרכרה רתומה לסוס או באנטיקה של מכונית „אוסטין" מוזיאונית. בשוק נודפים ריחות של פירות טרופיים טריים, בוטנים ושל דגים מיובשים.

נשים מורחות על לחייהן מישחה לבנה, המשווה לעורן השחום גוון בהיר יותר, ובו־בזמן המישחה גם מצננת את פניהן. כל תושבי בורמה, גברים נשים וטף, קושרים למותניהם את „לונג'י" המפורסם, מין חצאית היורדת עד לקרסוליים. האנשים עניים כפושטי־יד, אך מתלבשים בבגדים נקיים כאילו היו נסיכים ונסיכות. המראות של בורמה תואמים את הדימוי של בורמה בעיני האירופים: כאחת הארצות שעדיין כמעט ולא באה במגע עם הציוויליזציה המערבית, ארץ אגרית, אותנטית בדתה הבודהיסטית ובמינהגיה ולא מושחתת. אך מכאן מתחילה המציאות להיפרד מן התדמית.

בשוק הלילי של מנדליי אפשר למצוא לא רק אורז ודגים מיובשים, אלא גם משחת־שניים מסין, קופסת קפה־נמס משווייץ, אריגים מתאילנד, סיגריות מארה"ב, תרופות מגרמניה, מחשבי כיס ומכשירי־קלטות מיפאן, ותפוחי־עץ מאוסטרליה. כל המוצרים האלה יקרים עד־מאוד ורק כאחוז אחד מן האוכלוסיה יכול להרשות לעצמו לקנותם. הם הגיעו לבורמה על־ידי הברחה דרך תאילנד, או נמכרו על־ידי תיירים לסוחרי השוק השחור. קופסת קפה־נמס עולה 25 דולרים, חפיסת מארלבורו — חמישה, וחבילה של ששה תפוחי־עץ אוסטרליים — 8 דולרים.

סטודנט צעיר מברמינגהאם מונה את שטרות־הכסף שבידיו. ועתה מכר בקבוק ויסקי, שרכש בחנות פטורה ממכס בבאנגקוק ב־7 דולרים. עתה קיבל מסוחר שחור בורמני 200 צ'אר (בשער הרשמי: דולר אחד — 8 צ'אר). כל כך הרבה עדיין לא קיבל בשום מקום בעד סיגריות וויסקי בשוק שחור, אומר הסטודנט בעליצות. „האוטובוס מתאילנד לבורמה היה כמעט ריק", הוסיף, „ההיצע מצומצם והביקוש רב".

שוק שחור לגיטימי (כמעט)

המחסור במיצרכים יומיומיים ובסחורות־צריכה כה החריף, שדברים רבים ניתן לרכוש אך ורק בשוק השחור, נאנח אחד הבורמנים. אפילו אין די סיגריות תוצרת בורמה. מחיר החפיסה בשוק השחור עולה פי חמישה על זה שבחנויות הממלכתיות, שבהן הן נדירות למדי.

היוצא־דופן במצב הוא, שהמסחר השחור אינו מתנהל כלל בחשאי. עקרונית, הוא אמנם בלתי־חוקי. אך כולם מתעלמים מן העקרון הזה. השווקים השחורים הם מיגזר משקי כמעט לגיטימי הצומח במהירות הרבה ביותר", אומר מנהלו של קונצרן ממלכתי למזון בקריצת־עין רבת־משמעות. העסקים פורחים, אף־כי רק מיעוט זעום מרוויח מכך. חלקו של המסחר בשווקים השחורים, או ה„מקבילים", כפי שהם מכונים, נאמד ב־40 אחוזים מן ההכנסה הלאומית של בורמה.

„האומה סובלת מכך", אומר מדען כלכלה שהמשטר הנוכחי אינו נזקק עוד לעצתו. „אט־אט אזל הדם מעורקי הארץ. בעשר השנים האחרונות עלו המחירים פי עשרה, בעוד שהשכר עלה רק בשיעור זעום ביותר. כך הורסים את המורל של עם שלם. כאשר נהגי מוניות מקבלים הקצבה יומית של 16 ליטרים בנזין, הם מנצלים לשם נסיעה רק 8 ליטרים, את השאר הם מוכרים בשוק השחור. המחיר הרשמי הוא 4.5 צ'ארים לגלון (4 ליטרים) בנזין. בשוק השחור הם מקבלים 35 צ'ארים. זה עסק טוב יותר מאשר הסעת לקוחות ב־4 גאלונים.

מה שנקרא בבורמה „סוציאליזם", נראה מוזר בעיניים מערביות. „כה אורתודוקסיים כמונו לא היו אפילו הסינים בימים האורתודוקסיים ביותר של מאו", טוען אינטלקטואל בורמני, המכיר את פקין משנות השישים.

אך הטענה הזאת תופסת רק בקשר למדיניות הכלכלית. תיכנון מרכזי, ניהול־מלמעלה והחנקת היוזמה הפרטית על־ידי המדינה, מרחיקים לכת עד כדי כך, שהייצור סובל יותר ויותר, ובשל כך שורר מחסור בכול — להוציא כמה מיצרכי מזון בסיסיים ביותר.

אך מצד שני מתירה המפלגה תופעות שאינן מותרות במדינות סוציאליסטיות אחרות. יש שמתארגנים למיבצעי פיים, שבהם ניתן לזכות עד מאה אלף צ'ארים (15,000 דולרים). ישנן מודעות לסרטים כמו סרטי ג'יימס בונד, טורמן וראמבו, ובעיקר — ישנם פושטי־יד, המתחפשים לפעמים לנזירים בודהיסטיים.

בזמן האחרון מקיימת ראנגון יחסים טובים עם

החיוך המפורסם של „בודהה השובב" — פסל ענק המבטא את הנירוונה, מרחף על פני בורמה כולה

דרכה המיוחדת של בורמה הבודהיסטית אל הסוציאליזם ● שנאה לזרים מכל הסוגים ● שוק שחור משגשג ולגיטימי (כמעט) בצד מדפים ריקים בחנויות הממלכתיות ● ארץ מיקדשי הזהב ואוכלוסיה ענייה ורעבה

סין. ואולם ברובע הסיני נמכרים בעיקר עיתונים מטאייוואן. העיתונות הבורמזית כפופה מאז 1964 לקו הרעיוני הרשמי, ומריעה לכל התבטאות מצד מנהיגי המפלגה או שרי הממשלה בהתלהבות מירבית. השגרירות הגדולה ביותר בראנגון היא זו של הרוסים, אף־כי בורמה מסתייגת ממדיניות־החוץ של בריה"מ, ובין שתי המדינות אין כמעט יחסי סחר או יחסי־סיוע. את העובדה ש־200 רוסים מוצבים במדינה בלתי־חשובה יחסית כמו בורמה, מסבירים משקיפים בכך, שראגון משמשת להם כאוזניים ועיניים לגבי אסיה המזרחית והדרומית כולה.

יותר זהב מאשר ב„בנק אוף אינגלנד"

בורמה, „ארץ הזהב" (כמעט כל כיפות המיקדשים מוזהבים), משתרעת על פני שטח השווה לזה של מערב־גרמניה, אך מספר תושביה מגיע רק למחצית אוכלוסייתה של מדינה זו. זה 24 שנים שולטת בה „מפלגת המצע הסוציאליסטי" בראשותו של הגנראל נה וין, אשר עלה לשלטון ב־1962 באמצעות הפיכה, כהדיחו את המנהיג הקודם, או־נו. מאז לא קיים נה וין אף לא מסיבת־עיתונאים אחת ולא העניק שום ראיונות. הוא נחשב כסולד מפירסום וכחשדן גדול. ידידים בורמזיים מספרים עליו את הבדיחה, כי בחייו הקודמים היה מלך תאילנדי שאיבד את עצמו לדעת. מאוחר יותר נולד כשליט בורמני, המתנקם כיום בעם הבורמזי על מה שעם זה עולל בעבר לבני־תאי.

המאניפסט הפוליטי של נה וין נקרא „הדרך הבורמית לסוציאליזם". זוהי אידאולוגיה, שלא זו בלבד שמתייחסת בסובלנות לבודהיזם, אלא מנסה למזגו עם רעיונות מארקסיסטיים. אחד משרי החינוך של בורמה אף הגיע עד כדי טענה, שמארקס הושפע „ללא ספק" על־ידי בודהא. 85 אחוזים מתושבי בורמה הם בודהיסטים מאמינים אדוקים. על כל מאה תושבים בארץ הזאת ישנו נזיר בודהיסטי, או פרח־נזירים אחד. על־כן כינו את הסוציאליזם הבורמזי „סוציאליזם מחייך". אך כיום אין עוד יסוד לחיוכים.

הבניינים הגבוהים ביותר בראנגון, שמספר תושביה מגיע לארבעה מיליונים, הם עדיין מיקדשים ופאגודות. אין בה בניינים חדשים. שום מבנה כאן אינו שמור כל־כך כמו המיקדשים הבודהיסטיים. בעוד שכל יתר המיבנים נראים מוזנחים, הצבע והטיח מתקלפים, והרחובות הם מלאי פסולת ומהמורות, משפצים ומחדשים בלי הרף ובחריצות את המיקדשים, מכספי קופת המדינה כמובן. „במיקדשים שלנו יש כיום יותר זהב מאשר בבנק אוף אינגלנד", אומר אחד הנזירים.

את העובדה שהמדינה והמפלגה מסתפקות בהנהגת המשק ובהקפתו בתקנות, וחוץ מזה מניחות לתושבים ואינן מתערבות בענייניהם הפרטיים והדתיים, מאשרים גם מותחי הביקורת על המשטר. אך הללו מוסיפים מיד שהבודהיסטים הרי צייתניים מטבעם ומסתפקים במועט. כאשר משהו מציק להם, אין הם מראים זאת. לפיכך אין בנמצא התנגדות מאורגנת, פרט לקומץ של קבוצות מורדים חמושות, בעיקר באיזור הגבול עם תאילנד. במלים אחרות: הבודהיסטים מתנזרים מפוליטיקה, ועל־כן מכבד המשטר את אורח חייהם. בעוד שהמשטר חושף את עצמו ללא הרף לטענה שוא שונא זרים, יחס האוכלוסיה אל הזרים דווקא לבבי ביותר, טבעי ובלתי־מאולץ. אתה מופתע לשמוע בארץ זו דעות מרעות שונות, המובעות בגלוי. רק פעם אחת הוסיף אדם שמסר לנו מידע: „כאשר מאזין לנו אדם שלישי, איני מעז לדבר בגילוי־לב כה רב".

קומוניסטים נגד סוציאליסטים

המפתיע בכך, שאין יותר אופוזיציה והתנגדות בארץ הזאת, הוא, שהדרך הבורמזית לסוציאליזם מתדרדרת זה שנים במורד. שיעור החובות של בורמה גבוה יותר מאשר בבראזיל ובמכסיקו. הריבית ופרעון החובות בולעים 75 אחוזים מן ההכנסות מעסקי הייצוא. לפני עשרים שנה היתה בורמה ספקית האורז הגדולה בעולם. כיום עומדת הארץ הזאת במקום העשירי בלבד בהספקת אורז. ייצוא האורז ירד משני מיליון ל־700,000 טונות. הסיבה לכך, לדברי אחד הדיפלומאטים המערביים — נעוצה באיכות האורז הבורמזי, שירדה פלאים ושוב אינו יכול לעמוד בהתחרות בשוק העולמי.

גם עץ־הטיק, מוצר ייצוא חשוב אחר, אינו נמכר עוד כמו בעבר. אשתקד הגיע הייצוא של בורמה לסך של 400 מיליוני דולרים, והייבוא — ל־600 מיליונים. עתה יש צורך לצמצם את הייבוא עוד יותר. וזו סיבה נוספת לשיגשוג ההברחה ושגשוג השוק השחור.

בבורמה מספרים לך דרך־קבע סיפורים, שאי־אפשר לבדוק את אמיתותם. סטודנט לכימיה מתלונן, כי לעולם לא ימצא תעסוקה ככימאי, מאחר שעל מקום עבודה כזה יש לשלם למרינה כ־750 דולרים, והללו אינם מצויים בכיסו. פיזיקאי אחר אף לא ניסה אחרי לימודיו למצוא תעסוקה במקצועו, מאחר שבתור נהג מונית הוא מרוויח פי שלושה עד חמישה, וזאת לא בשורה האחרונה הודות לשני גאלוני הבנזין שהוא מוכר בשוק השחור.

כאשר עלה הגנראל נה וין ב־1962 לשלטון, בוטלו לימודי האנגלית בבתי־הספר — זו היתה לשונם של המדכאים לשעבר, של הבריטים. רק בשנים האחרונות חזרה האנגלית למעמד של מקצוע־חובה. אחד הבורמזים מקמט בספקנות את מצחו משנשאל, אם ניתן לראות בכך ראשית של פתיחות — פניית עורף לאידאולוגיה המעלה על נס הסתמכות בלבדית על „כוחות עצמנו" ומסרבת להשתלב בקהיליה הבינלאומית — כמו בסין בימי מאו.

לדבריו, קיימת בבורמה התעניינות מסויימת במתרחש בסין השכנה, בעיקר בקרב חוגים אינטלקטואלים ובדרגים הבינוניים של הממשל והפקידות. אך ברפורמה של ממש בדרך בורמזית לסוציאליזם, אין ההנהגה הנוכחית מעוניינת.

בשיחה עם נשיא מרינה זרה אמר נה וין, עוד לפני חודשים מועטים, כי הדרך הסינית — פירוק הדגם הסובייטי — אינה באה בחשבון לגבי בורמה. עתה פונה ההתפתחות לכיוון ההפוך: גוברים הניהול מגבוה והקולקטיביזציה.

לספרות

„יש אנשים עלי אדמות," אמר הרוח, „המתיימרים להכירנו ולעשות בשמנו את מעשיהם, מעשי יצרים, גאווה, צרות־עין, איבה, טינה, קנאות ואנוכיות – אך הם זרים לנו ולכל אשר לנו, כאילו לא חיו מעולם. זכור זאת וחייב במעשיהם אותם ולא אותנו."

צרלס דיקנס: A christmas Carol

ספר חדש בהוצאת „על המשמר". עטיפה ואיורים: שמואל כץ.

עמוס לויתן

דברי ימי דברימיהו

ת.ס. אליוט. ספרו של פוסום הזקן, על חתולים שימושיים. מאנגלית: יהודית קופנהגן. הוצאת סימן קריאה – הקיבוץ המאוחד, 1986.

אוהבי חתולים ושירה, צירוף לא בלתי שכיח, ייהנו הנאה מרובה, על כרי פרצי צחוק רמים, למקרא של „ספרו של פוסום הזקן על חתולים שימושיים" במקור. כל מי שהתנסה בחיים משותפים עם סמורי הפרווה הללו, יודע איזה יצורים טורדניים־מקסימים־מרגיזים־משעשעים־טפשים־חכמים־זריזים־עצלים ו־כו' הם. בקיצור: בעלי־חיים מלאי סתירות והפכים, בלתי־צפויים ומפתיעים — וזה מה שעושה אותם כל כך מרתקים.

בחמישה־עשר השירים שבמקור (בתרגום מצויים רק שלושה־עשר) מצייר לפנינו אליוט גלריה של טיפוסים חתוליים, אנושיים אם תרצו, מחתוליה השונים של לונדון, הבאים, כמאמר המליצה, „מכל שדרות החברה": חתולי בית, חתולי רחוב, חתולי תיאטרון, חתולי מסבאה, חתולי החברה הגבוהה וחתולי העולם התחתון, כמו, למשל, Growltiger "The Terror of the Thames" Gus "The Theatre Cat", Bustopher Jones, "The Cat About Town", Skimbleshanks "The Railway Cat", Mr. Mistoffelees, וכן Morgan, החתול מהוצאת הספרים, שיש לו גם עצה ספרותית מועילה להשיא לנו, ועוד רבים אחרים.

לגור אצל זוג חתולים

את שיר הפתיחה מייחד אליוט לסוגיית מתן השמות לחתולים. לדבריו זוהי בעיה קשה, כיוון שכל חתול זקוק לשלושה שמות נפרדים, לפחות: השם המשפחתי הרגיל, המשמש את כל בני הבית בחיי היומיום, כגון פטר, אלונזו או ג'יימס; השם החגיגי המפואר, כגון פלאטו, אלקטרה ודמטר; והשם הבלעדי, המיוחד לאותו חתול בלבד, כגון מנקסטרס, קוקסו או קוריקופט. ואם לא די בכך, ישנו גם השם הפנימי ה„בלתי מפורש", כו הוגה החתול עצמו. ובאמת, שמות החתולים שבספר (מקצתם כבר נזכר לעיל), אם כי אינם ניתנים תמיד לפיענוח, בלא מחקר לשוני מסוים, מוסרים כבר בצלילם משהו מן המייחד כל טיפוס וטיפוס.

כזו היא, למשל, גברת Gumbie Cat, תשאלו מי היא ומה היא? ובכן, זו היא!

"All day she sits beside the hearth or in
the sun or on my hat
She sits and sits and sits — and that's
what makes a Gumbie Cat"

או The Rum Tom Tugger, המייצג אותה תכונה חתולית, מוקית ומעצבנת:

"The Rum Tom Tugger is
a terrible bore:
When you let him in, then he wants
to be out
He's always on the wrong side
of every door
And as soon as he's at home,
then he'd like to get out".

ט.ס. אליוט עם החתול ג'ורג' הכלב

וכתרגום חופשי משלי (ע.ל.):

הרם תם תגר, מטרד נורא
תכניס אותו פנימה, תכף יבקש לצאת
תמיד בצד הלא־נכון של כל דלת נמצא
אך נכנס הביתה, וכבר החוצה משתוקק

הזוג הידוע לשמצה Mumgojerrie and Rumpelteazer מזכיר לנו, לכל מי שנגזר עליו להתגורר אצל זוג חתולים, סיטואציה מוכרת אחרת, שאני מוסיף עליה מנסיוני שלי: אתה יושב בערב שקט בבית, ולפתע קול שבר עולה מהמטבח — משהו הוזז, הופל ונופץ. ובפעם אחרת רק שקעת בשנה עֲרֵבָה ולפתע, אתה ניעור בבהלה — מישהו נוחת עליך, בארבע כפותיו, מאדן החלון. שום דבר מיוחד, זוהי הסיאמית שלך, שנעשה לה קר בסלון ובאה להתכרבל מתחת לשמיכה. ובבוקר (מוקדם), כשמטנה מציקה לה, גם תעיר אותך בנשיכה עדינה בעקב רגלך. כל שנותר או לומר, הן השורות הבאות מהשיר הנ"ל:

"Then the family would say: It's
that horrible cat
And there's nothing at all to be done
about that"

רצונו של חתול – כבודו

שיאו של הספר (אם נדלג, מפאת קוצר מקום, על שירים רבים שבו) הוא, לטעמי, השיר המבריק The ad-dressing of cats, בו מסכם אליוט, על דרך ההכללה, את רעיונותיו על אודות חתולים, כלבים ואנשים. סוד קסמו של החתול, בעיקרו של דבר, הוא בהיותו בעל דעה עצמאית: החתול הסורר, שלא כחיית הבית האחרת, אינו ניתן לחינוך ולאילוף. חרף הקרבה והפינוק הוא תמיד שומר על מרחק ולעולם הוא עושה את הרצונו שלו ולא את רצון בעליו, המשעבד לו, למעשה:

"Again I must remind you that
A dog's a dog — a cat's a cat
With cats some say, one rule is true
Don't speak till you are spoken to
(And) always keep in mind that he
Resents familiarity".

לאן נעלם חרוצת השכיר?

עד כאן מקצת הנאות המקור. להלן כמה מקלקלות התרגום, נכר בו, בתרגום, שהושקעו בו מחשבה ומאמץ, ובמקומות אחרים אינו חסר המצאות לשוניות נאות (כגון „גמביתול" ל־Gumbie Cat), או

(המשך בעמ' 18)

יעקב רבי

עבודת־דוקטור על שולחן־קפה

ד״ר יצחק אלפסי:
החסידות ושיבת ציון,
ספריית מעריב, תשמ״ו.

המחבר מגיד לנו בדברי ההקדמה, שמחקרו דן ״בנושא אחד, אשר העסיק רבות את תנועת החסידות: ההתעוררות הלאומית שהחלה במחציתה השנייה של המאה הי״ט״. המחקר הוגש כחיבור לאוניברסיטת בר־אילן ״לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה בשנת תשל״ט והוא אושר בשנת תש״ם״. אך לא בכדי כרכנו בכותרת את צירוף־המלים ״שולחן־קפה״. ספרו של ד״ר אלפסי הוא הדור־נאה מבחינה טיפוגראפית, מודפס במתכונת אלבומית: עיקרו של הטקסט ניתן באותיות מאירות־עיניים ואילו בשולי הגיליון מובאים בסֵדֶר זעיר, באותיות ״טל ומטר״, מעשיות ודברי־תורה חסידיים השייכים לעניין, לקדושת ארץ־ישראל וגאולתה.

כן משופע הספר בחומר צילומי רב, בייחוד דיוקנאות של אדמו״רים מן הדורות האחרונים, מהם שזכו והגיעו לארץ־ישראל והריהם ״שכנים לשכינה״. ליד ציון שמם ותוארם של צדיקים החיים עימנו עד מאה ועשרים מקפיד המחבר להסמיר בנוטריקון שליט״א (״שיחיה לאורך ימים טובים אמן״). עוד צירף אלפסי בשולי חיבורו חומר תיעודי לא־מועט — איגרות של מנהיגים חסידיים בזכות הציונות או בגנותה (בפרק הנושא את הכותרת ״התפלגות והחסידות עם הקמת המיסגרות הפוליטיות״), וכן רשימה מפורטת של שושלות החסידים בארץ־ישראל מהבעש״ט ועד ימינו. כל סדר העניינים של הספר משווה לו דמות מובהקת של מה שנקרא בעסקי מו״לות בעולם האנגלו־סאקסי ולאחרונה גם אצלנו ״קופי־טייבל בוק״, ספר שאין מחזיקים אותו על כוננית אלא מקשטים בו כב״מזון רוחני״ את שולחן־הקפה שבטרקלין. הספר הוא תאווה לעיניים, אף־כי ממדיו מכבידים על העיון בו. מבחינת נוחות הקריאה, ספר שעטיפתו רכה עדיף פי־כמה. אבל אמת־נכון הדבר שבספרי־כיס לא ניתן לכרוך יחד — כדרך שעשו ד״ר אלפסי וספריית ״מעריב״ — עשרות תצלומים של אדמו״רים עוטי שטריימלין או חובשי מיגבעות־לֶבֶד עגולות, וזולתם תמונה הדורה של מר מנחם בגין בעת היותו ראש ממשלת ישראל, במחיצתו של ״נשיא ישראל״ ר׳ מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויץ׳, ראש בית חב״ד...

לא ״אקטיביזם ציוני״

גם זו לטובה שיצחק אלפסי אינו מייחס לחסידות ״התנועה הגדולה ביותר בתולדות היהדות, והיא גם התנועה שהחזיקה מעמד יותר מכל תנועה אחרת בתולדות ישראל״ שום זכות־ראשונים או זכות יתר בהתעוררות הלאומית של הדורות האחרונים. אדרבה, כותרות־פרקים כמו ״החסידות ומבשרי ציון״, ״השפעתו של תיאודור הרצל ויחס החסידות לציונות המדינית״, ״החסידות ויחסה לארץ ישראל לאחר הצהרת בלפור״, וביחוד ״התעוררות הלאומית והשפעתה על החסידות״ — מעידות שחצרות הצדיקים לא היו דווקא מקורות־השראה של הציונות או שותפות ליצירה שלה, אלא לכל היותר צד המושפע לעת מצוא על־ידי התנועה הלאומית. כללו של דבר, החסידות לא היתה אימה־הורתה של הציונות. עם זאת, ודאי שהיה לה יחס חיובי וחם לשיבת ציון, לגאולת ארץ־ישראל ולישיבת ארץ־ישראל. כבר בדורות הסמוכים לפטירת הבעל־שם־טוב עלו ארצה כמה מתלמידיו ומתלמידי תלמידיו, כמו רבי מנחם מנדל מוויטבסק, וידועה היטב האודיסאה של מסע רבי נחמן מברסלב לארץ־ישראל (ובחזרה) בשלהי המאה הי״ח. אבל אין לומר שהחסידות טיפחה ״אקטיביזם ציוני״ — לא אקטיביזם משיחי ולא אקטיביזם ריאליסטי. במבואו מציין ד״ר אלפסי שרבי יעקב יוסף מפולנאה, תלמידו המובהק של הבעש״ט וסופרה הראשון של החסידות, אמנם מרבה לדבר על קדושתה ויתרון־ערכה של ארץ־ישראל אבל אינו אומר אלא מעט מזעיר על הישיבה בה — אף־על־פי שידוע שהוא־עצמו התכונן לעלות ארצה. אכן המעט שהוא אומר בעניין זה יש בו לכאורה משום חידוש. בהביאו את מאמר חז״ל בכתובות קי ע״ב, ״כל הדר בארץ־ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה״ — מעיר ר׳ יעקב יוסף: ״אפילו אם הוא דר בחוץ לארץ וחושב תמיד על ארץ־ישראל וחושק אליה, דומה כמי שאין לו אלוה, אבל באמת יש לו, כי מחשבתו תמיד לארץ־ישראל״. לעומתו, מי שגר בארץ ״ועושה מעמד ומצב פרנסתו בחוץ לארץ אז מחשבתו תמיד בחוץ לארץ להביא משם טרף לביתו — דומה כמי שיש לו אלוה, אבל באמת אין לו כי מחשבתו בחו״ל״. את לקחו של הירהור פאראדוקסאלי זה מסכם ד״ר אלפסי: ״יש בכך משום תביעה לעצמאות כלכלית של היושבים בארץ־ישראל, והוא חידוש״. אבל מסופקני אם יש מישקל מעשי לחידוש זה, שהרי ר׳ יעקב יוסף ממעט כאמור לדבר על יישוב ארץ־ישראל ועיקר עניינו בערכיותה וקדושתה של הארץ, ואפילו בהערתו הנ״ל על המאמר במסכת כתובות — ההשתוקקות לא״י וריכוז המחשבה עליה חשובים יותר מעצם המגורים בארץ...

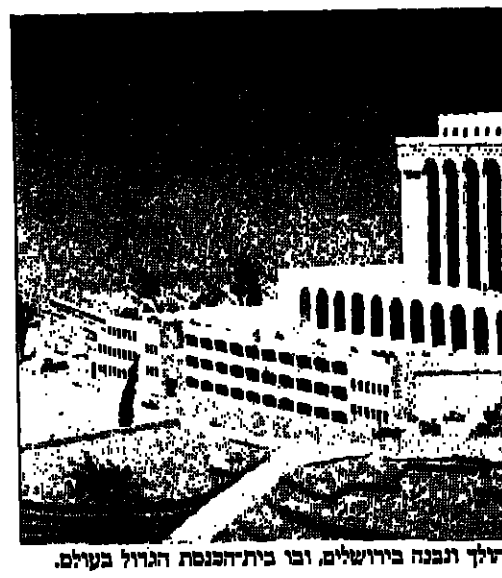

מודל בית־המדרש הגדול של חסידי בעלז, ההולך ונבנה בירושלים, ובו בית־הכנסת הגדול בעולם.

בעולמה של סמליות

דומה שבמחיצת החסידות אירע לה לחיבת הארץ מה שאירע לרעיון המשיחי, שקפא על שמריו ונדחק לקרן זווית, או כלשונו של גרשום שלום ז״ל — ״התחוללה בו נייטראליזציה״. החסידות, בדורותיה הראשונים וגם המאוחרים, אינה נותנת את עיקר דעתה על ייחודו וייעודו של עם ישראל כקולקטיב, על גילגולו בין אומות־העולם ועל חזון גאולתו באחרית הימים, אלא במקום הגאולה המשיחית־קיבוצית מעמידה החסידות במרכז עולמה את ישועת היחיד. ״עניינה המרכזי הוא בדרך שבה היחיד צריך לעשות לעילוי נפשו, עד שיגיע לכלל דבקות אמיתית עם ההוויה האלוהית״ (ראה קובץ שיחותיו של יורם יעקובסון, תורתה של החסידות, אוניברסיטה משודרת, תשמ״ו).

והנה פסיכולוגיזציה זו והסחה זו של סובייקט הגאולה ויעד הגאולה מן הכלל אל הפרט, מכנסת ישראל אל איש ישראל — מוצאת את ביטויה גם בהתייחסות אל ארץ ציון וירושלים. אמנם כמה ממנהיגי החסידות הראשונים, כמו רבי שלמה מלוצק, נאמן ביתו של המגיד ממזריטש והמהדיר של תורתו, הורו כי ישועת ישראל עשויה לבוא בדרך הטבע, שכן ״הניסים הם לפי דוחק הזמן... וסמוך לגאולה ואחר הגאולה אין צורך בניסים ובנקמות״, אולם עיקר תפיסת הגאולה בחסידות ובצדיקות — במשנת הצדיק כפי שגובשה על־ידי רבי אלימלך מליז׳נסק — היא נשגבה וסימבולית. ״בלא כל שייכות לארץ־ישראל הממשית״, כלשון מחבר ספרנו. רבי אלימלך קבע קביעה נועזת, המשווה כביכול את מעמד הצדיק לקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, ומכאן שבמקום הימצאו של הצדיק שרויה השכינה: הוא, הצדיק, בבחינת ארץ־ישראל ובית מידרשו — כמוהו כירושלים... אם כה ואם כה, הוויה סמלית כזו של ארץ־הקודש והעתקתה המוחשית לחצרו של הרבי — אינן מעוררות עלייה המונית כמיצוות עשה דחופה. ואמנם לאחר שנדמה היה כי טופחה מסורת של עליית חסידים ורבותיהם, בעקבות המופתים של ר׳ מנחם מנדל מוויטבסק ור׳ אברהם מקאליסק — לא בא המשך רצוף לאותם חלוצים ראשונים ונלהבים: העלייה החסידית התחילה פוחתת והולכת, הן מחמת צוק־העיתים בארץ (״הרעש והשללות״ שפקדו את מקומות־מושבם של העולים בגליל) והן לרגל שינוי היחס הנלהב של צדיקי החסידות הראשונים לגבי החובה לעלות לארץ ולהשתקע בה. הסימבוליזציה עולה כפורחת: ירושלים העובדתית, ההווה וקיימת, מוחלפת אצל ״החוזה״ מלובלין והמגיד מקוז׳ניץ ל״בחינת ירושלים״, שמקומה המוחשי הוא בבתי־מידרשותיהם של צדיקי הדור... ואילו גדולי הדור שלאחר־מכן כבר העדיפו בפירוש את השהות בגולה על פני ארץ־ישראל, עד שתבוא שעת הגאולה השלמה. אם כה היה היחס העקרוני לארץ־ישראל, לא ייפלא שהיו במחנה החסידות לא־מעט גדולים ונכבדים אשר הסיקו כי אין חובה לתמוך בתושבי הארץ, שתקנת קדמונים לתמוך בהם היתה רק לשעתה ולא לדורות...

ירושלים האמיתית ו״בחינתית״

החסידות היתה תנועה גדולה, חיונית ומקורית, לפחות במאה שנותיה הראשונות. היא חידשה חידושים חשובים, בהגות דתית וחברתית, בספרות, במוסיקה עממית, בפולקלור למיניהו, ומקצת חידושים אלה הונחלו לתרבות העברית המודרנית, לרבות תנועת־התחייה הלאומית, הציונית; ניתן לומר שבכך גדולה זכותה של החסידות מזכותם של מקורות־השראה אחרים ביהדות המסורתית. אבל האידיאולוגיה הלאומית של החסידות, שעיקרה גלותית־מבקרת — למעשה אם לא להלכה — היתה בעוכריה. ודאי שבכל דור ודור נמצאו חסידים נלהבים שהאהבה לציון וירושלים האמיתיות (לא ה״בחינתיות״) בערה כאש בעצמותיהם ושקיימו בגופם את מיצוות העלייה ויישוב הארץ, והיו כמה שושלות צדיקים שחינכו לכך את הנוהים אחריהן. לא בכדי, אחד היישובים החקלאיים הוותיקים במערבו של עמק יזרעאל נקרא כפר חסידים — וחסידים ואנשי־מעשה לרוב מצויים ברחבי ההתיישבות הדתית. הכּוֹר האדמו״ר החלוץ היקר באדם, רבי ישעיהו שפירא, ממתיישבי עמק חפר (אביו של ח״כ יוסקה שפירא). אבל רוב־המונו של קהל־החסידים לא נשא נס ציונותו והוא לא קיבל ממרותו דחף חד־משמעי לקום ולעלות. חצרות־צדיקים ששמן הלך לפניהן, כמו בית גור בפולין הקונגרסאית, בית בלז בגאליציה ובית סאטמאר בהונגריה וטראנסילוואניה — היו גם אנטי ציוניות, עוינות את התנועה הציונית ואת הציונות הדתית, וגם אי־ציוניות, מנוכרות ואדישות לכל עשייה קולקטיבית המתחייבת מן התודעה של שיבת ציון. נאמני החצרות והשושלות האלה נשארו באשר היו, בעצת אדמו״ריהם, עד שהתרגשה ובאה השואה וכילתה את רובם המכריע. אכן מקצת אדמו״רים עלה בידם להימלט ולהינצל, אם בארץ־ישראל ואם בתפוצה השלווה שבמדינת הים. לא תיחשב להם הצלת נפשם לחטאה, אבל לא יוכלו לטעון כי תורתם והתנהגותם חיזקו את יזמרת החוט המשולש הבלתי־ניתק כביכול של חסידות, שיבת ציון וישועת עם ישראל.

אילן שיינפלד

משורר הפצע ומשורר הדלות

יקי דסא: ביקור עצמי.
הוצאת אלף, 1986.

סִפרו השלישי של יקי דסא — שספר סִפּוּרָיו, ״גומות״, ראה אור בהוצאת ״אורעס״ וספר שיריו, ״נשים אחרות״, בהוצאת ״עקר״ — דומה לקודמיו. כמו באלה, גם כאן נִכֶּרֶת עָצְמָה תוויתית עזה, שיש והיא מנביעה מטאפורות נפלאות וצירופי־לשון מפתיעים, ויש והיא מביאה עִמָּהּ הכברת מִלים מעורפלת.

נדמה כי אי־ההיחלצות ממצב זה, הוא פרי הזיהוי המשור כאן בין החיים לבין השירה, באופן שאינו מניח עיבוד הרגע החי לכדי שיר. הדבר נִכָּר בתופעות כגון מתן שמו של אדם מסוים ככותרת לשיר — ״לנעמי כהן״ או ״לעודד פלד״. כותרת שאינה אומרת דבר אלא למוען ולמוען בלבד. הדבר נִכָּר גם באמירות שיריות, כגון זו שב״שיר תודה״: ״ברוכה אַתְּ / השראתי / שעל מזבח / אותי / עקרת / לחיים של / שירה.״ השראה ה״עוקרת״ את בעליה ל״חיים של שירה״ איננה השראה כלל, אלא דבר אחר. כי גם הפייטן הגדול ביותר אינו יכול לחיות חיי־פיוט בלבד. ואם הוא עושה כן, אינו יכול לפייט כלל.

לפיכך נמצא כאן צירופי־לשון יפים כגון ״גסיסה עדינה״, שורות שיר רכות כגון —

״בְּמוֹ הַשֶּׁף
שֶׁהָיָה כּוֹכָב״
(עמ׳ 11)

או שורות מפתיעות בחידושן כגון —

״שְׁכֵבִים כְּלֵי גֵּיהִנּוֹם
מְנַגְּנִים חֲתֻנָּתִי
עִם הַמָּוֶת
— קוֹל חָתָן וָנֶהִי —״ (עמ׳ 27)

שעָצמתן באה להן מתוך אִזְכּוּר מוטיב החוּפָּה השחורה בהיפוך — לא עלמה כי אם עלם נישאים בשאול — ומתוך תיאורם של נגני הגיהנום.

אולם, בניגוד לאלה, כאמור, נמצא כאן גם את ההכברה המיותרת. כך בשיר ״חופה״, ממנו צוטטו השורות לעיל. הסוגר בשורות: ״ודמעת כינור / מקודשה / חופת / המצבות״ — שורות הגורעות מכוח הקודמות להן: חוסר אבחנה בין רובדי לשון, כמו ב״מישהו נתן אותי באשמה / להשתלם במקולטת הבדידות״: והפרזות שונות, אם במטאפורות מופרכות, כ״חיוך בעגבלי מוות״ ואם בדימויים מופרזים עד מאוד, כגון — ״נגיף / ממאיר של / שקט / עוד גומע מח / שתיקותי.״

אחד השירים הקצרים בספר, ״ריפוי״, אומר —

חוֹבֵשׁ עַצְמִי
מַכְתִּיבָה
לְאַחוֹת
פִּצְעֵי מִלִּים״ (עמ׳ 22)

שיר זה, כך נדמה, מסגיר סוג של מַלְכֹּד לוגי, האופייני גם לקיומו של דובר שירה זו במציאות: אם המִלים הן סיבת הפצע, אי־אפשר להשתמש בָּהֶן כמזור. וממילא, פצע שהוא רק תוצר של שימוש בלשון, אינו פצע הגורם מקיום בעולם הממשות, אלא מקיום בעולם הבדוי. והתחום בעצמו, של הלשון. וטיב הפצע נִכָּר בטיב המזור.

ולבסוף, ואחרי ככלות הכל, גם אין מוכרחים לפצע כדי לומר שירה, ממש כשם שאין צריכים לדלות להיות משוררים. הפצע, כמוהו כדלות, הוא מאותן התכונות שנשתרשו בתולדות והתרבות עד כדי כך שהן מונעות שירה, ומקדמות דברים אחרים.

גיורא לשם

ג׳יאומטריה: בעיית בנייה

צֵל עוֹבֵר נִכְלָא
בְּאֶפְלוּלִית חָרוּט הָעַיִן.

מִשְׁטָח אָטוּם מַעַל.
מִשְׁטָח זְכוּכִית לְמַטָּה.
בָּאֹפֶק הַמָּתוּחַ נִסְדָּק פַּס אוֹר.

וּתְהוֹם.
וְשֶׁמֶשׁ בְּעֵינָהּ.
עוֹלָם רְאִי בָּרוּא בְּעֵין הַנִּפְקַחַת.

(מתוך ״שלושה שירי טבע דומם״)

משה שפריר

הזיכרון והערגה

עוזיאל חזן,
״ארמנד – נובלה מרוקאית״
הוצאת ספרית פועלים, 1986.

״ביקשתי בסיפור זה״, מתוודה עוזיאל חזן בסיום ספרו, ״לצלם חוויה יהודית חולפת, להציב יד נישאה לחווי הולך ואובד... למזוג גאווה במעט מחרבות נשכחות, דחויה אל קרן זווית, לא אחת בעטיים של בעלית, שכרוש להתהדר בה״. ואכן לאחר קריאת הספר ניתן לומר בוודאות, כי חזן הצליח במידה רבה להביא לקהל קוראיו תמונה רב־גונית ורבת פרטים של הקהילה היהודית־מרוקאית, הן זו ששכנה לרגלי הרי האטלס, בכפרים שלווים־נידחים, והן של זו ששכנה בערי החוף הסואנות, בסימטאות הדלות ובשכונות האמידים.

צילום התמונה ב״נובלה מרוקאית״ נעשית מזווית רחבה של נופי הילדות ״ברוכת ההתגלויות״, כפי שהתגלו לילד רגיש, בן למשפחה הרוסה, שחווה גם חוויות דחוקות, גם מוראות מוות ושכול; ולעומתם — חוויות של התרוממות־רוח, כיסופי תפילה וגאולה, רגשות אהבת נעורים ומשוגות חדוות ילדות. בניגוד לאסכולות ״אני המצלמה״ של סופרים משנות השלושים, שצילמו את מצבו של האדם בשחור־לבן על רקע סביבתו העוינת, — מובאת לפנינו תמונת־מסע משוחזרת ורומאנטית אל נופי ילדות קסומים, השזורים ברשמי אירועים היסטוריים ואישיים שקרו למחבר במרוקו, בה נולד ובה חי עד מלאות לו עשר שנים: ״שנים של מסע ובריחות, שעות של עונג ורגעים של כאב... מסע אל נבכי הזִכָּרון והערגה״, כדבריו.

כוחם המאגי של הצדיקים

זהו, איפוא, ספר זכרונות, בו, לפרקים, קטעי רפורטאז׳ה, שאינם עולים בקנה אחד עם סיפורת אמנותית. ואף על פי־כן הוא מהווה מעין צוהר להכרת עברם של המוני העולים לישראל מארץ נרחבת וססגונית זו, היושבת בקרן הצפון־מערבית של אפריקה. שפע נדיר של פרטים אתנוגראפיים ופולקלוריים, המייחדים את קהילת יוצאי מרוקו, מובאים כאן, ועימם סיפורים ומנהגי־עם ששאב המחבר מפי זקנים בני עדתו. ואותם הצליח לשלב באורח אורגאני בנובלה שלו, מתוך הרגשת שליחות, כביכול, עליה הוא מעיד בסיום הספר. בין השאר ילמד הקורא על נוהגי הלבוש המיוחדים לקהילה זו — ה״קפטאן״ הלבן, השרוך בכפתורי רקמה לכל אורכו, ה״ריזה״, בעליים השוורות בחוטי זהב — שהם מלבושי הנשים בעיתות שמחה וחג, וה״זללאבה״, שמלת־מעיל רחבה, ה״סרואל״, המכנסיים הרחבים, ה״ברעיה״, והאפודה נטולת השרוולים, ה״שאשיה״, הכובע הרב־תכליתי וה״אבניף״, הגלימה השחורה של אנשי ההרים, — שאלה מלבושי הגברים. עוד אפשר ללמוד כאן על מסעות ה״זיארה״ אל קברות הצדיקים, שבהם נערכו הילולות, סעודות וזכרון, אשכבות וצדקות; ובהם הודלקו נרות סליחה, נרות מול ונרות של ניסים, תוך בקשות לרפואת הגוף והנפש מידי הצדיקים, שהאמונה בכוחם המאגי, אף לאחר מותם, דבקה בבני הקהילה. כן מוזכרים כאן מחולות ה״אחוואש״, בהם השתתפו גברים ונשים באזורים הכפריים ההרריים, תוך כדי השמעת דברי שיר ומשלים; עבודת ה״איגוראמן״ — רופא־יאחליל המועד בו פוצחות נשים ב״זגארט״, כלומר ביללות שמחה, או ביללות־פעמונים, המופקות מטילטול הלשונות בפיות פעורים. בספר גם נזכרת בפירוט שיפעת המאכלים של המאגרב.

נעורים בקיבוץ הארצי

הספר מבחין בין חיי היהודים בכפרים ההרריים לבין חיי הקהילה בערים הסואנות, ומובאים בו תיאורי הטיפוסים, המאכלסים את רחובות ה״פאטיו״ ואת סימטאות ה״מלאח״, שבו שכנו דלת העם והילדים מוכי הכינמת, גזזת וגרענת. והמחבר אינו מתייחס בשלילה לזכרונות הילדות שלו בעיר הגדולה, עת למד ב״כותאב״, מעין ״חדר״ מוגרבי, שבו חלה ה״מלמד״ התקיף מלקה את תלמידיו הרכים ללא־רחם, או עת למד בביה״ס ״אם הבנים״ — ביה״ס עברי שבו למדו יום לימודים ארוך, ואשר היה פעיל גם בסופי שבוע. ובכלל — הגישה החינוכית היא השלטת אצל עוזיאל חזן.

כל זאת — עד לשני פרקיו האחרונים של הספר, המתארים את קשיי היקלטותו וקשיי התבגרותו של הילד ארמנד בישראל של שנות החמישים. כאן כבר ניכרת התרופפות מסויימת, הן במתח הסיפורי והן בהצגת הפרובלמאטיקה המיוחדת של נער צעיר, שעלה ארצה אל המעברה ולאחר־מכן נשלח לקיבוץ חילוני של השומר הצעיר, שם הוא עובר, נוסף למשבר ההתבגרות, גם משבר באמונתו. ניכר, כי המחבר אץ לסיים את הספר ואולי אף חש, כי לנושאים קשים אלה מוטב להקדיש ספר נוסף ואחר.

שפת הספר הינה קולחת ולא פעם אף מגיעה להישגים פיוטיים כמו, למשל, בתיאור חוף הים:

״ובאופק חמה הים והעביר תער גלים על צוואר החוף המואדם... הגלים העלו קצף פוהק, שעלה וכיסה את צוואר החוף הערוף״. מבחינה זו, וגם מבחינות אחרות, מזכיר ספר זה את ״נציב המלח״ של אַלְבֶּר מֶמִּי, אשר גם אם יריעתו רחבה יותר, עוסק אף הוא בדרך חייו של יהודי צעיר, ילדותו והתבגרותו בגיטו ובקרב עם הארץ בצפון אפריקה.

א.ב. יפה

גורלו היהודי של סופר רוסי

הרומאן של ואסילי גרוסמן ״החיים והגורל״ ראה אור במקורו הרוסי — לאחר שהוברח למערב על ידי הסופר הרוסי הגולה ווינוביץ׳ — בשווייץ, בשנת 1980. כעבור שלוש שנים תורגם לצרפתית והביקורת גמרה עליו את ההלל. המבקרים כינו את גרוסמן ״טולסטוי סובייטי״, ״סופר שמקומו מובטח בפנתיאון של הספרות הרוסית״, ״מספר שכמותו לא קם ברוסיה מאז צ׳כוב וטולסטוי״, ואילו את הרומאן הם הגדירו כ״פרסקה היסטורית, יצירה ענקית, הרומאן הרוסי הגדול ביותר של המאה העשרים״, ״אנציקלופדיה של החיים בברית־המועצות״... הספר תורגם גם לאיטלקית ולגרמנית, ובין השאר כתב עליו היינריך בל מאמר גדול.

עד הופעת ״החיים והגורל״ ידעו אך מועטים מחוץ לברית־המועצות על קיומו של ואסילי גרוסמן. ברוסיה מולדתו הוא נודע בעיקר כעיתונאי שליווה בכתבות שלו את המאבק נגד הגרמנים במלחמת העולם השניה וכמחברם של כמה ספרים, לא חשובים ביותר. מיהו, איפוא, ואסילי גרוסמן וכיצד הגיע להישג אנושי־ספרותי גדול זה?

תשובה על כך נמצא במסתו המצמה של שמעון מרקיש, ״גורלו היהודי של סופר רוסי״, שנתפרסמה בחוברת אפריל 86׳ של הירחון ״קומנטארי״.

ואסילי גרוסמן נולד ב־1905 בברדיצ׳ב (אוקראינה), עיר חשובה מבחינה יהודית שנתכנתה ״ירושלים דוואהלין״. הוא נולד למשפחה שנטתה להתבוללות וטיפחה את הזיקה לתרבות הרוסית. ואסילי לא ידע יידיש, לא קיבל חינוך יהודי ולא חינוך דתי. כל מה שידע על היהדות שאב מקריאת ״האנציקלופדיה היהודית״, שהופיעה ברוסיה הצארית והוא מצא אותה בספריית אחד מחבריו. הוא לא אהב את ה״שטעטל״ היהודי, אך גם לא שנא אותו, כאותם מומרים־להכעיס מקרב הנוער היהודי שנסתפחו אל הבולשביקים. את צעדיו הראשונים בספרות עשה בהדרכתו של מקסים גורקי, שסמך ידיו על סיפוריו. ואין צורך לומר שהוא סיגל לעצמו את דרכי הכתיבה של הריאליזם־הסוציאליסטי, שהיו הנורמה המקובלת בספרות הסובייטית: כתב על חיי פועלים, על חוזי בתי־החרושת, והרומאן שלו ״סטיפן קולצ׳וגין״ הוא אופייני לסגנון הפרוזה הסובייטית של שנות השלושים. ברומאן זה, וכמו כן בכתביו האחרים ישנם תיאורים מרוויקים וסיטואציות אנושיות אמיתיות. אך בסך הכל אין הם עולים על הרמה הממוצעת של הספרות הסובייטית הרשמית. היו לו גם כשלונות, כגון המחזה ״אם תאמין לפיתגוראים״, שלקה בפאתוס מופרז ומזוייף.

הגבורה והאכזריות

המפנה הגדול בדרכו של ואסילי גרוסמן חל בשנות הארבעים, אחרי פלישת הגרמנים לרוסיה. גרוסמן נשלח לחזית לשמש כתב צבאי של העיתון ״הכוכב האדום״. הוא נמצא בחזית הקדמית, עבר מתומל עד סטאלינגראד, ומשם לברלין (לאחר המפנה החיובי של המלחמה) והיוזת בנאמנות ובכשרון לקוראיו על מראות הגבורה והזוועה, על האכזריות ועל צהלת הנצחון. הוא נחשב שני לארנבורג כסופר צבאי באותן השנים הגורליות לרוסיה.

אך גרוסמן נתן ביטוי לא רק למאבק הגבורה של אנשי הצבא האדום. הוא ראה גם את ענותם של בני עמו היהודים, שבחלקם נפל הסבל הגדול ביותר במלחמה הזאת והם היו קורבנותיה הטראגיים ביותר. הוא עבר בעיירות יהודיות שחרבו, ראה את גטו ברדיצ׳ב, עיר מולדתו, שם הרגו הגרמנים את אמו. ראה את הילדים היתומים היהודים הסובבים ברחובות קרועים־בלויים, ובגרמניה ראה את מחנות המוות ואת קברי־האחים. כל אלה עוררו את ״הנקודה היהודית״ הרדומה שבתוכו. כבר ב־1943 הוא החל לעבוד יחד עם איליה ארנבורג על עריכת ״הספר השחור״, ספר שיתעד את חורבן יהדות רוסיה בשטחים שהיו כבושים בידי הגרמנים. גרוסמן עצמו כתב את הפרק על ״רצח יהודי ברדיצ׳ב״.

אבל הזעזוע הגדול ביותר שעבר על גרוסמן היה כרוך בגילוי שבא מאוחר יותר, כאשר ראה מה שעולל סטאלין לבולשביקים ותיקים, שהוגלו למחנות עבודה, וכאשר החלה ברוסיה רדיפת היהודים. בפברואר 1943 התריע ארנבורג, בישיבת הנהלה של הוועד היהודי האנטי־פאשיסטי, על גל האנטישמיות השוטף את ברית־המועצות ותבע צעדים ממשיים לבלימתו. אך הגל הזה לא בא רק ״מלמטה״, הוא זכה לעידוד מצד המימסד ועתיד היה להיהפך לחלק מן המדיניות הרשמית. סימניה הראשונים היו בהשתקת כל דיבור על השואה, בהימנעות מלנקוב בשם המפורש של קורבנות הנאצים. אחר כך בא רצח שלמה מיכאלס, האמן היהודי שהיה יו״ר הוועד היהודי האנטי־פאשיסטי, פירוקו של הוועד, סגירת העיתונים והוצאות הספרים ביידיש, מעצר הסופרים היהודים וחיסולם. הכל נעשה בחשאי, העיתונות לא דיווחה על כך, הדוברים הרשמיים הכחישו זאת מכל וכל כאשר נשאלו בחו״ל על השמועות ששטפו, הם דיברו רק על ״המאבק נגד הקוסמופוליטיזם״, והתכוונו בעצם רק לאנשי הרוח היהודים. ואחר כך בא משפט פראג (1952), ״גילוי״ הקשר שקשרו רופאים יהודים לרצוח את סטאלין (1953), וההסתה הפראית נגד היהודים בעיתונות הסובייטית, שבאה להכשיר את הקרקע לגירוש המוני של היהודים לסיביר. ומי יודע מה עוד היה קורה לולא מת סטאלין ב־5 במרס 1953.

שגיאות אידיאולוגיות

ואסילי גרוסמן למד לקח רק במאוחר. כאשר ניגש לכתוב את הרומאן שלו על המלחמה ועל קרב סטאלינגראד, עדיין נמנה עם ההולכים בתלם. הספר ״למען עניין צודק״, הופיע ב־1952 בארבעה המשכים בירחון ״נובי מיר״ שבעריכת אלכסנדר טווארדובסקי. הביקורת הסובייטית קיבלה את הספר בסבר פנים יפות וראתה בו התגלמות היצירה הכתובה בנוסח הריאליזם־הסוציאליסטי, אפוס גדול המעמיד במרכזו את דמותו של סטאלין. אבל סופרים אנטישמים לא ראו בעין יפה את העובדה שדווקא יהודי הוא מחברו של אפוס זה. שלוחות העירו ״ראו נא מי כותב על סטאלינגראד״ והרינונים גברו והגיעו עד לראשי המדינה שאז. מלנקוב, שהיה יד־ימינו של סטאלין, נתן את האות לפתיחת ההתקפה נגד גרוסמן. לא עברו ימים רבים ובכל העיתונים הגדולים, סופרים וקוראים, ״ידידים״ ו״דורשי טובתו״, החלו במסע השמצה נגד גרוסמן. הם הצביעו על שגיאותיו האידיאולוגיות, על החולשות האמנותיות של הספר, ובעיקר טענו שגרוסמן יצר את דמות גיבורו ויקטור שטרום, ״איש ביניני מלא מגרעות כרימון״ המעמיד בצל את ״האדם הסובייטי החזק״.

נעשו גם נסיונות לפגוע בגרוסמן פגיעות גופניות, ומי יודע אם היה נשאר בחיים לולא מת סטאלין בעיצומה של ההתקפה ״הספרותית״ הזאת נגדו. כעבור שלוש שנים הוא זכה ל״רהאביליטאציה״ וספרו הופיע מחדש, כאשר מלאו לסופר חמישים (1955).

אבל גרוסמן לא היה מוכן לעבור לסדר היום. הוא למד לקחו מן הפרשה הזאת. הוא זכר כל מה שקרה, כאשר ניגש לכתוב את ההמשך לספרו ״למען עניין צודק״, הוא הרומאן ״החיים והגורל״. כעשר שנים עבד על יצירתו החדשה וסיימה ב־1960. את כתב־היד שלח לירחון ״זנאמיה״. העורכים נבהלו למקרא כתב־היד והעבירוהו מייד לוועדת התרבות של הוועד המרכזי של המפלגה. ואין צורך לומר שכתב־היד נפסל לפרסום. ב־1961 ביקרו בביתו של גרוסמן שני פקידים של הקג״ב, לבושי בגדים אזרחיים, ערכו חיפוש והחרימו את כל ההעתקים של הספר שהיו ברשותו (כולל טיוטה ראשונה ופרקים בלתי גמורים).

גרוסמן ניסה להיאבק נגד רוע הגזירה. הוא פנה ליו״ר אגודת הסופרים, גיאורגי מארקוב, אך זה השיב לו כי בנסיבות הקיימות פירסום הספר עלול לגרום נזק לא־יתואר לברית־המועצות והעיר כי את הספר הזה אפשר יהיה לפרסם רק כעבור 250 שנה. גרוסמן פנה אל חרושצ׳וב והסתמך בין היתר על הדברים שחרושצ׳וב עצמו גילה על סטאלין בנאומו המפורסם בוועידת המפלגה. הוא האמין בתום־לב בכוונותיו הטובות של חרושצ׳וב. טען כי בעצם לא כתב כלל רומאן פוליטי, אלא ספר שבו הוא מספר על בני־אדם, שמחותיהם, צערם, אכזבותיהם, מותם. והוא קיווה כי לאחר פירסום סיפורו של סולז׳ניצין, ״יום אחד בחיי איוון דניסוביץ׳״, יוכל גם ספרו להופיע. אך הוא טעה טעות מרה. בתמימותו לא הבין גרוסמן כי השלטונות לא יתירו פירסום של ספר שבו מדובר על אנשים שדוכאו, נאסרו, שועבדו והומתו בברית המועצות; כי הם לא יאשרו ספר המצביע את אכזבתם של בני־אדם שבעבר האמינו בדוגמות של מארקס, לנין וסטאלין. את סיפורו של סולז׳ניצין ניתן היה לפרש כמתיחת ביקורת על מה שהיה וחלף, ספרו של גרוסמן היה מסוכן, באשר הוא חתר תחת אושיות המשטר.

לאחר ששיגר את מכתבו לחרושצ׳וב הוזמן גרוסמן לפגישה עם מיכאיל סוסלוב, האידיאולוג של המפלגה. זה יעץ לו ״לשכוח מכל העניין״. וייתכן שכזה היה נחתך דינו של הספר, לולא הגיע כתב־היד למערב.

מלבד ערכו הספרותי הכללי של הספר ״החיים והגורל״, נודעת לו חשיבות מיוחדת בשבילנו, באשר גרוסמן דן בו, בשני פרקים, בשאלת האנטישמיות בברית־המועצות. הוא מראה כיצד דווקא האנטישמיות תורמת לחיזוק אחדות העם היהודי, כיצד היא מחזירה לחיק היהדות את אלה שהתרחקו מעמם וקיוו להתבולל בקרב העם הרוסי. כך אירע גם לגיבור הרומאן, ויקטור שטרום, שגילויי האנטישמיות הרשמית החזירוהו לזהותו היהודית.

בשבע עיניים

הכנס לחקר המקרא

לראשונה בתולדותיו יתכנס בישראל האירגון הבינ״ל לחקר המקרא. הכינוס יתקיים בין ה־24־29 באוגוסט 1986 באוניברסיטה העברית בירושלים. נשיא האירגון הוא פרופ׳ בנימין מזר, לשעבר נשיא ורקטור של האוניברסיטה.

האירגון, המתכנס אחת לארבע שנים, נמנע בעבר מלערוך את כינוסיו בישראל בשל החשש שהמיקום ימנע בעד מלומדים מזרח אירופאים מלהשתתף. הפעם מצפים לבואם של מלומדים ממזרח גרמניה, צ׳כוסלובקיה, הונגריה, פולין, יוגוסלביה ורומניה בנוסף לאלו ממערב אירופה, ארה״ב וקנדה, יפן ודרום קוריאה, ניגריה, טנזניה ודרום אפריקה. סך הכל כ־350 איש מתוכם כ־200 מחו״ל.

הפתיחה הרשמית תתקיים ביום ראשון — 24 באוגוסט, בשעה 9.00 בערב — באמפיתיאטרון ע״ש ברונפמן בקמפוס גבעת רם של האוניברסיטה העברית.

תצוגת כתבי יד נדירים מתקופת התנ״ך מאוספי בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי תיערך למען באי הכנס ביום שני בערב, 25 באוגוסט, באולם הכניסה לבית הספרים בגבעת רם.

במשך השבוע יתקיים במכון לחקר וקידום השלום ע״ש טרומן בקמפוס הר הצופים, יריד ספרים שבו יוצגו 26 מו״לים, מהארץ ומחו״ל, ספרים העוסקים בחקר התנ״ך.

היריד יהיה פתוח לציבור הרחב מיום ג׳ אחר הצהריים עד יום ה׳. בנוסף לספריהם של ראשוני האוניברסיטה בחקר המקרא תוצג מהדורת פקסימיליה של ״כתר ארם צובא״, כתב היד הקדוש ביותר של התורה.

בהיכל הספר שבמוזיאון ישראל יוצג ה״כתר״ עצמו וכן קטע מספר שמואל מתוך מגילות ים המלח. בנוסף למוצגים מיוחדים בתוך המוזיאון. סיורים בדגש ארכיאולוגי יתקיימו במשך ימי הכינוס.

ענת שטורית

בלב שממת־הקרח

ואסילי גרוסמן, ״החיים והגורל״
הקיבוץ המאוחד, 1986

לפני שנים אחדות יצר בימאי הקולנוע הפולני, אנדרזה ואידה, את ״דנטון״ — סיפור מאבק הדמים בין ג׳ורג׳ דנטון, גיבור מהפיכת 1789, לבין מקסימיליאן רובספייר, שותפו של דנטון למאבק בפרוץ המהפיכה ומאוחר יותר אויבו בלב ובנפש כראש ״הוועד הלאומי״, הנודע לשימצה, ומנהיג ״טרור הדמים״ של 1791. היו אלה ימיו הראשונים של המשטר הצבאי בפולין, שהביא לקיצו את ״האביב הוורשאי״ (או שמא הגדנסקאי) הקצר ולירידתה למעילות במחתרת של תנועת ״סולידאריות״. ההשוואות בין צרפת של 1791 לבין פולין של 1981 התבקשו מאליהן. ואידה יצר מסה נוקבת, פאסימית, על מהותן, על דרכן ועל גורלן של מהפיכות עממיות.

כמו ב״דנטון״, גם הספר ״החיים והגורל״ עוקב אחר אידיאל נשגב, שתחילתו בלהב ובאון, וסופו — יקיצה בין חורבות התקווה, שהיתה, בחווה של סבל, של עוני ושל אימה מתמדת. כך המהפיכה הצרפתית; כך גם מהפיכת אוקטובר.

מדינות מפלגה

כשפנה גרוסמן אל מ. סוסלוב, האידיאולוג הראשי של המפלגה, בניסיון נואש להתיר את האיסור שהוטל על פירסום היצירה, אמר לו האחרון: ״אין השלטונות על פירסום הרומאן... אולי בעוד 300־400 שנה אפשר יהיה לפרסמו״. ולא בכדי אמר כך, אי אפשר היה להם, לשלטונות הסובייטים, לאשר בחותמם את תיאור יקיצתו המרופה, האכזרית, של העם הרוסי מן האידיאל הבולשביקי. את כישלונה המוחלט של המהפיכה, סוסלוב קרא היטב את השורה התחתונה במסר שעבר בין דפיו של אפוס רחב יריעה זה על רוסיה הלוחמת על קיומה מול צבא נאצי השועט קדימה. באחת האפיזודות המרכזיות בספר מעמת המחבר קומוניסט קשיש, בן תבורתו של לנין, הכלוא במחנה ריכוז גרמני, עם תיאורטיקן נאצי — קצין אס.אס. בכיר בעל נטיות פילוסופיות. ״שני קטבים״, קובע ליס הנאצי, ״כמובן כך! אלמלא כן לא היתה מתקיימת המלחמה הנוראה הזאת. אנו אויביכם לחיים ולמוות כן, כן אבל ניצחוננו הוא ניצחון שלכם. מבין? ואם תהיו המנצחים, אז גם באובדננו נמשיך לחיות. מין פארדוקס שכזה: אם נובס במלחמה נצא כמנצחים. נוסיף להתפתח בצורה שונה, אך במהות זהה״. גרוסמן לא רק יוצא נגד ההנהגה הסטאלינסטית, הוא יוצא גם נגד מהותה של המדינה הסובייטית, כפי שעיצבה לנין, בראותו אותה גרועה מגרמניה הנאצית. ״אנו צורות שונות של מהות אחת — של מדינת מפלגה״, אומר ליס הנאצי, בספרו של גרוסמן. לפי מיטב המסורת של הסיפורת הרוסית בת המאה הי״ט, יוצר ואסילי גרוסמן פסיפס מורכב של תקופה. מבטו, מקיף, חודר ומעמיק, עומד על המתרחש בלא שיאבד לו המגע האנושי, בלא שתאבד ההתייחסות לפרט הנאבק על קיומו, על שפיותו, המנסה לשרוד במציאות קשה מנשוא, סר־ריאליסטית למעט, וכה בעת לשמור על צלם אנוש. אהבה גדולה יש בו, בגרוסמן, לבני העם הרוסי. ברגישות רבה הוא טווה דמותם של אנשים פשוטים ומשמש להם לפה.

אין אספקט במרקם החיים שלהם מתקופה נוראה זו החומק מעטו. הוא נמצא איתם בתוך התופת, בסטאלינגראד, המעוז האחרון, בעודם לוחמים נואשות, כשצילם המאיים של קומיסארים פוליטיים מעיב על עמידתם כנגד צבא גרמני עצום ועדיף בנשקו; הוא מתאר את אימת הגולאג הסיבירי — היאוש, הפחד והתסכול הנורא של אידיאליסטים הנגולים, מאותר מידי, שמימושו של האידיאל בשמו לחמו הוא שהביאם אל מאחורי גדרות בליבה של שממת קרח אידיאולוגית; הוא כואב את כאב העקורים מאדמתם, את כאב השכול, ומוחה את מחאתם של מרעבים דיגוליים, הנמקים תחת משאם של ביורוקראטיה משתקת, תכתיבי שלטון, ואימת הכלא. גרוסמן מבכה עם גיבוריו את מצבו העגום של המדע בברית־המ״ם, הנתון לשליטתם של לבלרים צרי־מוחין ובורים גמורים, מדבר איתם על חופש הביטוי, על יכולת ההתבטאות, ועל דרכה ומעמדה של האמנות בכלל והספרות בפרט, תחת מגפי קלגסים. כן חוזר ואסילי גרוסמן ומעלה שוב ושוב את זיכרון שואת 37 ומוראות הקולקטיביזאציה — מאות האלפים שניטבחו, נכלאו, נעלמו.

יחסים

מעל לכל מקונן גרוסמן על הגורל היהודי. ״סופר הגורל היהודי״, קרא לו אחד המבקרים, בשל קוננו את קינתם של קורבנותיה הישירים של אותה מהות. הוא זועק את זוועת מחנות המוות הנאציים בחודרו אל לב ליבה של המפלצת, עם בני עמו הנרצחים ברחובות הבריחה, ברכבות הנוסעות להשמדה, בתאי הגאזים;

וגרוסמן לוקח על עצמו לנפץ מיתוס רב־שנים וטוען שיש אנטישמיות בברית המועצות של אותה תקופה ממש, אנטישמיות המוכתבת מלמעלה.

תקצר היריעה מלומר את כל הדורש אמירה על ״החיים והגורל״. כל שאפשר לציין הוא שיש ערכה הספרותי של היצירה וערכה ההיסטורי עבורנו.

״החיים והגורל״ אם כן הוא רומאן חשוב להבנת התקופה ששינתה סידרי עולם כמעט לבלי הכר ולא פוסחת מכך — המעצמה השניה בגודלה כיום, על הנהגתה ומשטרה.

תרגומו של עמנואל ביחובסקי הוא קריא וקולח ברובו, ומוסיף לערכה הסגולי של הקריאה בספר.

חלון ראווה

"הנשר הגדול" בהארה חדשה

ישעיהו ליבוביץ ותלמידים–חברים, "שיחות על 'שמונה פרקים' לרמב"ם", בית הוצאה כתר, 1986

"ספר זה", מרגיש פרופסור ליבוביץ בפתיחה, "אינו מוצר של עיסוק עיוני או לימוד שיטתי בחומר. הוא לא הוכן ולא תוכנן מראש. כשמו כן הוא: רישום של שיחות חופשיות ביני ובין קבוצת תלמידים וידידים, מהם אקדמאים ומהם משכילים־סתם, מהם מעורים בעולם ההגות היהודית המסורתית ומהם קרובים ומבקשים קירבתו. הם שיזמו את הפגישות השבועיות בינינו וקיימו אותן בשקידה רבה תקופה ממושכת. מתחילה לא היתה כוונתנו אלא שיתוף בהנאה רוחנית 'שלמה', לא לשם תיעוד ספרותי. לפיכך היתה לדברים צורה של שיחה חופשית, ללא הקפדה על שיטתיות. החומר נקרא (לא בשלמותו) קטעים־קטעים, שעליהם נתעוררו שאלות וניתנו תשובות".

אותם "שמונה פרקים" לרמב"ם, הנדונים כאן, הם חלק מ"פירוש המישנה" של הרמב"ם, והם מובאים לעיונו של הקורא בספרו של ליבוביץ במסגרת השאלות והתשובות, בפרקים נפרדים, ששמותיהם הם על־פי ניסוחיו של הרמב"ם: בנפש האדם וכוחותיה, בענייני כוחות הנפש, ובידיעת החלק אשר בו יימצאו המידות הטובות והרעות, בחולי הנפש, ברפואות חולי הנפש, בהשתמש האדם בכוחות הנפש לצד תכלית אחת, בהפרש אשר בין החסיד המעולה ובין הכובש את יצרו והמושל בנפשו, במחיצה ועניינה, ביצירה האנושית.

הספר מלווה במפתח־עניינים, מפתח־אישים ומפתח־מקורות, וראה אור בסידרת מעו"ף (מחקר, עיון ופרשנות) בהוצאת "כתר", שבעריכת מנחם ברינקר.

אגב, שני ספרים נוספים משל פרופ' ישעיהו ליבוביץ, שראו אור בשנת 1980, עסקו בעולמו הדתי־ההגותי־היצירתי של הרמב"ם: "אמונתו של הרמב"ם" ו"שיחות על פרקי־אבות והרמב"ם".

בראי הקריקטורה

רענן לוריא, "בקו רענן"
הוצאת זמורה־ביתן, 1986

רענן לוריא עומד מאחורי עבודות קריקטוריות בעיתונים ב־57 ארצות בעולם. מיליוני קוראים בכל היבשות מזינים עיניהם בקווים הקריקטוריים שלו, המציגים דמויות ומאורעות פוליטיים. בצדק מציין העיתונאי שלום רוזנפלד, בהקדמה שכתב לקובץ, כי ר. לוריא החל את הקאריירה שלו בישראל, הצליח מאוד כקריקטוריסט בארצות־הברית ולבסוף פרץ את כל הגבולות וכבש את העולם. הוא גם מאפיין אותו כצבר, שהיה לאזרח־העולם.

בכבל קריקטורה טובה יש בציוריו של רענן לוריא הרבה ביקורת עוקצנית, המופנית אל מרשאים שונים. אולם, בביקורת זו יש דרגות שונות של עוקצנות — וכאשר הצייר־הקריקטוריסט אינו מחבב מישהו, אין הוא מסתיר זאת. אחד המדינאים, שאינו חביב עליו במיוחד, הוא מנחם בגין, בשני מדורים מיוחדים, הנושאים את השמות "מנחם הראשון" ו"בגין נגד כל העולם", וגם במדורים אחרים. הוא מציג אותו כאחראי לבוץ הלבנוני, שבו שקעה ישראל, כאיש ריב ומדון, וכאדם יהיר המלא באהבה עצמית.

תחום התעניינותו של לוריא רחב ביותר והוא מקדיש תשומת־לב מרובה ליחסי מזרח ומערב, למלחמה בין עיראק ואירן במפרץ הפרסי, לבעיות הנפט ולעולם הערבי, לגילגולי אש"ף, לרוסים ובעיותיהם, למלונטר הלבנוני, לאמריקנים במזרח התיכון, לפוליטיקה פנים־אמריקנית, למצב בפולין.

בספר יש גם מבחר דיוקנאות קריקטוריים של מנהיגי העולם ומנהיגי ישראל.

בסימן תאומים

עמלה עינת, "אני – אתה, אתה – אני",
צלליות: דני קרמן
הוצאת שבא, 1986

גיבוריו של ספר זה הם אחים־תאומים, המבקשים להבהיר לעצמם ולאחרים שורה של עובדות ושל מהויות, המתקשרות בעצם היותם תאומים. עולמם של תאומים, המעשי הפסיכולוגי כאחד, אינו יכול להיות שיגרתי, ולו בזכות "האינדיבידואליות" של תופעת התאומים, שאינה נפוצה ביותר. המחברת ביקשה לשוות גם לספר צורה לא־שיגרתית: הדברים מוצגים בחלקם במעין דרשיה בין שני האחים, עופר ותומר, כשכל אחד מהם "מדבר" בצד אחד של העמוד; את שיחתם משלימה האם בהרהוריה והרהוריה על צמיחתם וגידולם, על־ידי מלים הנזרקות על־פני העמוד, חוזרות על עצמן ומבטאות מצבים ותחושות.

וכך מתוארים בגישה אישית מאור ובמלים מעטות יחסית מצבים משותפים ונפרדים של התאומים או כפי שעמלה עינת מצביעה על כך "צמיחתם — מקבילה, משיקה, מעורבבת ונפרדת, כאשר במסגרת היחד הצפוף ובילבול הזיהוי, ניסה כל אחד מהשניים להגדיר את עצמיותו, מבלי להתנתק משיתוף האחי. וזה, תוך מאבק שמרגע הלידה (ועוד קודם לכן) על ה"בכורה" במובנים השונים, ועל מושגי האני — אתה והשלי — שלך, עד לרכישת הביטחון ב"אני" הנפרד בצמוד לתחושת החדירות החזקה".

הצלליות של דני קרמן מוסיפות הרבה לספר — וגם הן בבחינת מעשה־יצירה בפני עצמו.

מ. אבי־שלמה

דברי ימי

(המשך בעמ' 15)

"דברימיהו" ל־"Old Deuteronomy"). עם זאת, משהו לא מוצלח קורה ל־Practical Cats בדרכם אל העברית: החן, השנינות והחיוניות של לשון המקור אובדים בתרגום. התרגום העברי נשמע כמו שיר ילדים מאולץ, במקצב מכאני ובביטויים נמלצים וספרותיים מדי. לא נוכל לעסוק כאן בשירים כולם ונסתפק בדוגמה מפורטת אחת. הכותרת והבית הראשון של השיר הבא:

GROWLTIGER'S LAST STAND
Growltiger was a bravo cat,
who travelled on a barge
In fact he was the roughest cat
that ever roamed at large.
From Gravesend up to Oxford
he pursued his evil aims
Rejoicing in his title of
"the teror of the thames".

והתרגום:
1. עמידתו האחרונה של נמרוגן
2. נמרוגן שודד הים סבב לו בספינה
3. אין עוד חתול פראי כזה בכל המדינה.
4. מגריבסנד עד לאוקספורד הוא רודף מעללים
5. שמח בתואר שקיבל "אימת החתולים"

1) כבר תרגום הכותרת מעורר אי נחת: "נמרוגן" הוא אמנם תרגום מרניק, ואפשר לומר שיש כאן אפילו מעין "חברקה" לצירוף השם והתואר שבמקור, אבל התוצאה נשמעת מאולצת וספרותית מדי (לטעמי, נָמֵר גַּרְגְּרָן הוא פתרון מוצלח יותר). השורש ר ג ן בבניין קל אינו מקובל בלשון הדיבור. המקור לצורה זו הוא מקראי ("וידעו תועי רוח בינה, ורוגנים ילמדו לקח", ישעיה, כ"ט כד) ושיבוצו בשיר שלפנינו מקנה לו גוון ארכאי מסוים.

נטייה זו של המתרגמת לספרותיות־יתר באה לידי ביטוי גם בתרגום שמות אחרים, והתוצאה היא לא תמיד משביעה רצון. כך, למשל, תרגום The Rum Tum Tugger ל"רם תמגגר" הוא שוב פתרון מוצלח מדי ומיותר, לטעמי. לעומת זאת, תרגום חלקה האחר של הכותרת (Last Stand) ל"עמידתו האחרונה" הוא מילולי מדי ואינו מוסר בעברית את המשמעות האנגלית, שהיא "הקרב האחרון", "המאבק הסופי", "מלחמתו האבודה" או "מלחמת ההתגוננות" של הנמר.

2) "שודד הים", המזכיר לנו ימים שחלפו ואינם, כתרגום ל־Bravo Cat, גם הוא החמצה. Bravo, על פי מילון אוקספורד (נגזר מ־Brave וכן Bravado) פירושו Hired Assassin, כלומר רוצח שכיר. ואם באמת Bravo תורגם ל"שודד הים", אין פלא ש־Barge תורגם לספינה. אבל Barge, שוב לפי המילון, היא לכל היותר דוברה או רפסודה, Flat Bottomed Freight Boat For Rivers, המשייטת בנהרות או תעלות.

3) "חתול פראי" כתרגום ל־Roughest שוב מרחיק אותנו מאווירת המקור. Rough משמעו אלים, קשוח, נוקשה וכו' והשימוש ב"פראי" לחתול מחמיץ את כוונת המחבר, המתאר אותו במכוון בתארים אנושיים (רוצח שכיר, אלים ונוקשה) ומחזיר אותו לחיק הטבע, שלא לפי המטאפורות של המקור.

כמובן, הצירוף "בכל המדינה" כשהוא־עצמו ל־Roamed At Large, תרגום שנגרר אחר החרוז, הוא שוב סטייה מדימויי המקור. At Large בהקשר זה משמעו Not in Custody, כלומר — חופשי, שאינו תחת משמר. ואנו שומעים כאן רמיזה ל"עבריין המסתובב חופשי" — מה שהולם את "רוצח שכיר".

4) "רודף מעללים" — מליצי מדי ל־Evil Aims.

5) השורה החותמת את הבית הראשון מסכמת את שורת ההחמצות: "אימת החתולים" במקום "Teror of the Thames" מסלקת מן השיר את הגוון הלוקאלי ספציפי שלו (לונדון, התמזה) ומציבה במקומו צירוף סתמי וכללי מדי.

עם זאת ראוי לציין גם כמה מקומות, בם התרגום טוב יותר, כגון ב"איך לפנות אל החתול" וב"גוס, חתול התיאטרון". כך או כך, מי שיש לו חתול בבית (וגם לאחרים) ראוי שיהיה לו גם ספר זה, במקור או בתרגום.

* פוסום — חיית כיס אמריקנית (Marsupial, למי שמתמצא) המצטיינת בכך שבשעת סכנה היא משתטחת על גבה ומעמידה פני מתה. "Play Possum" על דרך ההשאלה, מוסב על בני־אדם הנוהגים באופן דומה. "Old Possum" — הכינוי שהעניק המשורר עזרא פאונד לאליוט בשל מנהגו לנקוט זהירות ולא להתחייב יתר על המידה בהצהרותיו ועמדותיו.

כדאי להוסיף, כי הביוגרף של ת.ס. אליוט, פטר אקרויד, אמר כי שירי "חתולים שימושיים" נכתבו במסורת שירי ה־non-sens (אי־גיון) שהיו חביבים על אליוט. באחת ההזדמנויות אף אמר אליוט, כי המשורר הנערץ עליו הוא אדוארד ליר, שהתפרסם בסוג זה של שירים. לדברי אקרויד, גם ביסוד שיריו הרציניים של אליוט, אפשר למצוא שכבה נסתרת, הרמוזת על סוג שירי זה.

מספרי ארץ ישראל

הר־ציון בימים ההם

כיוון התפילה

ג'אי, לה סטרנג', הדפסה מחודשת מתוך ספרו באנגלית "פלשתין תחת השלטון המוסלמי". הוצ' "אריאל" ירושלים 1986.

ספר זה בוחן, גיאוגראפית והיסטורית, את ירושלים העתיקה וסביבותיה ואת השינויים הפיסיים שחלו בה בתקופות השונות. מחברו מתבסס על מקורות גיאוגראפיים והיסטוריים מתחילת המאה ה־10 ועד שלהי המאה ה־19, תוך שהוא עורך השוואה ביניהם ומסביר את הסיבות לשוני בתיאוריהם.

הפרקים העיקריים בספר עוסקים בשמותיה השונים של העיר: בית המקדש, עיר הקודש, אורשלים/ירושלים, שהאחרונים מביניהם אינם מקובלים על הערבים. בצד אלה מובא תיאור ארוך של התכונות הפיסיות והאקלימיות של העיר, המשווה לה תוארו של גן־עדן.

מובאות רבות באות לשכנע כאן את הקוראים בחשיבות ירושלים באיסלאם. ואף כי נראה, שרבים מאיתנו מנסים לבטל במחי־יד היבט זה ולטעון, כי מירושלים לא תצא תורה למוסלמים, ירושלים היא אכן חשובה בקדושתה. עם שתי ערי הג'אז, מכה ומדינה. לערבים, שאינם יכולים לבצע את החאג' המסורתי, מוצעת העלייה לרגל להר הבית, הוא הארם א־שריף כתחליף. יותר מכך, כיוון התפילה המוסלמי (הקיבלה) הראשון היה לעבר ירושלים.

פרק ייחודי מציג את השינויים בגודל העיר והר הבית, על תיפקודיו השונים, מספרי שעריו, מבניו השונים ותכונותיו. הפרק החמישי והארוך מכולם מוקדש לתיאור מדוקדק של מסגד אל־אקצא, על המסורות השונות היוצרות את קדושתו, על בניין השונים ועל פרטי הארכיאולוגיה והארכיטקטורה שבו; כיפת הסלע, שהפכה ברבות הימים למקום תפילה, כיפת השלשלת, שהיוותה, כנראה דגם מוקטן של כיפת הסלע ועוד.

פרקים נוספים בספר מביאים את תיאור חצרו של הר הבית ושל סידרת המדרגות המקיפה אותה, של שערי הר הבית, על שמותיהם המשתנים, ועל מספרם, שאינו תואם בתיאוריהם השונים, ושל העמודים המקיפים את הר הבית משלושת עבריו, להוציא את החומה המזרחית.

פרק מעניין במיוחד הוא זה העוסק בנושא המים בתקופות השונות: בבריכות המים, ובעיקר שלוש הגדולות שבהן — בריכת בני־ישראל (ליד שער האריות), בריכת סוליימאן (מתחת לכנסיית סנט אנה) ובריכת איאר (בריכת חזקיהו ליד שער יפו), וכן במאגרי המים שמתחת להר הבית ובבורות המים שבכל בית ובית.

פרק נוסף מתאר את האתרים המקודשים לנצרות: כנסיית הקבר הקדוש וכנסיות עמק קדרון וגיא בן הינום. הפרק המסכם מתאר בקצרה ערים ערביות כמו רמלה, חברון, עכו וטבריה. הספר מלווה ב־18 מפות, חתכים (תרשימים) ו־8 תמונות שערכן ההיסטורי והגיאוגראפי רב.

א"י ללא קו ירוק

רון אדלר (מרכז המערכת). אטלס ישראל — המפעל הקרטוגראפי אגף המדידות, כרטא 1986, מהדורה שלישית.

אטלס ישראל, שמהדורתו הראשונה ראתה אור לפני כשלושים שנה, הוא המפעל הגיאוגראפי־קרטוגראפי המקיף והמפורט ביותר במדינת־ישראל. כבר במהדורתו הראשונה חברו יחד מספר מוסדות למלאכת העריכה — מחלקת המדידות במשרד העבודה (כיום באחריות משרד השיכון והפיתוח), הסוכנות היהודית ומוסד ביאליק.

מחצות המקורי של המערכת המשיכו למהדורה הנוכחית פרופ' דוד עמירן, נפתלי קרמן ומרדכי גלעד, ואליהם הצטרף פרופ' אריה שחר, רון אדלר (מנהל מחלקת המדידות שהחליף את יוסף אלסטר הוותיק), הנרי אליקים, ראובן צמרת ומיכאל קנטור — ראש הצוות הקרטוגראפי. אליהם הצטרף צוות קרטוגראפים בכיר.

לפיכך, המהדורה השלישית שלפנינו, היא חדשנית ועדכנית הן מבחינת ההצגה הקרטוגראפית, שהתחוללו בה מהפיכות רבות, בתחומי הפרדת־הצבעים, מיגוון האמנים המוסכמים (מקרא, הכיתוב וכו') והן מבחינת מיגוון הנושאים — לצד נושאים קלאסיים בגיאוגראפיה של אוכלוסין, גיאוגראפיה כללית, גיאולוגיה, גיאומורפולוגיה ואקלים — מופיעים נושאים חדשים המעסיקים את חוקרי הגיאוגראפיה בשנים האחרונות, כגיאוגראפיה פוליטית (בחירות הביטחון המרחביים), מדדים דימוגראפיים שונים, רמת חיים, השכלה, סער, כוח עבודה ועוד.

גם נושאי איכות הסביבה, שהגיאוגראפים עוסקים בה, יותר ויותר, מוצגים באטלס החדש.

אחד השינויים המעוררים פולמוס כאן, הוא בהצגת ארץ ישראל ללא "הקו הירוק", המציין את גבולה המדיני המזרחי של מדינת ישראל. מפות, שיצאו לאור בשנים הראשונות לאחר מלחמת ששת הימים, ציינו את קו הגבול הזה, והשטחים שנכבשו צויינו כשטחי ממשל צבאי (יהודה, שומרון, עזה, גולן וחצ"א סיני). מאז עברו עלינו תהפוכות מדיניות ופוליטיות רבות. שני אזורים שינו חליפות את מעמדם המדיני ושני האזורים האחרים מצויים עדיין תחת שלטון הממשל האזרחי.

הקצף יצא כנגד פרופ' דוד עמירן, שליווה את המפה בדברי־הסבר. הגדרותיו, בהתיישבות כפרית לא חקלאית, כהתיישבות פוליטית, כמתנחלים לאומנים־דתיים וכסיכסוך ההתנחלויות — לא היו ערבות לחיכם של אנשי הממשל. אך גזירת הגניזה של גליונות אלה מעוררת מחשבות נוגות, בלשון המעטה. ההתנגדות לפירוש הגיאוגראפי אינה בגין אי־דיוק קרטוגראפי בנתונים הכמותיים, אלא בשל ההסבר הגיאוגראפי "ישובי־פוליטי", בטענה שהגיאוגראפיה בכלל, ואטלס ישראל בפרט, חייבים להיות נייטראליים, נטולי גישה ועמדה אישית. האם תיתכן גישה מעין זו הנחות, תיאוריות, מודלים ותורות גיאוגראפיות מוחנים, במידה זו או אחרת, בגישה סובייקטיבית. ואילו מחיקת גבולות מדיניים, שינוי שמותיהם, של אזורים — פיתחת־רפיח שהפכה ל"חבל ימית" — ושינוי שמותיהם של ישובים — שארם א־שייח' שהפכה לישוב בשם אופירה — הם הם העיוותים הגיאוגראפיים החמורים.

קולנוע

ללא חוק, ללא קורת־גג

דני ורט

"עוברת אורח" בקולנוע "פריז" תל־אביב ו"יפה בוורוד" בקולנוע "לב" בתל־אביב

הבמאית הצרפתיה אנייס וארדה זכתה לכמה תארים מחמיאים מכותבי הביקורות, בין היתר כונתה "הסבתא של הגל החדש" (משום שבסרטיה הקצרים הקדימה בשנים אחדות את סרטי במאי הגל החדש) וגם "וירג'יניה וולף של הקולנוע". סרטיה העלילתיים הארוכים ביניהם "קליאו מחמש עד שבע", "האושר" "אהבת אריות" ו"האחת שרה השנייה לא" מורים על נטיותיה להצמד לאופנות פוליטיות משתנות. על העדפתה את הסגנון על פני התוכן ועל מידה רבה של סנוביות והעמדת־פנים.

עד כמה לא עמדו יצירותיה בפני שיני הזמן אפשר לראות אם משווים למשל את סרטה העלילתי הראשון "קליאו מחמש עד שבע" ליצירות שנעשו במקביל באותה עת בידי טריפו וגודאר וגם לסרטיו המופלאים של בן זוגה לחיים ז'אק דמי. סרטיה העלילתיים מאופיינים בסגנון צילומי כמו הצילומים הסכריניים, צבעוניים מתקתקים של "האושר" או בסרטים אחרים השימוש שעשתה בשילוב של צילומי צבע ושחור לבן ומאידך שיחזורים כמו דוקומנטריים כמו למשל ב"אהבת אריות". הסרט שצילמה בארה"ב.

בשנת 1977 הביאה את הצהרתה הפמיניסטית הגלויה ביותר ב"האחת שרה השנייה לא", סיפור ידידותן־אהבתן של שתי נשים על פני חמש־עשרה שנים. היה זה נסיונה לתאר את האושר שבהיות אשה. "עוברת אורח" אמור לצעוד צעד נוסף מעבר לסרט זה, מעין התפכחות. סרט הבוחן את מחיר השיחרור והחופש של האשה, שמסקנתו פסימית בסופו של דבר. גופתה של מונה, נוורה כבת שמונה עשרה, נמצאת קפואה בשוחה בכרם בדרום־צרפת. זו ראשית הסרט. סדרה של כעין ראיונות חזיתיים אל המצלמה, מביאה דמויות שונות שנפגשו עם מונה בנדודיה. המרואיינים אמורים לצייר את דמותה, אבל בעצם הם מספרים על השפעת הפגישה עמה על חייהם. לא לומדים הרבה על מונה עצמה, על עברה, מלבד העובדה שהיא נטשה עבודת מזכירות למען החופש המוחלט שבנדודים ללא מחויבויות. היא לא "שמה" על שום דבר ועל אף אחד, חיה מהיום למחר. בגדיה בלויים, מלוכלכת לא מסורקת, דמות אנטי רומנטית.

עבור אלה שנתקלים בה בדרך היא סמל לחלומות שלא התגשמו. לאחת היא מסמלת את החירות, אחרת רואה בה ובנוור המקרי עמו היא מחלקת את יצועה את האהבה המושלמת. מונה חיה את חיי הרגע, מסעה בדרכי דרום־צרפת הוא חסר מטרה. השפעתה על הדמויות הנקרות בדרכה, ביניהן יולאנד המשרתת, בעל תחנת דלק, הגברת הזקנה, שיורשיה מצפים למותה, האגרונומית המטפלת במחלת עצים, צמד רועי עיזים או הפועל הטוניסאי, היא בעצם נושאו של הסרט.

סרטה של וארדה מזכיר במידת־מה את "מסידור", סרטו של הבמאי השווייצרי אלן טאנר, שעסק בשתי נערות טרמפיסטיות בשוויץ. סגנון הסרט ניכר בחומרתו, בשימוש האובססיבי בתנועות מצלמה מימין לשמאל. זה עשוי להזכיר אולי את החומרה של רובר ברסון, אבל וארדה חסרה את החסד המופלא ואת העוצמה הקולנועית שבמרדנותה האילמת של מושט למשל, גיבורת סרטו של ברסון "מושט". הסיבה אינה נעוצה בכך שנקודת־המוצא של ברסון היא קתולית ואילו ראיית העולם של וארדה היא חילונית. מדובר בכשרון קולנועי. בעוד שהאסתטיקה של ברסון היא חלק בלתי־נפרד מראיית עולמו, הרי שאצל וארדה היא מולבשת בשרירותיות על סרטה. בסיכומו של דבר מדובר בסרט עקר, הצטעצעות אינטלקטואלית, מאמר קולנועי חסר שאר־רוח. נקודה אחת לטובת הסרט היא השחקנית סנדרין בונר בתפקיד הראשי. בונר, שהיתה תגליתו של מוריס פיאלה בסרטו המצוין "לחיי אהבותינו", נוכחותה מכשפת. כאן היא מחזקת את מעמדה כאחת השחקניות המעניינות של הקולנוע הצרפתי החדש.

סנדרין בונר בסרטה של אנייס וארדה "עוברת אורח"

תמימות מזוייפת

הבט אחר, קליל, לא מחייב, על הנעורים מביא סרטו האמריקני של הוארד דויטש "יפה בוורוד". סרט ששחקניו הצעירים החביבים למדי — מולי רינגולד, אנדרו מקארתי וג'ון קרייר — אינם מצליחים להסתיר את מידת העייפות מאותה סדרה מתמשכת של סרטי נעורים דומים, שאחראים להם אותם יוצרים פחות או יותר, השבים ומשתמשים שוב ושוב באותה קבוצת שחקנים בני הדור החדש של הוליווד. אם הבמאי (שזה סרטו העלילתי הראשון) עדיין אינו מוכר, הרי שכותב התסריט ג'ון יוז הוא מהמעצבים של הסגנון החדש של סרטי הנוער האמריקניים. לא עוד סרטים על מציצנים תאבי־מין, אלא נסיון כלשהו למידת רצינות בדיאלוגים ובהצבת בעיות אופייניות לבני הדור הצעיר. יוז כתב וביים את שני הסרטים הקודמים בכיכובה של הכוכבת כאן, מולי רינגולד, הג'ינג'ית עבת־השפתיים. "בת 16 הייתי" ו"מועדון ארוחת הבוקר", שהופכת להיות הגיבורה החדשה של סרטי הצעירים, מעין דבי ריינולדס או סאנדרה די של שנות השמונים.

רינגולד כאנדי, תלמידת תיכון החיה עם אביה (הארי דין סטנטון) הגרוש ומחוסר העבודה מעבר למסילת הברזל, היא שואפת להחלץ ולהגיע אל הצד השני, הצד של הסביבה העירונית האמידה. הסרט מציב שני מעמדות מנוגדים בין תלמידי בית הספר. חבריה של רינגולד הנוטים אל אופנת הפאנק הם בני המעמד החברתי הנמוך מחוסר־האמצעים, הם הטובים והישרים ולעומתם בני העשירים הלבושים בטוב טעם אופנתי, המושחתים המביטים מגבוה על רינגולד וידידיה ואינם רואים בעין יפה את נסיונות ההתקשרות בין המעמדות.

אנדי, המעצבת בעצמה את בגדיה המשונים, זוכה לתגובות לגלוג מצד הסנובים האמידים. עיקר התלבטויותיה הן עקב נסיון ההתקשרות עמה מצידו של בליין (אנדרו מקארתי) נער מצידה העשיר של העיר. למרות שמדובר בסרט של שנות השמונים הוא משמר את האידיאולוגיה התמימה של שנות החמישים וראשית שנות השישים. האם תוזמן אנדי לנשף סיום השנה או לא זו השאלה המרכזית שרק בה הסרט שמשיב אותנו לאווירה של סדרת סרטי "תמי". אם לפני שני עשורים ניתן היה להתפשר עם התפיסה התמימה, היום היא נראית מזויפת ומעושה.

* *

במאמר משבוע שעבר, הודפס בכותרת ינקי במילאנו במקום ינקי בנפולי.

תערוכות

התבוננות מעמיקה

דורית קדר

שני ספרים שכדאי להרחיב את הדיבור עליהם: האחד הוא "בקו רענן" משל הקריקטוריסט רענן לוריא (מבוא מאת שלום רוזנפלד) והשני — קטלוג של דיוקנאות של מרסל ינקו (מבוא מאת יהודית שן דר).

שלום רוזנפלד עומד על הקשר ההכרחי בין הקריקטוריסט לצייר. לוריא אכן מוכיח אותו. כדי להיות קריקטוריסט, צריך לספוג מידע אובייקטיבי בתחומים נרחבים, בעצם בכל תחומי החיים. המידע עצמו צריך להספג אל תוך התודעה בצורה אובייקטיבית כמה שיותר, לא־משוייכת לאידיאולוגיה מסויימת וחד־משמעית. הקריקטוריסט האופטימאלי הוא מעין איש רנסאנס שידו בכל ועם זאת "הכל" לא מעמעם את חושיו, הם נותרים "לא מוכתמים". אמירה אובייקטיבית אין פירושה חוסר מעורבות. להיפך, דווקא "האובייקטיביות" הנבקטת כנקודת־מוצא מאפשרת גישות שונות ואלטרנטיביות מרובות. הקריקטוריסט האופטימאלי אינו דוגל ברעיונות אפריוריים, אלא בודק את המצב לפי העובדות.

הקריקטוריסט אינו נביא זעם או איש מוסר הנוקט עמדה מפורשת. הוא איש מוסר מוסווה, הוא אינו מציג תאוריות על כיצד יש לעשות את הדברים, אלא פשוט מגלה בפנינו את ה"יש" העגום ותו לא. אופן הצגת ה"יש" הוא ישנה — או שלא ישנה — את המצב. מכל מקום הקריקטורה מכוונת לפקוח את עיני הציבור למען יראה את המצב לא כחל ושרק.

ההומור הוא פונקציה פסיכולוגית חשובה. איש המוסר המטיף ומתריס עלול לעורר התנגדות בקרב זה שהחיצים מכוונים אליו. הקריקטוריסט אינו עוסק בצדדים האישיים, אלא במצב כולל ועל כן תפיסתו היא פטאליסטית, אירונית וצינית. הוא — שלא כמו איש המוסר — אולי כבר אינו מאמין בתמורות גדולות ולא נותר לו אלא החיוך כורו עצמי. ואולי לא לשווא נאמר שדווקא האנשים העצובים ביותר הם־הם מעוררי הצחוק הגדולים. מיתוס הליצן אינו אגדי כל כך, אלא תואם את המציאות. אין פלא, איפוא, שהקריקטורה היא לרוב בשחור־לבן.

רענן לוריא הוא קריקטוריסט אופטימאלי מכיוון שהוא צוחק על כולם: על השמאל ועל הימין, על יהודים ועל ערבים, על רוסים, אמריקנים דרום־אמריקנים ואפריקנים. לוריא כפילוסוף של הצחוק השחור מבין שבבסיס של הדברים הכל מצחיק ומכאיב עד דמעות ואין ממסד או גוף או פן אנושי שאינו מעורר חיוך עגום ומתמשך. דווקא גישה משוחררת זו היא שעושה אותו אמין יותר.

מבחינה פורמאלית הקריקטורה נבדלת מהפובליציסטיקה בגלל מימדיה המצומצמים. כפי שאינה מטיפה, כך גם אינה מסבירה או נותנת פרושי מצב, אלא מציגה את מצב הדברים כמות שהם! לכן היא חייבת להתמקד בעיקר ובתמציתו. תמצית משמעה העמקות והבנה, שהן בדרך־כלל פירות של התבוננות נמרצת; התבוננות פיזית ופסיכולוגית. לוריא מצליח כאמן וכסטיריקן.

* * *

לספר הדיוקנאות של מרסל ינקו מצורפת הקדמה מצויינת של מנהלת המוזיאון ינקו דאדא בעין־הוד, המתחקה על מקורות הדיוקנאות ומבהירה את טיבם. גם מהפורטרטיסט נדרשת התבוננות פיזית ופסיכולוגית מעמיקה. המודל העומד לפני הצייר הוא בעל חזות פיזית אחת, אבל חזות זו היא כמובן בבואה למתרחש בתוכו, שחלקו תמידי וחלקו — תחושות ארעיות, שהן תגובות לנעשה מסביב. מובן שהדברים קשורים זה בזה.

נוסף לעובדה שהמודל הוא אישיות שיש בה מן הנעלה ומן הנסתר — יש כמובן להתחשב בבורא את המודל. הווה אומר, באמן עצמו. זה האחרון חייב להפגין פתיחות גדולה כדי לקלוט את כל הגוונים וגווני הגוונים. אישיות אטומה ובלתי־רגישה דיה לא תהיה מסוגלת לקלוט את האיפיונים הרבים היוצרים את אישיותו של הזולת.

ינקו מפגין בדיוקנאות — שהם כולם בשחור־לבן — הן פתיחות עצמית, הן הבנה פסיכולוגית והן מיומנות נפלאה. הוא עושה ניסים בקווים אחדים ומתומצתים התופסים את העיקר: את הרגישות והתמהוניות של השחקנית הרומניה מריה ונטורה בעלת העיניים הבהירות כל־כך; את ההבעה המלכותית והנחושה של המלך קרול ה־II או את המבט הבוחן והאריסטוקרטי של חיים ויצמן, הנשיא הראשון.

ויצמן, מרסל ינקו, מוזיאון עין־הוד

צוותא לתרבות מתקדמת

פאסודובלה
קומדיה סאטירית מאת יהושע סובול • בכיכוב גדליה בסר
עם: לאורה ריבלין • יוסי פולק
הערב יום ו' 5.9 ב־21.30

שישי 5.9 ב־15.00 — "חמש צעקות"
שבת 6.9 ב־21.00 — "קיץ אוהדך"
א' 7.9 ב־17.30 — "אגדות מהגרגרת"

א' 7.9 ב־20.30 — "על קדושתו של גיצה" —
עם ר' אריה ליב וייספיש ומוקי צור • כניסה חפשית

ב' 8.9 ב־21.00 — "מושל ירוחם"
ד' 10.9 ב־21.00 — יהונתן גפן "על הפנים" וגם אלון אולארצ'יק
ה' 11.9 ב־20.30 — "צילת לא נבנעת" — ערב סולידריות עם העם
ב־22.45 ג'אז בצוותא
הצ'יליאני בהשתתפות אישי ציבור ואמנים
"ילדי המדרגות" ו"בוקר טוב ישראל" (סרטו הקצר של אמיר הר־גיל)
מוקרנים כל ערב ב־20.00
בצוותא מוצגת תערוכת צילום של אהרון שחם.

רמת־גן

אואזיס
כחום הגוף
יום ו׳ – 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.40
כל השבוע: 7.30 – 9.40

ארמון
היחפן מבוורלי הילס
יום ו׳ – 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.45
כל השבוע: 5.00 – 7.30 – 9.45

רב גן 1
הצבע ארגמן
יום ו׳ – 10.00
מוצ״ש – 6.00 – 9.00
חול: 6.00 – 9.00
דמבו הפיל המעופף
שישי, שבת, ראשון: 11.00 בבוקר

רב גן 2
בר 51
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.40
חול: 7.30 – 9.40
מהדובים באהבה
שישי, שבת, ראשון: 11.00 בבוקר

רב גן 3
סיפורה של אגנס
שישי – 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.45
חול: 7.30 – 9.45
קרטה קיד 2
שישי, שבת, ראשון: 11.00 בבוקר

רב גן 4
שגעון של לילה
שישי – 10.00
מוצ״ש וחול: 9.45
חופשה מטורפת באירופה
מוצ״ש – 7.30
א׳–ה׳: 7.30 – 5.00

הרצליה

היכל
הסיפור שאינו נגמר
יום ה׳: 5.00 – 7.30 – 9.30
מחסל ושמו נינג׳ה
מוצ״ש: 7.30 – 9.30
כל השבוע: 4.30 – 7.15 – 9.15

תל־אביב

אסתר
הטרמפיסט
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.30 ,9.40
חול: 5.00 – 7.30 – 9.30

אורלי
רכבת אל החופש
יום ו׳: 10.00
כל השבוע: 5.00 – 7.15 – 9.30

בית לסין
אבודים באמריקה
12.9.86: 14.30 – 23.15
13.9.86, 15.9, 17.9, 18.9: 23.15

בן־יהודה
אהבה בשחקים
יום ה׳: 5.30 – 7.15 – 9.30
יום ו׳: 9.45 – 12.00
מוצ״ש: 7.15 – 9.30
כל השבוע: 5.30 – 7.15 – 9.30

גת
הצבע ארגמן
יום שישי: 10.00
מוצ״ש: 6.30 – 9.30
כל השבוע: 3.15 – 6.15 – 9.15

דקל
הרומן של מרפי
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.15 – 9.30
כל השבוע: 7.15 – 9.30

הוד
תעלול קטלני
5.00 – 7.15 – 9.30

פאר
שתי אצבעות מצידון
7.30 – 9.30

מוזיאון תל־אביב
שואה
חלק ב׳

סינמה 1
זהירות, חבית מתפרק
יום ה׳: 5.00 – 7.30 – 9.30
על חוד הכוונת
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.30
כל השבוע: 5.00 – 7.30 – 9.30

סינמה 2
השגעון הגדול
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 7.30 – 9.30
כל השבוע: 5.00 – 7.30 – 9.30

פאריס
עוברת אורח
מוצ״ש: 1.30 בלילה
החיים זה לא פיקניק
יום חמישי – 4.9.86: 1.30
וודסטוק

חן 1
היחפן מבוורלי הילס
יום ו׳: 10.00 – 12.20
מוצ״ש: 7.45 – 9.55
כל השבוע:
2.30 – 5.00 – 7.35 – 9.55

חן 2
שגעון של לילה
יום ו׳: 9.50 – 12.05
מוצ״ש: 7.40 – 9.50
ימי חול: 5.00 ,7.40 ,9.45

חן 3
ביה״ס לשוטרים מתחילים
יום ו׳: 12.00 – 12.10
מוצ״ש: 9.50 – 7.50
כל השבוע: 5.10 – 7.45 – 9.50

חן 4
מרגלים שכאלה
יום שישי: 9.55 – 12.10
מוצ״ש: 9.50 – 7.40
חול: 9.50, 7.40, 5.00, 2.00, 11.00

חן 5
חופשה מטורפת באירופה
יום שישי: 10.00 – 12.05
מוצ״ש: 7.50 – 9.50
חול: 9.50, 7.40, 5.10, 2.00, 11.00
שישי ושבת: 11.00 בבוקר
דמבו הפיל המעופף

שחף
זכרונות מאפריקה
יום ו׳: 10.00
כל השבוע: 5.45 – 9.15

תל־אביב
תקלה מופלאה
יום ה׳: 5.00 – 7.15 – 9.30
קוד הרעם
יום ו׳: 10.00 – 12.00
כל השבוע: 5.00 – 7.15 – 9.30

תכלת
החברים של אלכס
מוצ״ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

צוותא
ילדי המדרגות
+בוקר טוב ישראל (סרט קצר)
8.00

חיפה

אורה
אצבע משולשת
יום ו׳ – הצגת תיאטרון
מוצ״ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

חן
קרטה קיד 2
9.15 – 7.00 – 4.30

עצמון
תעלול קטלני
יום ו׳: 10.00
מוצ״ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

פאר
היחפן מבוורלי הילס
9.15 – 7.00 – 4.30

ארמון
קוד הרעם
9.30 – 7.15 – 4.30

רון
יפה בוורוד
מוצ״ש: 7.00 – 9.15
כל השבוע: 4.30 – 7.15 – 9.15

אמפי
שלושה רווקים ותינוק
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

אורלי
אהבות משתנות
9.15 – 7.00 – 4.30

קרן־אור המחודש
שואה – פרק ב׳
מוצ״ש: 18.00
חול: 18.30 – 13.00

צוותא – לתרבות מתקדמת

"צוותא" קרית־חיים
יום חמישי, 4.9.86 שעה 20.30 רב־שיח בנושא – האפרטהייד בדרום־אפריקה. בהשתתפות: פרופ׳ ארתור גולדרייך – (אסיר פוליטי, ממקורביו של מנדלה, היה חבר בקונגרס הלאומי – וב"אומקונטו" – האגף הצבאי של התנועה לשחרור). יצחק אונה – (לשעבר שגריר בדר׳ אפריקה במשך שמונה שנים). דן סגיר – מעתון הארץ (חוקר מדיניות דר׳ אפריקה שגורש מדר׳ אפריקה עקב כתיבה ביקורתית). רעיה רטיג – חברת מזכירות מפ״ם וחברת הועדה המרכזת של ההסתדרות. מנחה – גבי זוהר (עתונאי).

ליל שבת, 12.9.86 שעה 21.30 מועדון־זמר בהנחיית – יגאל מטוריד. זמרת אורחת – אסנת וישינסקי. מלווה בפסנתר – מישה בלכרוביץ.

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 5.9.86 שעה 22.00 חנוך רוזן בתכניתו החדשה – "אל תתפוס אותי במילה".

יום שלישי, 9.9.86 שעה 21.00 במסגרת "פגישות בצוותא", הפעם עם: ליובה אליאב עם צאת ספרו – "לב חדש – רוח חדשה".

ליל שבת, 12.9.86 שעה 22.00 לשיר עם אריק סיני. אריק שר את שיריו הידועים בהשתתפות הקהל.

שבת, 13.9.86 שעה 18.00 הצגה לילדים והורים – "בראבו מר כנפי". מחזה בביצוע – תיאטרון הקבוץ.

"צוותא" יבנה
יום ראשון, 7.9.86 שעה 21.00 רב־שיח בנושא – שיטות תלמודים תיחידנית. בהשתתפות. פרופ׳ דוד חן – אונ׳ תל־אביב. מר שמואל כהן – מנהל מח׳ החינוך בעיריית יבנה.

יום רביעי, 10.9.86 שעה 20.30 פגישה עם: אלי איזל (פיינגרש) סא״ל (מיל.) – איש חיל האויר שישוחח על – צה״ל וישראל לאחר המלחמה.

מוצ״ש. 13.9.86 פתיחת "יריד תקבוץ".

"צוותא" הוד־השרון
בליל שבת, 5.9.86 שעה 21.00 פתיחה חגיגית של העונה ליד הבריכה במגדיאל בשיתוף עם מועצת פועלי הוד־השרון. בהשתתפות האמנים: מיכל טל, חבורת הזמר המקומית ושירה בציבור עם – ניסן כהן – חברון.

"צוותא" ירושלים
יום ראשון, 7.9.86 שעה 17.30 חוג ליוגה בהדרכת – נסים אור־יום.

יום שני, 8.9.86 שעה 9.00 בבוקר חוג ליוגה בהדרכת – אסתי אור־יום.

יום רביעי, 10.9.86 שעה 20.30 "שותפים לדירה" באנגלית בביצוע "בימת ירושלים".

יום חמישי, 11.9.86 שעה 20.30 "הקבלה לזמננו" – מרצה (באנגלית) זאב בן שמעון הלוי.

ליל שבת, 12.9.86 שעה 22.00 "רביעיית באלדי אוליבר" חוויה של מקבצים דרום־אמריקאיים, בראזילאיים, צועניים, פלמנקו ועוד. מנגנים: באלדי אוליבר – גיטרה, ת. שקד – חליל, אוריאל אטלס – גיטרה בס, ראובן סרוסי – גיטרה.

שבת, 13.9.86 שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר בארבע ידיים עם: "דואו באר־שבע" שרה פוקסמן־היימן – פסנתר, בארט ברמן – פסנתר. בתכנית: מוצרט, יוסף דורפמן, ברהמס, שוברט.

מוצ״ש, 13.9 שעה 21.00 יוקרן הסרט – "שדה בצל" בימוי – הרולד בייקר. סיפור אמיתי על רצח שוטר ופרשה מסעירה שנמשכה 7 שנים תמימות.

נתניה

שרון
היחפן מבוורלי הילס
מוצ״ש: 9.15 – 7.00
כל השבוע: 5 – 7 – 9.15

סטודיו
הצבע ארגמן
מוצ״ש וחול: 6.30 – 9.15

באר־שבע

חן
רכבת אל החופש
יום שישי: 10.00
מוצ״ש: 7.15 – 9.15
כל השבוע: 4.30 – 7.15 – 9.15

חולון

ארמון
צעירים וקשוחים
יום שישי – 10.00
חול ומוצ״ש – 9.30–7.15
מוצ״ש: 11.30
מונטי פייטון בריאן כוכב עליון
חמישי: 11.30
מופע הקולנוע

סבוי
זהירות חבית מתפרק
יום ה׳: 5.30 – 7.30 – 9.30
המורים בזיגזג
יום שישי – 10.00
מוצ״ש: 7.15 – 9.30
כל השבוע: 5.00 – 7.15 – 9.30

מגדל
היחפן מבוורלי הילס
יום ו׳ – 10.00
מוצ״ש וכל השבוע: 7.30 – 9.40

מתנ״ס קרית־שרת
סינמטק
9½ שבועות של שכרון חושים
א׳–ד׳: 7.30 – 9.30

מועדון קולנוע לנוער
טרן וקדירת הקסמים
א׳–ד׳: 4.30

ירושלים

אדיסון
תעלול קטלני
כל השבוע: 4.30 – 7.30 – 9.30
מוצ״ש: 9.30

אורגיל
היחפן מבוורלי הילס
מוצ״ש: 9.30
חול: 5.00 – 7.15 – 9.30
מהדובים באהבה
יום ו׳ – 10.30 בבוקר
יום א׳ – 10.30 ,12.30

אורנע
חופשה מטורפת באירופה
מוצ״ש: 9.30
חול: 4.30 – 7.00 – 9.00

בנייני האומה
יום ה׳:
זכרונות מאפריקה
כל השבוע:
להב משונן
7.30 – 9.30
מוצ״ש: 9.30

מיטשל
תקלה מופלאה
יום ה׳: 4.30 – 7.30 – 9.30
מוצ״ש וכל השבוע:
אהבה על הוולגה

סמדר
יומנו של צב
מוצ״ש: 9.15
חול: 7.00 – 9.15

כפיר
יפה בוורוד
מוצ״ש: 9.30
כל השבוע: 4.30 – 7.30 – 9.30

הבירה
שתי אצבעות מצידון
שישי: 2.30
מוצ״ש: 9.00 – 11.00
חול: 4.30 – 7.15 – 9.30

תיאטרוני ישראל
מחר מוצ״ש, 6.9
תיאטרון הבימה
המלט: 21.00
המתאבד: 21.00

תן טרמפ לחייל

בית אגרון
שישי, 5.9.86
בשעה 14.00:
כל מה שרצית לדעת על המין
בשעה 15.45:
שורת המקהלה
מוצ״ש – 6.9.86
בשעה 18.00:
נאטי גאן
19.45:
כל מה שרצית לדעת על המין
בשעה 21.30:
שנת הדרקון
בשעה 24.00:
מונטי פייטון – בריאן כוכב עליון

בת־ים

עצמאות
זכרונות מאפריקה
6.15 – 6.30

עכו

אודיטוריום עכו
יום חמישי
שנת הדרקון
7.30 – 9.30
כל השבוע:
זהירות, הבית מתפרק
7.30 – 9.30

תכניות רדיו וטלוויזיה ראה בחותם

שרותים ● עזרה ● התחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: גני בת־ים — הנביאים 3.
חולון: ד״ר חורי — סוקולוב 70.
ירושלים: קופ״ח — מרפאת רוממה. רח׳ המ״ג 28.
נתניה: נאות־שקד — מ. מסחרי אזורים.
פתח־תקוה: קופ״ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רמת־יצחק — ירושלים 96.
תל־אביב: כני — דיזנגוף 174, בריאות — המלך ג׳ורג׳ 28.
חיפה: נוה־שאנן — התיכון 37.

שבת
בת־ים: מור — חביבה רייק 20.
חולון: המרכז — כיכר וייצמן.
ירושלים: הר הזיתים (שבת) — ביה״ח שערי צדק (מוצ״ש) — בית וגן.
נתניה: נאות שקד — מ. מסחרי אזורים.
פתח־תקוה: קופ״ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: סינצי — חיבת ציון 43.
תל־אביב: שרה רב — האוזר 3 (שבת ומוצ״ש), תבנית ל׳ן רימינה (שר) — זימן 16, גתלת יצחק (שבת ומוצ״ש).
חיפה: הדס — חורב 53.

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל׳ 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 244. חדרה – 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א׳–ה׳: 16.00
בימי ו׳ וערבי חג: 11.30

מחיפה לבני־ברק וירושלים
א׳–ו׳: 7.00

מתל־אביב לחיפה:
בימים א׳–ה׳: 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00.
בימי ו׳ וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00.

מתל־אביב לנהריה:
בימים א׳–ה׳: 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00.
בימי ו׳ וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00.

מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב:
בימים א׳–ה׳: 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 19.30.
בימי ו׳ וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30.

מנהריה לחיפה ותל־אביב:
בימים א׳–ה׳: 6.30, 9.05, 10.40, 14.35, 16.33, 18.38.
בימי ו׳ וערבי חג: 9.05, 10.55.
* הרכבת תופעל בימי א׳ בשבוע ויום אחרי חג בלבד.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע״ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע״ש רוקח, תל־אביב – בימים ב׳, ד׳, ו׳ – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א׳, ג׳, ה׳ שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי״ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע״כ – ילדים, פנימית, עיניים. שערי צדק – כירורגית. ביקור חולים – נשים, א.א.ג. הדסה ה״צ – אורטופדית.
שבת
הדסה ע״כ – פנימית, נשים, עיניים. שערי צדק – כירורגית. הדסה ה״צ – אורטופדית. ביקור חולים – ילדים, א.א.ג.

יד ביד – ארגון קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ת״א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04־229488 (11.00–20.00)
נהריה – 04־920014 (11.00–20.00)
קו פתוח להורים במצוקה
בימי ב׳ ד׳ ה׳ – טל. 222782.
"קו פתוח" – ארגון קשבת לילדים ובני־נוער 03־221880 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד החוטר׳ לרפואת שיניים בישראל
תל־אביב — בימים א׳–ה׳ בין השעות 21.00–23.00, בלילות שבת וערבי חג בין השעות 18.00–24.00, בשבתות ובחגים בין השעות 15.00–21.00.
הכתובת: רח׳ ברטנורא 49, טל׳ 284649.
בחיפה: רחוב הנמן 26, קומה ג׳, טל׳ 523566, פתוחה מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00–9.00. אחרי חצות בתאום טלפוני מלפני.
רינגוף: מגור שער 3 (ליד המשביר) קומה א׳, טל׳: 394869, 03־285822.

מרכז מידע לקרבנות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל׳ 052־32432 בימים א׳–ה׳ בשעות 17.00–21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער״ן ירושלים — טל׳ 02־227171
ער״ן תל־אביב — טל׳ 03־261111
ער״ן חיפה — טל׳ 04־672222
ער״ן באר־שבע — טל׳ 057־418111
ער״ן נתניה — טל׳ 053־35316

סילוק מיטורדים
משקי עת״א למקרים הדחופים — טל׳ 106.

מד״א

ירושלים, ת״א, חיפה — טל׳ 101, רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים — טל׳ 781111, רמלה — טל׳ 054־21022 …

40 נקודות של מאגי לא מנעו ממכבי ת״א הפסד בבדלונה 94:92

אלופת ישראל בכדורסל, קבוצת מכבי תל־אביב, פתחה אמש את הופעותיה בספרד בהפסד 94:92 לקבוצה המקומית חובנטוד בדלונה.

המקומיים פתחו את המשחק בצורה מצויינת והוליכו 23:37 ובמחצית 46:51.

מכבי תל־אביב, בלי לי ג׳ונסון שנשאר בארץ, השתפרה במחצית השניה ובדקה הד־35 עלתה ליתרון 73:75.

מכאן ועד לסיום היה המשחק שקול. 39 שניות לפני הסיום היתה התוצאה 92:93 לזכות חובנטוד בדלונה. המזכירות לא הפעילה את שעון 30 השניות והמכבים ביצעו עבירה במתכוון שנוצלה לקליעת נקודה אחת. נסיון השיוויון נכשל ובסיום ניצחו הספרדים 92:94.

גיבור המשחק, מבחינת מכבי תל־אביב, היה קווין מאגי שקלע 40 נקודות. הוא היה משכמו ומעלה אך חסר תמיכה מתחת לסלים והעדרו של ג׳ונסון הורגש היטב.

דורון ג׳מצ׳י קלע 25 נקודות ומיקי ברקוביץ 13. ביתר הנקודות התחלקו הווארד לאסוף 5, מוטי ארואסטי 4, גרג קורונליוס 3 וחן ליפין 2.

מאבקי כוחות באיגוד הכדורסל

מאת יצחק ויסהוף

מאבק כוחות בין אנשי הפועל באיגוד הכדורסל מתנהל בימים האחרונים על איוש תפקידים במוסדות איגוד הכדורסל.

יהודה שקמה מקיבוץ הזורע שנבחר להנהלת איגוד הכדורסל מבקש לשמש בתפקיד יו״ר הוועדה המקצועית באיגוד במקומו של רכז הכדורסל של הפועל איתן חפר. שקמה דורש שחפר יכהן בתפקיד רכז הסיעה.

כמו כן יש מריבות בין חברים שונים על תפקידים אחרים באיגוד.

הצ׳ק האבוד של ריכליס

מאת יוסף חכם

ניר ריכליס, כדורסלן מכבי רמת גן והנבחרת הלאומית, שנפגע לחסגר יוצא מחר בשעות הבוקר לארצות הברית למכללת לונג איילנד.

אמו של הכדורסלן שעשתה לו "סדר" לפני היציאה לארה״ב מצאה המחאה על סך 400 שקל מחודש ינואר שנמסר לבנה ממכבי רמת־גן.

האם התקשרה לחבר הנהלת הקבוצה ושאלה האם ניתן לקבל המחאה אחרת תמורתה משום שעברו 180 ימים לפני החותם. תשובה ברורה היא לא קיבלה.

מבחני כוח בטורניר אלון שיפתח הערב

מאת יצחק ויסהוף

טורניר הכדורסל המסורתי על שמו של יגאל אלון ז״ל, יחל היום באולם הכדורסל בכפר־תבור בהשתתפות הפועל חולון, הפועל ת״א, הפועל הגליל העליון והפועל איתן גבת העולה החדשה לליגה הלאומית.

במשחק הראשון ישחקו הפועל איתן גבת והפועל תל־אביב. משחק זה יחל בשעה 7 וישמש מבחן לשחקן הזר של הפועל ת״א, אולי ג׳ונסון שלא הרשים במשחק האימון נגד הגליל העליון שלשום. במשחק זה קלע ג׳ונסון (2.04) 8 נקודות בלבד וטורניר אלון יבהיר את מעמדו בקבוצה.

בשורות הפועל איתן גבת יעדר השחקן הזר אלן הרדי שנקע את קרסולו, ורגלו גובסה ל־10 ימים. מאידך תציג איתן גבת את הזר השני שלה ריצ׳ארד מאר המגלה יכולת מצויינת יחד עם הותיק בועז ינאי.

במשחק השני יתמודדו הפועל הגליל העליון והפועל חולון. משחק זה יחל בשעה 9, שתי הקבוצות השלימו כבר את רכישותיהם. הפועל הגליל העליון עם שני הזרים וייט וכרי ועם המתאזרח ברד ליף. תחסר כנראה את המתאזרח השני דן סמית ואת הצעיר נרב הנפלד הסובלים מפציעות קלות.

מנגד תופיע הפועל חולון בהרכבה החזק ביותר שיכלול את אלכס ברדלי, ג׳יימס טרי, דייוי בורמור ושאר הישראלים של הקבוצה.

מחר יערכו משחקי הדירוג על המקומות 4־3 בשעה 6.30 ומשחק הגמר יחל לאחר מכן.

הנבחרת אישרה הופעתה באיטליה

מאת יצחק ויסהוף

איגוד הכדורסל שוגר מבריק לאיטליה ובו אישור לקיום משחק בין ארצי יחיד בין נבחרות הכדורסל של איטליה וישראל ב־22 באוקטובר.

איגוד הכדורסל דורש מהאיטלקים כי נבחרת איטליה תחזיר ביקור גומלין בישראל לפני משחקי אליפות אירופה בכדורסל שיערכו בחודש יוני ביוון.

בימים הקרובים אמורים האיטלקים להשיב על הדרישה הישראלית.

שאפיק חזר להכרה

מאת ראובן חנניה

כדורגלן מכבי פתח תקוה, שאפיק אל הוזייל, התאושש לפני יומיים באופן מפתיע ושב להכרתו לאחר 58 ימים בהם היה שרוי בתרדמה, מאז תאונת דרכים שארעה לו ולחברתו בדרך מכפרו רהט, שבנגב אל אימון קבוצתו מכבי פתח תקוה.

אתמול סיפר בן דודו פייכל אל הוזייל כי שאפיק מזהה את בני משפחתו, משוחח איתם בבהירות וחש בטוב.

רופאיו אומרים כי שאפיק יוכל אולי לחזור לכדורגל לקראת סוף העונה לאחר טיפולים.

שאפיק אל הוזייל, כדורגלן בדואי, שנבחר לפני כשנתיים לתגלית העונה על ידי העתון "ידיעות אחרונות" הוא בן 24 והופיע כבר במדי נבחרת העתודה של ישראל.

בני יהודה עייפה

מאת נפתלי כהן

קבוצת הכדורגל של בני יהודה ת״א שחזרה אתמול ממסע האימונים בהולנד עדיין רחוקה מלהיות מוכנה לקראת משחק גביע הטוטו שיערך מחר בבלומפילד נגד האלופה הפועל תל־אביב.

אתמול באימון הראשון שקיימה על מגרשה המטופח נראו השחקנים עייפים.

משה עלו סובל מכאבים בגב. בן טובים שלא התאמן במסע ממשיך להיעדר, רוני מאיר נשאר בגרמניה להמשך הטיפולים. ירון אריב סיכם רק אתמול על המשך פעילותיו בקבוצה.

שלושה משחקים בבלומפילד יפתחו מחר גביע־הטוטו

● כדורגל

אחרי שעונת הכדורגל נפתחה ביום שלישי בשני משחקים על גביע יהודה ליליאן ז״ל באיצטדיון ברמת־גן, יתחילו מחר תחרויות המחזור הראשון בגביע־הטוטו.

המוקד יהיה באיצטדיון בלומפילד בו ייערכו שלושה משחקים: שמשון ת״א – בית״ר נתניה (1.30); מכבי ת״א – מכבי פ״ת (3.30); הפועל ת״א – בני־יהודה ת״א (5.30).

בבית א׳ תתחיל האלופה, קבוצת הפועל ת״א, להתאושש אחרי הפסדה השבוע למכבי ת״א (1:3), כשתארח את בני־יהודה ת״א. משחק נוסף בבית זה ייערך בפ״ת, בין קבוצות הפועל פ״ת ומכבי נתניה (4.30).

סגנית האלופה, מכבי חיפה, תשחק בקרית־אליעזר עם הפועל כפר־סבא (1) בבית ב׳. משחק אחר בבית יתקיים בבלומפילד, בין קבוצות שמשון ת״א והעולה החדשה, בית״ר נתניה.

בבית ג׳ יהיו שני משחקים: מכבי ת״א תתמודד בבלומפילד עם מכבי פ״ת, וביבנה תארח מכבי יבנה את העולה החדשה, בית״ר ת״א (קרית־גת, 4.30).

מחזיקת הגביע, בית״ר ירושלים, שגם היא פתחה ברגל שמאל – בהפסד למכבי חיפה בגביע־ליליאן (2:0), תיפגש בימק״א עם הפועל באר־שבע (איצטדיון, 4.30). משחק נוסף בבית ד׳ יהיה ביפו, בין מכבי יפו והעולה החדשה, הפועל לוד, הנמצאת ב...שביתה (4.30).

גביע־הטוטו גם בארצית

משחקים בגביע־הטוטו בכדורגל יקיימו גם קבוצות הליגה הארצית.

* בית א׳: הפועל ירושלים – הפועל חדרה; הפועל עכו – הפועל יהוד.
* בית ב׳: הפועל חיפה – הפועל טבריה; בית״ר רמלה – הפועל בית־שאן.
* בית ג׳: מכבי שעריים – מכבי רמת־עמידר; הפועל רמת־גן – הפועל דימונה.
* בית ד׳: הפועל צפרירים חולון – הפועל מרמורק; הכח רמת־גן – בית״ר נהריה.

בלם הפועל תל־אביב יעקב אקהויז (מימין), בולם את חלוץ מכבי תל־אביב, יאיר סנדורי בדרבי שנערך ביום שלישי במסגרת גביע ליליאן בו ניצחה מכבי תל־אביב 1:3. משמאל נראה בני טבק שכבש את השער השני. (צילום: אריה קנפר)

ברייזלובסקי – אזרח ישראלי

מאת יוסף גלזר

הכדורגלן הארגנטינאי־יהודי, דניאל ברייזלובסקי, הוא אזרח ישראלי לכל דבר — כך עולה מבדיקה שנערכה אתמול עם מנהל מירשם האוכלוסין במשרד הפנים יהושע כהנא.

מסתבר כי ברייזלובסקי לא ויתר מעולם על אזרחותו הישראלית שניתנה לו ב־1962, עת התגורר עם הוריו בישראל.

בעקבות עליתו המחודשת ארצה נערך חיפוש אחר מסמכיו בגנזך המדינה והם אכן נמצאו. מכאן שאין כל מניעה תקנונית להופעתו המיידית במשחקים רישמיים בישראל, למעט קבלת השיחרור מקבוצתו המקסיקנית, שכבר נשלח ארצה.

אם השיחרור יגיע בימים הקרובים עשוי ברייזלובסקי להופיע בשבוע הבא בשורות מכבי חיפה במשחק גמר גביע ליליאן נגד מכבי תל־אביב.

הפולני סטלמך לא יגיע מהר כל כך

מאת יוסף גלזר

קבוצות הכדורגל של הפועל חיפה ומכבי תל־אביב המבקשות לזכות בשירותיו של הקשר הפולני־יהודי סטלמך תיאלצנה קרוב לוודאי לגנוז את כוונותיהם.

בשיחה טלפונית שהתקיימה אתמול בין אחד המקורבים להפועל חיפה לבין יו״ר מועדון שלונסק וורוצלאב, התברר מפי היו״ר הפולני כי על פי התקנון המקומי יוכל כדורגלן להשתחרר לקבוצה בחו״ל רק בגיל 28, למעט מקרים מיוחדים.

מאחר שסטלמך הוא בן 22 בלבד הרי שקלושים סיכויי שיחרורו.

היו״ר הפולני ציין כי שמו של הכדורגלן הוא מאריוס סטלמך ולא אנג׳יי סטלמך כפי שפורסם בארץ והטעות נובעת משגיאה בעתון פולני.

סטלמך הבקיע בעונה האחרונה 16 שערים.

פרט להפועל חיפה מתעניין גם מרכז מכבי, באמצעות העסקן עוזיקס מילצ׳ן, בשירותיו של סטלמך עבור מכבי תל־אביב.

בליגה הצרפתית בכדורגל:
מארסיי ונאנט יחד בראש

קבוצות הכדורגל מארסיי ונאנט ממשיכות להוליך את הטבלה הצרפתית עם מספר נקודות זהות — 12.

מארסיי סיימה במץ בתיקו 1:1 ונאנט בבית מול לה האוור 0:0.

אחריהן בדירוג, בורדו והאלופה פאן ז׳רמן עם 11 נקודות. בורדו סיימה בתיקו אפס עם לנס וסאן ז׳רמן נפרדה ב־1:1 מטולון. תיקו דומה היה בין ראסינג פאריס ומונאקו.

באיירן מינכן – המבורג

● הליגה הגרמנית

המשחק שיעמוד מחר במוקד המחזור החמישי בליגה המערב־גרמנית, יפגיש את המבורג, השניה בטבלה, עם בעלת התואר הכפול, באיירן מינכן, מתחרתה בצמרת.

באיירן הצליחה פעמיים להתגבר על פיגור בשני משחקיה האחרונים. כך היה בשבת נגד הרטה ברלין החובבת במסגרת הסיבוב הראשון בגביע וניצחה 1:2 בדקת הסיום, תודות לבינלאומי החדש, רולאנד וולפארט. באמצע השבוע הזה חזרה התמונה בנירנברג, כשהבינלאומיים לותאר מאתאוס וקלאוס אאוגנטאלר כבשו את שני השערים, לאחר פיגור 1:0.

המבורג, לעומת זאת, הפגינה יכולת טובה, כשניצחה באמצע השבוע את איינטרכט פרנקפורט 0:2.

קלן, הניצבת במקום הלפני־אחרון, יוצאת למאנהיים, שם היא מקווה להצליח יותר מאשר עד כה, כשהבקיעה שני שערים בלבד בארבעה משחקים.

● כדורעף

נבחרות הכדורעף של סין (אלופה אולימפית) וארה״ב (סגנית) קבעו נצחונות קלים ביום השני של אליפות העולם בצ׳כיה.

סין הכניעה את תוניסיה 0:3 וארה״ב את צפון קוריאה גם כן 0:3.

מזרח גרמניה חוללה הפתעה כשגברה על אלופת העולם לשעבר, ברית המועצות 2:3.

מת המאמן גלוריה

מאמן הכדורגל הברזילאי הנודע, אוטו גלוריה, שהכשיר את פורטוגל למקום השלישי במשחקי העולם באנגליה 1966, מת בריו בגיל 68 לאחר מחלה ממושכת.

גלוריה אימן כמה שנים בצרפת, ספרד ופורטוגל.

ווסטהאם מול ליברפול וארסנל מחכה לטוטנהאם

מוקד המחזור החמישי בליגה האנגלית יהיה מחר בלונדון:

● הליגה האנגלית

מאת שבח טלברט

שני משחקים מסקרנים יתקיימו מחר בלונדון, במסגרת המחזור החמישי בליגה האנגלית בכדורגל.

ווסטהאם תארח את בעלת התואר הכפול, ליברפול, שהפסידה שלשום לראשונה העונה בלסטר (1:2) כשקני דלגליש כמחליף, הבקיע את שער הכבוד. ואילו בהייבורי, יתקיים הדרבי העירוני בין שתי היריבות הוותיקות, ארסנל וטוטנהאם.

וימבלדון, שעשתה היסטוריה נוספת, כשהיא צועדת בראש הטבלה עם תשע נקודות, תשחק בווטפורד.

שני משחקים נוספים יהיו מתוך בכירה האנגלית, צלסי תארח את לוטון וצ׳רלטון את נוריץ׳.

מנצ׳סטר־יונייטד – בלא נקודה משלושה משחקים – תשחק בלסטר, וככל הנראה תוצאת משחק זה תשפיע על המשך עבודתו של המנהל רון אטקינסון.

השבוע ספג נוקאאוט נוסף, כשהקשר המצויין שלו רמי מוזס, נקע את קרסולו וינוטרל לפחות שבוע.

המשחקים הנוספים: אסטון־וילה – אוקספורד; אברטון – ק.פ.ר; מנצ׳סטר־סיטי – קובנטרי; ניוקאסל – שפילד־וונסדיי; סאותהמפטון – נוטינגהאם.

● אתלטיקה

מפגש הגדולים היום בבריסל

הרץ המרוקני סעיד אאויטה, ינסה בפעם החמישית השנה לשבור את שיא העולם למרחק 2000 מטרים, בתחרות המסורתית העשירית שתתקיים הערב בבריסל, לזכרו של הרץ הבלגי איבו ואן דאם, שנספה בתאונת דרכים.

ואן דאם נטל פעמיים את מדליית הכסף באולימפיאדת מונטריאול (1976) ב־800 ו־1500 מטר.

הרץ בן ה־25 החמיץ השנה פעמיים את שבירת השיא העולמי של רונו ב־3000 מטרים ואחר כך בנסיון לשבור את שיאו העולמי של סטיב קראם במייל (3:46.32).

נקבעו השופטים לקבוצות הישראליות בגביע אירופה

חמישה שופטים ישראלים ינהלו משחקים במסגרת הגביעים האירופאיים

איגוד הכדורסל האירופי (פיב״א), שיבץ את השופטים והמשקיפים למשחקי הקבוצות הישראליות בגביע אירופה וכן שיבץ חמישה שופטים ישראלים לנהל משחקים ביבשת.

במשחקה של מכבי תל־אביב נגד פולי משווייץ ב־9 באוקטובר ביד־אליהו, במסגרת גביע האלופות ישפטו דורנטי מאיטליה וידראליס מיוון. המשקיף יהיה הישראלי אליהו עמיאל.

יום לפני כן תארח הפועל תל־אביב את אפולון מיוון במסגרת גביע קוראץ׳ והשופטים יהיו בכמאייר מאוסטריה ואלבינוטי מאיטליה. המשקיף יהיה מרדכי נהרי מישראל.

אליצור נתניה תארח בגביע קוראץ׳ את קראונים מקפריסין ב־1 באוקטובר והשופטים יהיו קננזי מאיטליה ווריכבאכר מאוסטריה. כמשקיף נקבע, שלום גרינבאום מישראל.

בגביע האלופות לנשים תארח אליצור תל־אביב את ספרטינג אתונה והשופטים — כן גם המשקיף — יהיו זהים למשחק של הפועל תל־אביב. משחק הנשים יערך ב־9 באוקטובר.

השופטים הישראלים הבינלאומיים, ברוך זלינגר, דוד דגן, ראובני וירובניק, טוד וורוניק ואסא קמינר קיבלו שיבוצים לניהול משחקים באירופה בגביעים השונים.

ברוך זלינגר שובץ לשלושה משחקים בקפריסין. ב־30 בחודש זה משחק בגביע מחזיקות גביע גברים, ב־1 באוקטובר בגביע קוראץ׳ בלימסול ויום לאחר מכן בגביע אלופות בניקוסיה.

האופן וירובניק ישפוט בשני משחקים ביוון, ב־1 באוקטובר גביע קוראץ׳ בסלוניקי וגביע אלופות באותה עיר.

גם טור וורוניק ישפוט ביוון ב־7 באוקטובר בגביע מחזיקות גביע גברים באתונה ויום לאחר מכן גביע אלופות נשים, גם כן באתונה.

דוד דגן ינהל באותו יום (8 באוקטובר) משחק בגביע קוראץ׳ בסלוניקי.

עוד ישראלי שישפוט באותו ערב ביוון הוא אסא קמינר במשחק גביע אירופה למחזיקות גביע נשים באתונה.

כדורסלני מכבי חיפה יוצאים הבוקר ליוון

קבוצת הכדורסל של מכבי חיפה תמריא הבוקר ליוון, שם תשתתף בטורניר מרובע בו נוטלות חלק גם שיבנקה סיבניק מיוגוסלביה, פאנאתינאיקוס ופאוק סלוניקי מיוון.

החיפנים ביטלו בתחילת השבוע את השתתפותם בטורניר מסיבות כספיות אולם לאחר שהמארגנים באו לקראתם והפחיתו את עלות ההשתתפות, הוחלט בכל זאת לצאת לטורניר.

ליוון ייצאו עשרה כדורסלנים ויחסר רק עדי גורדון הפצוע. היום ייבדק גורדון בבית־החולים רמב״ם ברגלו הפגועה ויתברר אם יוכל לשוב במהרה לפעילות או שמא יזדקק לניתוח בכף הרגל הפגועה.

עם הקבוצה יצאו גם גזבר הקבוצה משה אביגדור שיעמוד בראש המשלחת, המנהל אבי ברעם, עוזרו יוסי לוי והמאמן פנחס גרשון.

מכבי חיפה תקיים ביוון ארבעה משחקים מהם שלושה במסגרת הטורניר. הראשון שבהם יערך כבר הערב.

44 נקודות של גורן

מאת יוסף חכם

קבוצת הכדורסל של מכבי רמת־גן גברה אמש, במשחק אימון בקרית אונו, על קבוצת אליצור קרית אונו, היורדת לליגה הארצית, 85:88 לאחר 43:46 לקרית אונו במחצית.

מכבי רמת־גן הופיעה ללא אמיר בינו הפצוע וג׳ים תומאס הנמצא בחו״ל. הוותיק אור גורן קלע 44 נקודות.

שחקני הקריה שהוליכו ברוב דקות המשחק – 2:9 ו־31:37 – הגדילו את יתרונם במחצית השניה ל־43:52, 60:70. אז החל יצחק תייר מרמת־גן לקלוע ובסיום 85:86 מסל נצחון שלו.

שפטו דוד דגן ומנשה הרמן, לעיני 100 צופים.

● קלעו למכבי רמת גן: גורן 44 (5 סלי 3), תייר 16, שידלצקי 9, נאווי 9, בריצמן 4 ואברמסון 4.

● קלעו לאליצור קרית־אונו: י. לוי 28, ריים 20, רוזנפלד 9, מרקוביץ 7, קרן 9, רביד 4, קריין 3, אגמי 3 וגרינבלט 2.

* כדוריד: אליפות הפועל לקבוצות הליגה הלאומית לנשים תתקיים מחר במנה״צ בהיכל הספורט ברחובות: הפועל אשדוד – הפועל נווחיים (10); הפועל פ״ת – הפועל אשקלון (11.30).

* רכיבה: מירוצי סוסים למרחקים 1000־2200 מטר ייערכו מחר ב־4 אחה״צ במגרש המירוצים במעין־חרוד.

בפאריס מייחסים רצח 3 החיילים מיוניפי"ל לסחטנות של ה"חיזבאללה"

בפאריס התייאשו מהמו"מ הממושך לשחרור בני הערובה ו"חושבים על פעולת־גמול צבאית" ■ רצח החיילים נועד לדרבן את פאריס להוציא חייליה מלבנון

מאת ארנון יפה, כתב "על המשמר" בצרפת

פאריס. — זעם ואין־אונים שוררים בפאריס אחרי רצח שלושה הצנחנים הצרפתיים מכוח האו"ם בדרום לבנון.

הרצח, בפיצוץ 35 קילו מטען־צד, בשעה שהצנחנים יצאו לריצת־בוקר, מיוחס ל"חיזבאללה". הקנאים השיעים מפעילים טרור בפקודת השרותים האיראניים והסוריים, כדי לכפות פינוי הכח על צרפת.

הממשלה הצרפתית מאשימה את האו"ם בחוסר אונים. הנשיא מיטראן אמר אתמול, כי צרפת תמשיך בנוכחותה בדרום לבנון. הוא תבע מן האו"ם אמצעים שיאפשרו לכח להגן על עצמו ואמר שצריך לחזק את כח האו"ם. ראש הממשלה שיראק תבע מן האו"ם לפעול מיידית.

פאריס חותרת להשיג שינוי בתפקיד כח האו"ם, לחמשו בנשק כבד על מנת שיוכל להלחם נגד "חיזבאללה".

ממשלת הימין סבורה, כי אין טעם להשאר, אך אינה רוצה לפנות לבדה את כוחה שיוניפי"ל. כדי לצאת בכבוד, היא מנסה להשיג את פירוק הכח כולו, דבר שיהפוך לתנאי בשיחות עם האייטולה בטהראן על שחרור בני הערובה.

ההתנקשות נועדה להגביר את סחטנות הטרור על הממשלה הצרפתית, שאינה יודעת איך להחלץ מתוכו.

כל אימת שהושג הסכם בשיחות החשאיות עם טהראן, הציגו האייטו־לות תביעות חדשות כשהם מעלים את מחיר הסחטנות ללא הרף.

השיחות נתקעו לאחר שהאירא־נים ביקשו תשלום מיליארד דולר ועתה הם תובעים מצרפת להפסיק להלוותן משלוחי נשק לעיראק.

במטיניון ובקיי ד'אורסי מיואשים ומתחילים לחשוב על פעולת גמול צבאית. שלטון הימין התימר להשיג הסדר מהיר עם הסורים והאיראנים ולפי שעה עדיין נוקטים במתינות כלפי "חיזבאללה". לפי המסמכים הסודיים שהודלפו פה על ידי חוגים בשירותים, זכתה משפחתו של אחד ממנהיגי "חיזבאללה" באשרת שהייה לחמש שנים בצרפת. שר הפנים פתח בחקירה פנימית לברר מי הדליף את המידע הסודי, "לה מטן" כתב, כי חוגים בשרותים חותרים לסכל עיסקה עם "חיזבאללה".

יוזמת השלום האחרונה בלבנון ספגה אתמול מהלומה כפולה, כאשר שביתת הנשק הכללית עליה הכריזו כל הצדדים הופרה תוך 48 שעות — וכן, מהריגתם של שלושה חיילים צרפתים בדרום לבנון.

הפגזות מרגמות אירעה בביירות בין המיליציות היריבות משני עברי הקו הירוק החוצה בין ביירות המוסלמית לביירות הנוצרית.

לא נמסר על נפגעים ולא ברור איזה צד פתח בהפגזות אלה.

אשר להריגת החיילים הצרפתים על־ידי מטען צד בכפר ג'ויה, נמסר כי הכפריים הנרגזים יצאו לרחובות, גינו את ההתקפה הרצחנית וקראו לצרפת שלא לפנות את כוחותיה מיוניפי"ל.

כינוס חרום של מוהב"ט לדיון ברצח 3 חיילי יוניפי"ל

מועצת הבטחון מתכנסת היום לישיבת חירום על פי בקשת צרפת.

נמסר, כי תת מזכ"ל האו"ם המופקד על פעולות לשמירת השלום, מארק גולדינג, יצא ללבנון, על מנת לבדוק את הצעדים שיש לנקוט כדי לאפשר לכוח יוניפי"ל "לבצע את משימתו ביעילות, ובתנאי הבטחון הדרושים".

במסגרת שליחותו יבקר גולדינג במטה יוניפי"ל בנאקורה, וכן בביירות, בדמשק ובירושלים.

האחיות השלימו

(סוף מעמוד ראשון)

מיכאלי ונציגי האוצר נועדו אתמול עם יו"ר האיגוד המקצועי, בנסיון נוסף לגבש עמדה אחידה במשבר האחיות.

ההצעות לא מקובלות

בתום הדיון מסר דובר האיגוד המקצועי כי הצעות הממשלה אינן מקובלות על הכרפלד ולא נוצר בסיס להתקדמות במשא־והמתן.

לפיכך, נמנע הכרפלד מלהזמין לדיון את נציגות האחיות. הדובר הוסיף כי אם בפגישה עם שר־האוצר לא תושג פריצת דרך, תיזום ההסתדרות פגישה דחופה עם ראש־הממשלה ש. פרס.

גורמים במשרד הבריאות מסרו, לעומת זאת, כי בפגישה אצל הכרפלד חלה התקרבות בעמדות, לדברי גורמים אלה, משרדי הבריאות והאוצר מסכימים עם ההסתדרות שיש להוסיף 1,500 תקנים לאחיות בתי החולים והמחלוקת היא בתוך כמה שנים תבוצע תוספת התקנים.

"הנטישה — בומרנג"

מנכ"ל משרד הבריאות הזהיר אתמול את האחיות לבל ישביתו את בתי־החולים שכן, כדבריו, "הנטישה תפגע בהן כבומרנג". הוא הוסיף: "אוי לאחיות אם תיפול שערה אחת מראשו של חולה". גם יו"ר האיגוד המקצועי הבהיר כי לאחיות אין סמכות לנטוש את בתי־החולים בלי להיוועץ בהסתדרות. הוא רמז שאם תתבצע הנטישה — יצטרכו האחיות לנהל לבדן את המו"מ עם המעסיקים, ללא סיוע מההסתדרות.

תוכניות חירום

בבתי־החולים כבר הוכנו תוכניות חירום למקרה של נטישה מוחלטת של המחלקות השונות על־ידי האחיות. התוכניות כוללות, בין השאר, פינוי הדרגתי — עד כדי 80 אחוז — של החולים וסגירת מרפאות החוץ ומחלקות מסויימות שפעילותן אינה קריטית.

● כוחות הבטחון בליבריה הועמדו במצב של כוננות גבוהה על רקע שמועות נסיון לביצוע הפיכה או פלישה.

שר המשפטים ג'נקנס סקוט אמר, כי הממשלה אינה יכולה להשאר אדישה נוכח השמועות הנוגעות לבטחון המדינה.

ערפאת

(סוף מעמוד ראשון)

כפי שהוחלט הדבר בהחלטות בינלאומיות". הוא הבהיר כי אש"ף תובע את כינוסה של ועידה בינלאומית כדי לפתור את המשבר במזרח התיכון. בוועידה חייבים להשתתף כל הצדדים לסכסוך, לרבות אש"ף וכן חמש המדינות שהן חברות קבועות במועצת הבטחון.

פעם ראשונה

לדבריו תעודד הוועידה "על בסיס של חוקיות בינלאומית ושל החלטות מועצת הבטחון הקשורות לשאלה הפלשתינית ולמזרח התיכון, לרבות החלטות 242 ו־338".

משקיפים ציינו כי זו הפעם הראשונה שמנהיג אש"ף מתייחס במפורש להחלטה 242. עד כה הכריז ערפאת על תמיכתו "בכל החלטות האו"ם, מבלי לפרטן.

גם הפעם לא הצהיר ערפאת במפורש שהוא מכיר בהחלטות מועצת הבטחון. כזכור השעתה ירדן בחודש פברואר את השיחות עם הנהגת אש"ף, לאחר שזו סירבה לתמוך בהחלטה 242. (ע"ר, ע"צ)

נעצרו שני רבי־החובלים של האוניות הסובייטיות שהתנגשו

"פראבדה" מאשים רבי החובלים בהפרת תקנות בטיחות שגרמו אסון טביעתה של "הגנרל נחימוב" שבו מצאו מאות את מותם

מוסקבה. — השלטונות הסובייטיים עצרו את רבי החובלים של אניית הנוסעים ואוניית המשא שהתנגשו בים השחור — מסר "איזווסטיה".

העתון אינו מוסר במה מאשימים את קפטן ואדים מארקוב, רב חובל אוניית הנוסעים ואת קפטן אוניית המשא, ויקטור טאקאצ'נקו.

העתון מציין כי יותר מ־400 אנשים כבר העידו בפני ועדת החקירה הממשלתית הבודקת את נסיבות האסון.

העתון "פראוודה" האשים אתמול את רבי החובלים של אוניית הנוסעים ואוניית המשא הסובייטיות באחריות להתנגשות בין שתי האניות בים השחור, שגרמה למותם של מאות נוסעים.

בידיעה מנובורוסיסק, הנמל ממנו הפליגה אוניית הסיור "אדמיראל נאחימוב" למסע המוות שלה ביום ראשון שעבר, אומר כתב "פראוודה" כי חוקרי התאונה עומדים להגיש דו"ח מפורט על סיבות האסון.

"אולם כבר עכשיו אומרים מומחים, כי הסיבה נעוצה בהפרת תקנות הבטיחות של השיט. על־ידי ה־קפטנים של שתי האוניות", כותב העתון.

קפטן אוניית הסיור, ואדים מארקוב וקפטן אוניית המשא ויקטור טקאצ'נסקו שרדו מן האסון. עד כה ידוע על 79 נוסעים ואנשי צוות שניספו בעת שאוניית המשא חתכה לשניים את אוניית הסיור. 319 הם בחזקת נעדרים, אם כי הסיכויים כי יימצאו בחיים קלושים עד אפסיים.

בידיעה בעתון "איזווסטיה" מלפני יומיים, נאמר כי היתה כאן טעות אנוש. העתון ציטט מדבריו של האוחז בהגה של אוניית הסיור, שאמר כי אוניית המשא "פיוטר ואסייב" התעלמה מקריאות ראדיו חוזרות ונשנות שתשנה את קו ההפלגה שלה.

בדיווח שהופיע בעתון הנוער ה־קומוניסטי "קומסומולסקיה פראוו־דה" נאמר, כי המחץ של ההתנגשות היה כה גדול עד כי כל חור המלכות של האוניה "אדמיראל נחימוב" נחצה לשנים. האוניה במעמס של 17,000 טון ירדה למצולות תוך 15 דקות בלבד.

"פראוודה" מסר, כי בעקבות ההתנגשות נפרץ חור גדול בשטח של 90 מטר בצד האוניה והמים חדרו לתוכה חיש מהר.

עם זאת, 836 נוסעים ואנשי צוות נחלצו מן התאונה שאירעה ביום ראשון בחצות. פקידים סובייטים הודו, שכמעט אין תקוה להציל עוד מישהו מבין 319 הנעדרים. (ע"ר, ע"צ)

● 26 אנשים נעצרו ביום חמישי בערב במועדון בלתי חוקי למשחקי מזל בצומת הרחובות העליה־וולפסון בתל־אביב.

זכו בפיס־רב־פרס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 36/86 שהתקיימה ביום 4.9.86 זכו הכרטיסים הבאים: בסך — 170,000.00 ש"ח זכה המספר 277435. הפרס המצטבר בסך 180,000.00 ש"חים עובר לשבוע הבא. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 440,000.00 ש"חים (כולל צבירה). בסך — 11,000.00 ש"ח זכה המספר 023497. בסך — 5,000.00 ש"ח זכו המספרים: 203072 ו־012997. בסך — 275.00 ש"ח זכו המספרים:

163102, 142970, 125108, 114472, 098434, 089791, 079801, 352286, 311209, 294722, 273770, 226969, 204195, 191264, 512152, 473775, 457470, 410597, 407376, 379754, 364629, 735186, 706542, 670846, 610745, 599946, 599866, 539097, 830124, 818145, 770224, 738840.

בסך — 130.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 27371, 6122. בסך — 20.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 816, 961. בסך — 15.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 095, 234, 686. כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 3 זכו בסך של: 2.20 ש"ח. בסך — 4.40 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 014, 015, 024, 156, 210, 263, 275, 278, 296, 303, 304, 318, 345, 425, 444, 520, 593, 643, 650, 652, 694, 775, 893, 932, 935, 966. בסך — 2.20 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01, 02, 04, 13, 17, 28, 31, 32, 41, 42, 47, 50, 56, 59, 61, 63, 65, 66, 70, 82, 94, 95, 97, 98, 99.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים – 5.9.86

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1			1.4884	1.5069	1.4969
דולר אמריקאי	1	1.45	1.52	1.4768	1.4952	1.4856
מרק גרמני	1	0.72	0.75	0.7293	0.7385	0.7331
לירה סטרלינג	1	2.18	2.29	2.2206	2.2484	2.2324
פרנק צרפתי	1	0.22	0.23	0.2221	0.2249	0.2236
ין יפאני	100	0.94	0.98	0.9543	0.9622	0.9598
גילדן הולנדי	1	0.63	0.66	0.6455	0.6535	0.6498
פרנק שווייצרי	1	0.89	0.93	0.9021	0.9134	0.9074
כתר שבדי	1	0.21	0.22	0.2153	0.2180	0.2164
כתר נורווגי	1	0.20	0.21	0.2030	0.2055	0.2042
כתר דני	1	0.19	0.20	0.1927	0.1951	0.1931
מרק פיני	1	0.29	0.31	0.3030	0.3068	0.30
דולר קנדי	1	1.05	1.10	1.0645	1.0778	1.0709
דולר אוסטרלי	1	0.88	0.94	0.9089	0.9202	0.9142
ראנד דר' אפריקני	1	0.37	0.63	0.6247	0.6325	0.6265
פרנק בלגי	10	0.34	0.36	0.3518	0.3562	0.3541
שילינג אוסטרי	10	1.02	1.07	1.0351	1.0480	1.0411
לירה איטלקית	1,000	1.04	1.10	1.0571	1.0703	1.0621

האמריקנים

מאת זאב בליצר

(סוף מעמוד ראשון)

טאבה, ולדעתם קביעת שלושת הבוררים איננה בעייה קשה במיוחד. אולם לפי האמריקנים, מה שמעורר מחשבות שניות אצל המצרים באשר לקיום הפיסגה, היא עמדת ישראל בנושא הפלשתיני.

מנסה לסחוט ויתורים

מובארק, על פי טענה זו, רוצה להפגין לפני העולם הערבי התגמשות עמדת ישראל כדי להצדיק את הפיסגה. לדעת האמריקנים, מובארק מודע לחשיבות היוקרתית שמייחס פרס לקיום הפיסגה עמו והוא מנסה לסחוט ממנו ויתורים.

מאת דליה שחורי

(סוף מעמוד ראשון)

מובארק מעוניין לקיים את הפיסגה במועד שנקבע, כלומר ביום ד' הבא. יחד עם זאת נראה, כי הנשיא המצרי מנסה להשפיע על ישראל להבין את העמדה המצרית ולבוא לקראתה, כדי שיהיה אפשר לסיים את המחלוקות על סימון הגבול ובחירת הבוררים, ולחתום על שטר הבוררות.

בשבוע הבא תצא משלחת־חוץ למצרים, בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה אברהם טמיר, להכנת ביקור פרס. טמיר יחתום גם ככל הנראה על שטר הבוררות בשם ישראל.

מחלוקת הבוררים

השבועון המצרי "אל מוסאוואר" מוסר, כי משלחותיהן של שתי המדינות חלוקות עדיין בדעתן בדבר בחירת ראש צוות הבוררים.

השבועון אומר, כי שני הצדדים הסכימו מלכתחילה לבחור לתפקיד זה את פייר גראבר, מי שכיהן בעבר כנשיא שוויץ. אולם, לדברי העתון, חזרה בה ישראל מהסכמתה למינויו, לאחר שם פורסם בעתונות המצרית.

"אל מוסאוואר" מזכיר בהקשר זה, כי הנשיא מובארק, מתנה כל פגישה עם ראש ממשלת ישראל, שמעון פרס, ביישובה של בעיה זו.

משקיפים בקהיר מעירים בהקשר זה, כי עורכו הראשי של "אל מוסאוואר" נתקבל לפני יומיים לשיחה אצל נשיא מצרים.

מגעי מרפי במצרים

השליח האמריקני למזרח התיכון ריצ'רד מרפי, נפגש אתמול עם שר החוץ המצרי, עיסמת עבד אל־מגיד, על מנת לקדם פתרון לסכסוך טאבה.

אולם בשיחה לא הושגה התקדמות והשר המצרי אמר בתום השיחה שנמשכה שלוש שעות, כי "דנו בנושאים הקשורים לבוררות, במאמץ לפתור בעיות קיימות". עבד אל־מגיד הוסיף בשיחה עם עתונאים, כי ישוב להפגש עם מרפי בשבת. מצפים שמרפי ייפגש גם עם הנשיא מובארק, אולם עד כה לא נמסרה הודעה על מועד הפגישה.

מרפי, שהגיע למצרים לאחר ביקורים בירדן ובישראל, בודק גם את הסיכויים לפרסומה של הצהרת שלום משותפת ישראלית־מצרית־ירדנית.

ירדן, מצידה, לא רמזה עד כה על נכונותה לחתום על הצהרה מעין זו. העתון הירדני "אראעי" כתב אתמול: "ברור כי הצהרת השלום... מכוונת רק לחיסול תוכנית השלום הערבית, ולהרחקת אש"ף מתהליך השלום". מצרים, מצידה, לא הבהירה את עמדתה כלפי ההצהרה המוצעת.

"אל אהרם" מסר, כי מובארק וחוסיין ניהלו אור ליום ה' שיחה טלפונית. העתון לא מסר פרטים על שיחה זו. חוסיין המריא אתמול מרבת עמון, לביקור פרטי בבריטניה.

מנכ"ל משרד החוץ דוד קמחי, שקיים ביום ד' שיחות בקהיר, חזר אתמול לאלכסנדריה תוך ציפייה לתוצאות שיחותיו של מרפי עם שר החוץ המצרי, וכן על מנת לנהל שיחות נוספות עם המשלחת המצרית. (עד)

נסיונות התנכלות לכנסיה הרוסית

נסיונות התנכלות לכנסיה הרוסית באבו־כביר היו אתמול לפנות ערב.

סמוך לשעה 4 ניסה אלמוני לחדור לכנסיה, לאחר שהוא קרע את הרשת על אחד החלונות. הוא לא הצליח להכנס כיוון שנזעקה השומרת והוא נמלט מן המקום.

זמן מה לאחר מכן טיפסו 3 צעירים על החומה המקיפה את הכנסיה וצעקו צעקות שונות לעבר הנזירות שהיו במקום. הנזירות אמרו לאנשי המשטרה כי הן לא הבינו מה אמרו להן.

האם הרמטכ"ל

(סוף מעמוד ראשון)

ששיגר אסטרולוג תמוהי מירושלים בשם אליצור קרושי לרמטכ"ל רא"ל משה לוי. הדבר אירע לפני פחות משנה והאסטרולוג קיבל מכתב תשובה מלשכת הרמטכ"ל המודיע כי המכתב נתקבל בלשכה. זמן קצר לאחר מכן התייצבו בביתו של קרושי בשכונת רחביה בירושלים אל"מ חרמץ, שהיה ראש לשכת הרמטכ"ל ועוד תת־אלוף ששמו אינו ידוע. האסטרולוג פירט בפניהם את המפה שהכין ומסר אותה בידיהם כדי שיעבירוה לרמטכ"ל עצמו.

ב"מפה האסטרולוגית" מנבא קרושי בין השאר כי לרמטכ"ל לא כדאי להקשיב לדרג המדיני, כי יש לפרסם תמונות של חיילות בעיתונים, לא לקבל את אלי גבע בחזרה לצה"ל עד לחודש אוקטובר, היות שאו צפוי עימות צבאי ועוד כהנה וכהנה פנינים.

תגובת דובר צה"ל

מלשכת דובר צה"ל שבדקה את העניין אצל הרמטכ"ל נתקבלה אתמול התשובה הבאה: "פנייה שגרתית זו, כמו עוד עשרות אחרות, הגיעה ללשכת הרמטכ"ל וזכתה לתשובה מקובלת של קצינת הניהול, כפי שנהוג בדרך כלל. המסמך לא זכה לשום טיפול פרט לקריאה של ראש הלשכה (אל"מ חרמץ). צה"ל אינו עוסק באסטרולוגיה" הרגיע אמש דובר צה"ל את עם ישראל.

עם זאת אישרו מקורות צבאיים באוזני כתבנו כי אלוף משנה אליק חרמץ אכן ביקר בביתו של האסטרולוג אליצור קרושי, ושמע ממנו פרטים על תחזיתו. השאלה האם עשה זאת על דעת עצמו או בשליחות הרמטכ"ל נשארה פתוחה. הכוכבים והשמים יכולים לחכות.

משפטנים מקורבים

(סוף מעמוד ראשון)

מודעי, והיועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש.

הבטחה שלא ייפגעו

לדברי הגורמים המשפטיים סוכם באותו מעמד כי רק ראש השב"כ אברהם שלום יסיים את תפקידו ויפרוש מהשרות, תוך זמן מוגדר, וכי לגבי שלושת אנשי השב"כ האחרים סוכם כי לאחר החנינה הם ינוקו מכל כתם ולא ייפגע עתידם וקידומם בשרות הבטחון.

עוד טוענים הגורמים כי סוכם באותו מעמד שיפורסם ברבים רק דבר החנינה לגבי ראש השב"כ אברהם שלום.

כל ארבעת החנונים הסכימו לגירסה זו ואף הקבינט המצומצם שאישר את העיסקה עודכן בפרטים אלו.

הפוליטיקאים נסוגו

הגורמים המשפטיים טוענים השבוע כי פוליטיקאים בכירים שסיכמו את התנאים לחנינה אינם עומדים בהם ואינם נותנים גיבוי לשלושת אנשי השב"כ.

הגורמים גורסים כי אי־אפשר כעת לתבוע מהחנונים לפרוש מהשירות. "פוליטיקאים נכנעים ללחץ של גורמים פוליטיים אחרים, המבקשים לגרום לעזיבתם של השלושה את שורות הבטחון הכללי", גורסים הגורמים המשפטיים.

פרופ' ארוין יעקב מ"שיבא" חשוד באי־דיווח הכנסות

פרופ' ארוין יעקב, מנהל מחלקה כירורגית בבית־החולים "שיבא" נעצר אתמול ושוחרר בערבות על־ידי חוקרי מס־הכנסה, בחשד של קבלת כספים מחולים שביקשו להיות מנותחים על־ידו.

החוקר אמר לשופט יצחק בר־א"ז, בבית־משפט השלום בתל־אביב, כי מדובר באלפי דולרים שלא דווחו למס־הכנסה.

חוקר מחלקת החקירות של מס־הכנסה בתל־אביב, אמיר לוין, אמר בבית־המשפט, כי פרופ' ארוין הוא מנהל מחלקה כירורגית ב' בביה"ח "שיבא" בתל־השומר וכן הוא בעל מרפאה פרטית בסביון. במרפאה זו הוא מקבל לקוחות בתחום התמחותו כמנתח.

החוקר מסר, כי על־פי מידע שהצטבר במשך זמן רב במשרדי החקירות, נהג החשוד לגבות כספים מחולים המתאשפזים לניתוחים במחלקתו. זאת כדי שינותחו על־ידו או בנוכחותו.

לדברי איש המס, מדובר בסכומים בהיקף אלפי דולרים לניתוח שאותם לא רשם בספריו, עליהם הוא מתבסס בדיווחיו למס־הכנסה.

בא־כוח מחלקת החקירות מסר עוד, כי ב־15 ביולי נערכו חיפושים בדירתו ובמרפאה הפרטית שלו וכן במשרדו בבית־החולים "שיבא". נתפסו מסמכים, לרבות הנהלת חשבונות רשמית, ומבדיקה ראשונית עולה, כי קיימים תקבולים שלא מצאו ביטוי באותה הנהלת חשבונות.

לפי החשד, מסתכמים סכומי ההעלמות בעשרות־אלפי שקלים לשנה, אמר החוקר.

בהסכמת החוקר, הורה השופט בר־א"ז על שיחרורו של הרופא בערבות 15 אלף ש"ח. (עתים)

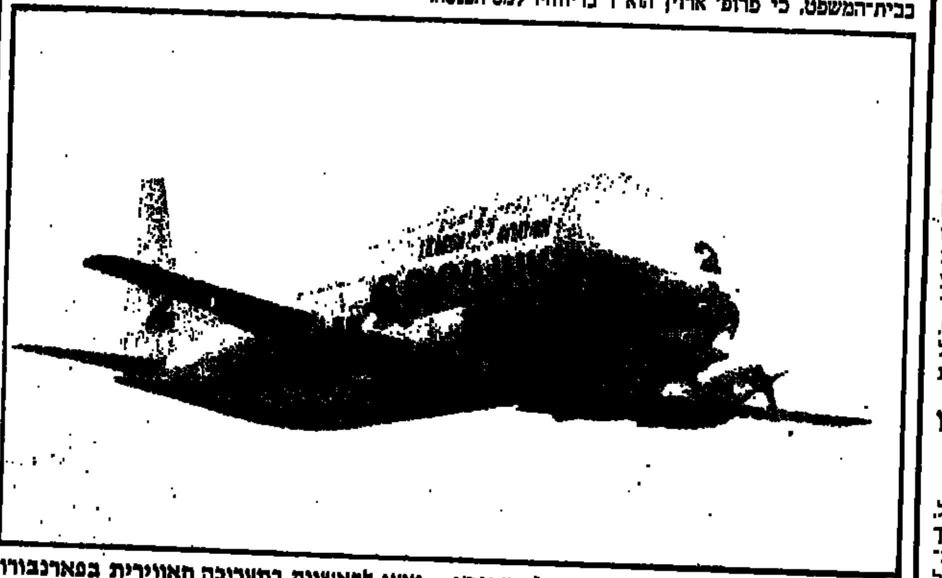

מטוס תובלה ענק של מפעל "איירבוס" הצרפתי – מוצג לראשונה בתערוכה האווירית בפארנבורו. (צילום: איפי)

דני ויינמן שוחרר – יישאר שבעה ימים במעצר־בית

דני ויינמן, מנכ"ל חברת "נופים", החשוד בהונאה, שוחרר אתמול בבוקר בערבות בסך 25 אלף ש"ח, בבית־משפט השלום בפתח תקוה, לאחר 4 ימי מעצר.

בהסכמת המשטרה, קבעה השופטת שרה פריש, כי ויינמן לא ייצא במשך שבוע מביתו, לא יקיים קשר עם מעורבים בפרשה ויתייצב במשטרה כפי שיידרש, כן עוכבה יציאתו מן הארץ ודרכונו הופקד במשטרה.

דני ויינמן נעצר ביום ראשון על־ידי היחידה לחקירת פשעים חמורים במשטרה, לאחר שנחשד בשורה של מעשי מרמה, זיוף מיסמכים וגניבה בידי מורשה, במסגרת פרוייקט הבנייה "נופים" בשומרון.

המשטרה ביקשה להאריך את מעצרו של ויינמן ב־15 יום, אך השופטת שרה פריש "קבעה, כי מאחר והמשטרה מנהלת חקירה מזה 9 חודשים ובמהלכה גבתה עדויות ואספה ראיות ומיסמכים בשמונה קלסרים עבי־כרס, אין מקום להאריך את מעצרו ליותר מ־48 שעות.

דני ויינמן לא נכח בבית־המשפט בעת השחרור. אנשי היחידה חתמו על המיסמכים המתאימים ושחרורו בפועל נעשה במשטרת פתח־תקוה, שם שהה מאז נעצר. (עתים)

חיילי צה"ל נפצעו בקטטה

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

שני חיילי צה"ל נפצעו קל במהלך קטטה עם צעירים ערבים בחוף ארגמן שבעכו.

המקרה אירע אתמול בשעות הצהריים, כאשר קבוצה של חיילים ואנשי משמר־הגבול השוהים בנופש בעכו שכבו על חוף הים. אותה עת היו לידם קבוצת נערים בגילאי 16 מהכפר קבול אשר השתוללו ביניהם.

אחד מאנשי משמר־הגבול העיר להם וביקש שישתקו. הצעירים סירבו והחלו לגדף את החיילים, תוך כדי כך פרץ ריב ביניהם וכתוצאה מכך נדקרו עם אולר שני חיילי צה"ל, אחד ברגל והשני במותן, ונזקקו לטיפול.

חשוד אחד מקרב הצעירים נעצר והמשטרה מסרה שצפויים מעצרים נוספים.

"יום טוב" בשוק המניות

מאת אלחנן חורוביץ, כתב "על המשמר"

אתמול היה בשוק המניות "יום טוב", שתיקן רק חלקית את "השבוע הרע". אתמול עלו כל מדדי השערים של המניות ללא יוצא מן הכלל, בעוד שהשבוע ירדו המניות החופשיות — בממוצע — באחוז אחד בערך וערך השוק של מניות ההסדר, ירד ב־0.04%.

ברוב ימי המסחר של השבוע היו ביקושים גדולים לאיגרות־חוב צמודות למדד המחירים לצרכן, בהשפעת הידיעות על חידוש ההורמה האינפלציונית בחודש אוגוסט. הצמודות לדולר עלו השבוע ב־2% בממוצע, למניות ההסדר היה אתמול עודף־ביקוש של 700 אלף ש"ח. בשוק איגרות החוב הסתכמו עודפי הביקוש ב־9.1 מיליון ש"ח. מזה — 7.8 מיליון ש"ח בצמודות למדד ו־1.3 מיליון ש"ח בצמודות למט"ח.

הציבור הוציא אתמול 2 מיליוני ש"ח מקרנות הנאמנות

גלגלי הבורסה

ה"סולידיות". במניות המתמחות במניות התאוששו הפריונות וההשקעות.

בנק ישראל מכר אתמול סדרה נוספת של איגרות־חוב צמודות למדד מסוג "שגיא" בערך נקוב של 25 מיליון ש"ח במחיר של 89.5% מערכן הנקוב. מחיר המינימום היה 88%. הביקושים הסתכמו ב־62 מיליון ש"ח. לכן קיבלו המבקשים לקנות במחיר המכירה רק 26.8% מהזמנותיהם.

בשוק המניות עלו אתמול 225 שערים, לעומת 46 שירדו ו־110 שנשארו בלי שינוי. מהם עלו 58 ב־5% ויותר ו־7 ירדו ב־5% ויותר. נרשמו 6 "קונים בלבד" ואף לא 1 "מוכרים בלבד".

במניות ההסדר שררו אתמול עליות שערים. עלו ב־%: פועלים מ' — 1.3, פועלים מ' — 0.6, כלל — 0.2, מימון סחר 5 — 0.2, אגוד ר"ג — 0.3; דיסקונט א' — 0.3, מזרחי ש' — 0.3, לעומתן ירדו ב־%: מזרחי מ' — 0.2, דיסקונט ב' — 0.1. תשואותיהן השנתיות נעו בין 16.32% (המזרחי ש') ל־14.49% (דיסקונט א'), הפועלים ש' — 16.41%, הפועלים מ' — 16.39%; כלל — 16.35%.

במניות הבנקים המסחריים שמחוץ להסדר נרשמו רק עליות שערים (ב־%): הספנות 0.1 — 8.4; הספנות 0.5 — 6.0; כללי מ"ר 1 — 11.1; פיבי — 1.8. במניות הבנק הבינלאומי היה עודף היצע, שנקלט ללא שינוי בשעריהן.

במניות החופשיות בלטו ביותר אתמול העליות ב־%: דרוקר זכ' 1 — 36.3 (אחרי ששלשום נרשם לה "קונים" בלבד פעם שנייה ברציפות); אורן 10.1, ב־10% עלו: רפק 0.5, ספנות 0.1, ישראלום, גולדפרוסט 5, מטוויות 5, זיקית 5, זיקת 5, טרומאסבסט 5, אנרין 1. לעומתן נרשמה רק ירידת־שער אחת ב־10% — של "גלי זוהר 1". מניות פ.ל.ל. 1 ו־5 עלו ב־0.6% וב־4.4% אחוזים (אחרי שהוצאו ידיעות על מסיבת העתונאים משלשום). המחזור במניות החופשיות הגיע ל־6.6 מיליון ש"ח.

טלקס

● מכתב נאצה להורי החייל תמם שנרצח בידי מחבלים

"בנכם נהרג בקרב עם לוחמינו הגיבורים ועוד ייתלו רבים מהחיילים הציוניים" – זהו נוסח מכתב איום אנונימי שהגיע ביום רביעי לבית משפחתו של החייל משה תמם המנוח, בתבצלת השרון שליד נתניה. משה תמם ז"ל נרצח לפני שנתיים, לאחר שנחטף בידי מחבלים ומשפטם של רוצחיו מתנהל בימים אלה בבית הדין הצבאי בלוד. (עתי"ם)

● מרכז בידור חדיש ייבנה בחוף אלמוג

שיחות טאבה שמתקדמות באיטיות, שטר הבוררות שטרם נחתם וחוסר הוודאות על עתיד האיזור – לא מונעים מיזמים זרים להשקיע מיליוני דולרים בחוף אלמוג שמצפון לטאבה.

מרכז בידור חדיש ומשוכלל בנוסח "מונטה קרלו", בהשקעה של 10 מיליון דולר ייבנה בקרוב באילת. המרכז ייבנה בחוף אלמוג והוא יכלול אולם באולינג ענק בסגנון אירופי, דיסקוטק, מטבח מהיר שיגיש ארוחות עד השעות הקטנות של הלילה. אולם קולנוע קטן וחדיש, אולם מיוחד להקלטות. שירותי חוף מגוונים, לרבות גקוזי, סאונה ועוד. ליד כל אלה תיבנה טיילת מוארת ואטרקטיבית.

בצלאל רובין

● ד"ר משה רווח – לרמב"ם

קצין רפואה ראשי של צה"ל, תא"ל ד"ר משה רווח, ימונה תוך מספר חודשים למנהל בית־החולים רמב"ם בחיפה במקומו של פרופסור יוסף ברנדס.

ד"ר רווח ייכנס לתפקידו בעוד מספר חודשים, לאחר סיום שירותו בצה"ל. את מקומו של ברנדס בראשית חודש אוקטובר יתפוש ד"ר יוסף סטינגר עד הגעתו של המנהל החדש.

פרופסור יוסף ברנדס ניהל את בית־החולים רמב"ם כחמש שנים ולאחר סיום תפקידו ישוב לנהל את מחלקת נשים־יולדות בבית־החולים.

יואב אביב

● רובינשטיין: קזינו במצפה רמון

שר התקשורת, אמנון רובינשטיין, אמר אתמול, כי הוא תומך נלהב בבית קזינו בעיירה מצפה־רמון. השר אמר את הדברים בעת שחנך סניף דואר חדש בעיירה.

השר רובינשטיין אמר גם, כי יעלה בממשלה מחדש את נושא הפטור ממס לתושבי מצפה רמון. הוא אמר, כי יתנה את תמיכתו בפטור בכך שיוגבל לתושבי מצפה רמון בלבד, ובכך שתהיה לו תקרה.

שלי יחימוביץ

● אספני עתיקות למחתרת?

אזהרה כי אוספים ארכיאולוגיים המצויים בידי אספנים פרטיים ירדו למחתרת ובכך ייגרם נזק מדעי רב, השמיעו אתמול מנהל מוזיאון ישראל, מרטין וייל, וצוות אוצרי ארכיאולוגיה של המוזיאון.

לטענתם, פירסם לאחרונה משרד החינוך והתרבות תקנות חדשות המחייבות אספנים למסור פרטים מדוייקים על אופי העתיקות שברשותם. אספנים רבים נהגו להשאיל מעת לעת חפצים עתיקים לתצוגות שונות, ואיפשרו פירסום חומר מדעי בעקבות השאלות אלה. "עתה יירתעו אותם אנשים ואף יסרבו לתרום מאוספיהם.

בצלאל עמיקם

● תעודות הערכה לגששים בדואים

אלוף פיקוד הדרום, האלוף יצחק מרדכי, העניק אתמול תעודות הערכה לשישה גששים בדואים מצטיינים המשרתים ביחידת הגששים של פיקוד הדרום. הענקת תעודות ההערכה נערכה בבית החייל בבאר־שבע, במסגרת החגיגה השנתית של יום הגשש בפיקוד הדרום. (עתי"ם)

בפלילים

חומרי־חבלה ותחמושת גנובים נתפסו בב"ש

מאת שלי יחימוביץ, כתבת "על המשמר"

כמות גדולה של חומרי חבלה ואמל"ח נתפסו אתמול בבאר־שבע, בביתה של אשה ששני בניה חיילים בשרות סדיר.

שלשום הגיעו שוטרי משטרת באר־שבע אל הדירה, בעקבות חשד לגניבה מתוך רכב. עם היכנסם לדירה, גילו מיד שבעה שטיחים יקרים החשודים כגנובים, וכאשר ערכו חיפוש מדוקדק יותר — גילו את חומרי החבלה.

השוטרים מצאו בדירה נפצים: חומרי חבלה, רימון צה"לי, שני רימוני־עשן, פצצת מרגמה, כמות גדולה של כדורי רובה מסוגים שונים וציוד צבאי רב.

המשטרה חושדת, כי הציוד נגנב מהבסיס בו משרתים שני האחים. הפריטים הועברו למעבדה לזיהוי פלילי. שני החיילים טרם אותרו.

מנור — עבריין נמלט

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

איש העסקים החיפני, דוד מנור, שנמלט לגרמניה והותיר אחריו חובות בסך כ־5.3 מיליון דולר, הוכרז אתמול כעבריין נמלט בבית־משפט השלום בחיפה, שם אף הוצא נגדו צו הבאה בעקבות בקשתה של משטרת מרחב־חיפה.

בבקשה נטען, כי מנור נותר חייב לחברת "אלסינט" סכום של כ־190 אלף דולר מתוך 260 אלף דולר שהיה חייב, וביצע עבירה בכך שמכר רכוש שמישכן לטובת "אלסינט" בטרם יצא מהארץ.

כתבנו מזכיר, כי מנור נמלט מהארץ לפני כחצי שנה כשהוא מותיר אחריו כ־100 עובדים ללא פרנסה וללא שכר, מפעלים ומלונות ללא שירותי קייטרינג.

לפני כשלושה חודשים ביקרה בארץ ידידתו של דוד מנור, אתי בן־חיים, ונודע כי היא ומנור שוהים בפרנקפורט שבגרמניה שם החלו עוסקים במכירת דברי עור כסוכנים־נוסעים.

יועץ בחברת ברוקרים הורשע בהונאת לקוחות

יועץ לשעבר לענייני ניירות ערך בחברת הברוקרים "מוריץ את טוכלר בע"מ, דוד גרינפלד (36) מראשון־לציון, הורשע אתמול בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב בעריכת רישומים כוזבים במסמכי תאגיד, כדי להעביר רווחים מחשבון לקוחות לחשבונותיו. הנאשם זוכה מסעיף גניבה על־ידי מורשה, שהייתה קשורה בעיסקת מטבע חוץ, בלי שהיה מורשה לכך. גזר־הדין יינתן ביום א'.

השופט קבע, בהרשיעו את הנאשם, כי הוא עיכב את דיווחיו למחשב, רשם וגרם לרישום בתאריכים כ"ימי ערך" שאינם הימים בהם בוצעו העיסקאות בפועל, ורשם תאריכים קודמים כימי ערך, לצורך השגת רווחים לעצמו. (עתים)

אנס את בתו על הגג, במטה וברפת

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

כתב־אישום הוגש אתמול בבית־המשפט המחוזי בחיפה נגד תושב אום־אל־פחם, בן 45, שאנס את בתו, בת ה־22 שלוש פעמים בתוך מספר ימים.

כתב האישום הוגש אתמול על־ידי פרקליטות מחוז חיפה ונטען בו, כי האב ביצע בבתו מעשים מגונים מאז היותה בת 13. במשך שמונה שנים רצופות, הוא הפסיק את המעשים המגונים רק לאחר שבתו התחתנה.

עוד נטען בכתב האישום, כי בחודש שעבר התקוטטה הבת עם בעלה ושבה להתגורר בבית הוריה. אז אנס אותה אביה שלוש פעמים — על גג הבית, במטה וברפת — תוך שהוא מאיים עליה בשחיטה אם תתנגד ותגלה את העניין.

חשוד בסחיטה בעזרת תמונות עירום ובאונס

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

באינוס ובסחיטה באיומים, הואשם אתמול בבית־המשפט המחוזי בחיפה, אריה שרון בן 34 מחיפה, ונעצר עד תום ההליכים המשפטיים נגדו.

בכתב האישום שהוגש לבית־המשפט המחוזי טענה עו"ד עדנה כהנא מפרקליטות מחוז חיפה, כי בינואר 86' הכיר הנאשם את המתלוננת והם החלו לבלות במשותף. באחד מימי הבילוי, טוענת התובעת בכתב האישום, השקה הנאשם את המתלוננת לשכרה, קיים אתה מגע מיני ואחר־כך צילם אותה בעירום.

כעבור זמן מה ביקשה המתלוננת לנתק את יחסיה עם הנאשם אולם אז גילה לה את עובדת קיום התמונות והחל מאיים עליה כי ישלח את התמונות לבית משפחתה. עוד נטען בכתב האישום, כי בשלב מאוחר יותר החל הנאשם סוחט מידידתו כספים תוך איום בהפצת התמונות — וקיבל 40 אלף ש"ח.

באוגוסט השנה הגיעה הצעירה לביתו של אריה שרון כדי להביא לו את הכסף שדרש, ואז לטענת התביעה, נעל את הדלת ובעל את המתלוננת בכוח.

למשפחת זכין ולקיבוץ להבות הבשן

משתתפים באבלכם במות

דב זכין ז"ל

המועצה האזורית הגליל העליון והמפעלים האזוריים